

The Project Gutenberg eBook of Kuolleet omenapuut: Runollista proosaa, by Joel Lehtonen

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kuolleet omenapuut: Runollista proosaa

Author: Joel Lehtonen

Release date: September 17, 2005 [EBook #16708]

Most recently updated: December 12, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KUOLLEET OMENAPUUT: RUNOLLISTA PROOSAA ***

Produced by Matti Järvinen, Tuija Lindholm and Distributed

Proofreaders Europe.

KUOLLEET OMENAPUUT

Runollista proosaa

Ensimmäisen kerran julkaissut
Kustannusosakeyhtiö Otava 1918.

MUTTISEN ONNI

eli laulu Lyygialle.

»Mitä, häh?» sanoo kirjakauppias Aapeli Muttinen. »Ettäkö minä olen pomomies?... Että asun kuin Horatius, — kaikkein alamaismasti se myönnettäköön, turkkilainen! Että minulla on Tusculum, vai mikä se huvila oli, se, jonka Maecenas oli lahjoittanut hänelle sabinilaismaassa? Turkkilainen sen muistakoon. No, hän palveli Maecenasta, minä — yleisöä ... viidenkymmenen pennin kirjoja myymällä...»

Se »Tusculum» on Muttisen maatila. Ihana paikka, jota on rauhoittavaa ajatellakin kesän alkaessa tulla, kaupunkilaistalven jälkeen, mammonan touhuissa, harmaan taivaan alla menneen, harmaan niin, että se tekee Muttisen otsan rypyt kaksin verroin lukuisammiksi. Kesäisen ajan työtön paratiisi...

Sievoisen matkan päässä kaupungista, hänen synnyinseudullaan, huvila mäellä Saimaan lahden sokkelossa. Tuuheain koivujen välitse pilkottaa lahdelle hänen parvekkeensa.

Onnellinen on Aapeli siellä varsinkin kesän ensimmäisinä päivinä, juuri silloin kun hän on ylen kyllästynyt ja väsynyt kaupunkilaiseen touhuunsa, silloin kun maalla köllöttämisellä on hänelle jälleen uuden ja kulumattoman lumous.

Niin uupunut hän on tuon rakkaan rahan haalimisesta, tiskinsä takana törröttämisestä, ettei hänen otsansa viimein keväällä jaksa enää mitään ajatella, ei mitään muistellakaan. Että hän haluaa vain heittäytyä luontomuorin leveään ja pehmeään helmaan. Ainoastaan köllötellä, olla ja olla. Ei Muttinen, ei mikään, ei filosofi eikä porsas! Olla kuin hän ei olisi — minkäänmoinen olento.

Onni on hänelle kesän alussa täysin ajatuksetonta, muistotonta, se on hetkellistä, epämääräistä rauhaa.

Kauneimmat, enimmänsä vailla ajatuksia ja muistoja ovat nuo kesän ensimmäiset päivät. Ja yöt, joiden valo on kuin heleintä kultaa; se ympäröi hänet lämpöisenä, sanattomana onnena.

Kevätkesän aamuna, yön jälkeen, jolloin hän ei ole valvonut eikä nukkunut, ei lukenut, ei ajatellut, vaan ainoastaan loikonut hiljaisuudessa, kellervät luomet ummessa, mukavassa horteessa, nousee hän laiskasti pystyyn ja aukaisee parvekkeensa oven. Sille parvekkeelle hän pääsee kamaristaan. Suoraan edessä, kaiteen juurella, joka on koristettu vanhanaikaisilla leikkauksilla kansanomaiseen tapaan, rehottaa tuomia, valkeanaan kukassa, leveitä ja tuoksuvia. Toukka ei ole niihin päässyt, täällä erämaassa; kukat ovat puhtaita, puut ikäänkuin ripoteltu täyteen riisiryynejä, tai kasautunut oksille lunta: niin on nappuja niissä, ja vastapuhjenneita kukkia. Niistä leviää huoneeseen mainio haju.

Mutta tuomien sivuitse säkenöi kesäinen aamumaisema ympärillä, kirkasta ja lämmintä valoa. On vielä varhaista. Lyygia, — sillä niinkuin Horatiuksella muinoin oli kahdeksan Maecenaan lahjoittamaa orjaa ynnä moni Lydiansa, niin on Aapelilla Lyygia, sillä antaa Horatiuksen oodien lemmityisen nimeä omalleen olisi Aapelista julki röyhkeää; — niin, Lyygia — nukkuu toisaalla. Puiden varjot tuolla notkossa ovat vielä pitkät ja vilpoiset. Usvia kohoilee vesistä ja noroista, lahden reheviltä rannoilta. Pienimmänkin ruohon kärjessä kiiluu monivärinen vesipisara. Käet kukkuvat. Kaikkialla välkkyvä värisevä kauneus. Muttinen nauraa itsekseen noille pisaroille, jotka ruohojen nenissä heiluvat. Hän köllöttelee vielä. Ei malta sitten enää, herättää Lyygian, mokomakin Horatius: hän tahtoo teetä isoon vatsaansa, nauttia sen tuolla parvekkeella, kymmenen käen kukkuessa iloista kukuntaa.

Sitten Aapeli syö ahvenia ja perunoita, suuria ja tuoreita ahvenia ison määrän, ja kuusi kananmunaa, sekä hilloa puoli lautasellista, ja hörppi kannun hapanta piimää päälle. Sitten hän kuhnailee tyytyväisenä, täysin vatsoin.

Ja nyt hän lähtee Lyygian kanssa, jolla on väljänä häilähtelevä puku ja kädessä iso vihko spireoita ja sinipunervia syreeninterttuja, — niillä hän kätkee veikeileviä, kirkkaita silmiään, — kävelemään, katselemaan, näiden mukavien kesäpäivien kuluksi. Toisessa kädessä on Lyygialla pieni eväskori, mutta Muttisella on taskussaan veskunoita. Souturetkillekin he lähtevät Saimaan suurelle ulapalle, ja kuljeskelemaan sen takaisille manterille, jotka kuultavat tuolla kaukana vaaleina ja sinertävinä. Parhaiksi hiirenkorvalle päässeet rantojen koivut pitkine riippuvine ritvoineen ovat pehmeäpiirteisiä, ne ovat kuin mitäkin keveitä, vihertäviä strutsinsulkia. Lahden suussa aukeavat näkyviin etäiset maisemat: niistä ei erota kesäisissä autereissa mitään yksityiskohtia eikä värejä, kaikki on epämääräistä, utuista ja sinertävää ... ikäänkuin unta.

Aurinko lämpenee yhä. Pilvet heijastuvat ulapan syvään ja suureen veteen monivärisinä. Muttinen soutaa, jos sattuu viitsimään, hikoillen ja hiljaa...

Kas vettä! Veden kalvo säkenöi paikka paikoin täynnä smaragdeja: ne ovat leppäterttuja, niiden vihreistä kuorista kimpoaa jokaisesta terävä säde. Muttinen sanoo: »Siinä sinulle jalokiviä, Lyygia!» Leppäterttuja, jotka ovat lähteneet parveilemaan leveän salmen ylitse ja pudonneet lämpöiseen veteen, sinne hukkuneet, paritusten enimmäts, toiset elävät vielä. Niitä on usein vierä vieressä, laajana kirjailuna: tuhansia vihreitä kuoria salmi täynnä.

Toisella rannalla he nousevat hiljaa mäelle, lämpöisiltä rantaniityiltä, joilla kulleroita loistaa, keltaisia ja raikkaita palloja. He tulevat kyläiselle harjulle. Siellä kukkii paikoittain tuomia ja levitteleiksen tuuheita pihlajia. Kiertelevän maantien varrelta näkyy joskus vanha herraskartano, palsamihaapainsa keskeltä, tai harmaa, matala talonpoikaistalo, jonka ympärillä oraspellot hohtavat.

Nyt he painuvat jälleen vaaralta notkojen viileyteen.

Ja niin suuresti onneen uuvuttava on kevätkesäinen aurinko, niin juovuttavaa koivujen ja koko silmikoistaan puhkeavan metsän tuoksu, että he tulevat vähitellen sanattomiksi, että heidän tarvitsee puhua yhä vähemmän, kuta kauemmaksi he kulkevat. Jossakin rinteellä he istuvat suuren ja paksun riippakoivun siimekseen, riisuvat jalkansa, ja viipyvät siinä kauan, Aapeli nauttien lapsuutensa muistoja, paljain päin, tuulenhengen värisytellessä hapsia hänen kaljun päälakensa ympärillä. Onpa jokainen kivi tämän tien varrella hänelle tuttu. Lyygia luo häneen silloin tällöin kesästä onnellisen katseen.

Sitten he kävelevät edelleen, siimeistä lepikkopolkua. Sen poikki pursuaa puroja ylemmiltä mailta, keveästi ja riemukkaasti solisevia, syöksyen ne katoavat lepikon hämäryyteen. Lyygia kumartuu juomaan purosta, ottaa vettä sammalpäisten kivien välistä käteensä, raikasta, kirkasta, iloisesti kiiltelevää vettä; ja maasta käsiensä varasta katsahtaa hän veitikkamaisesti Muttiseen. Silloin myhähtää Aapeli ajatuksissaan jotakin leikillistä, ja ajattelee ainoastaan: *Lyygia*! — Tahi kun tulee eteen jokin Muttiselle lapsuuden ajalta tuttu paikka ja hän virkkaa puolittain itseksensä: »Tästä minä ennen kuljin, noin pienenä», silloin Lyygia painaoksen hänen kainaloonsa ja sanoo jotakin hyvää ja hellää kuin pienelle lapselle, kuvitellen lihavaa Muttista tepsuttamassa siinä niin pienenä, pienenä. Ja uneksien muuta...

Kaislainen sisälahti, jonka rantatietä he kävelevät, välkehtii tyynenä. Pienet louhikkosaaret hohtavat kuin hiukan mustunut tina. Siellä täällä soutelee rahvasta, kalastellen, paitahihasillaan; hiljainen, iloinen puhelu kuuluu venheistä kauas...

Mutta tuolla toisella rannalla on tyttöväkeä uimassa. He huutavat ja kirkuvat, liikkuvat paitasillaan ja alasti.

Muttinen ja Lyygia kulkevat tietään, majoittuen jollekin hohtavalle rantakalliolle, joka huokuu lämmintä, ja sytyttävät siihen tulensa, asettavat pannunsa kiehumaan. Siinä he loikovat ateriaansa odotellen, Muttinen onnellisena, ajatuksettomana ... sillä tavalla vain siinä kesää viettäen...

Päivä on lämmin, he sulkevat silmänsä, he eivät katsele sinisen taivaan laupiaaseen äärettömyyteen. Lämpö vain heitä ympäröi, metsissä kaikkialla helisevät yhtenä pauhuna karjankellot, ja tuuli humisee väkevänä ja ihanasti uuvuttaen. Antaa mennä, antaa ajan mennä: on kesä, lämmin! Kummallisen haikeasti ne kellot soittavat, ikäänkuin vihjaten jotakin arasti...

Lyhyt on aika, ihmisen aika, lyhyempi onnellinen päivä! — Iltapuoli on jo tuossa tullut, kun he nyt jälleen kulkevat kotiin päin, rantaan, johon he jättivät venheensä, tuntien kumpikin ihossaan päivän raukaisevan hehkun, ruumis ja sielu luonnon valo-ihanuutta täynnä. Hiljaa niittyjen teitä, ylös mäkiä ja alas toisia, keskellä karjankellojen soittoa ja käkien kukkumista.

Paikoin he pysähtyvät niemien kuumille kallioille, joilla veden heijastus häikäisee silmiä, köllöttelemään, lepäilemään. Ja yhä vaiteliaammiksi he tulevat, yhä suurempi, epämääräisempi onni tulvii heidän ylitsensä. Syreenien tertut Lyygian lämpöisellä povella ovat lakastuneet, mutta hänen katseensa hatun pehmeän reunan alta hymyilee pelkkää hyvyyttä.

Tuolla lahden rannalla matalalla näkyy vanha ristikirkko, tuuhean ja kukkivan kalmiston keskeltä. Sen kalmiston läheisyys aivan kuin yllyttää heitä iloitsemaan, vakuuttaa niiden hetkien lyhydestä, joita he viettävät tällä kertaa suuren raidan varjossa, lehviään ikäänkuin surren liikuttavan.

On ilta, päivän jälkeen, joka on paisuttanut hehkullaan suonet melkein pakahtumaan, pyöryttänyt päätä kesän lämpöisillä metsätuoksulla; viilenevä ja rauhoittava ilta. He soutelevat hiljaisin aironvedoin jälleen kotia kohti.

Auringonsauhu on harsonnut omituisella hämyllä kaikki, tehnyt maailman vuoristomaisen suureksi, peittäen siitä viimeisetkin yksityiskohdat näkymästä; se on loitontanut maat ja sulattanut mäet ja metsät utuiseksi yhtenäisyydeksi, tuo kevätkesäinen autere, joka ei lähennä, pienennä eikä selvennä niinkuin sydänkesän ja syyspuolen valaistukset. Hiljaa soluvat he lämpöistä vettä pitkin, monien saarien välitse. Lyygia on jättänyt melan pois, hän istuu kumarassa, käsillään laitoihin nojaten, aivan kuin jännityksessä, ja jotakin yhä ihanampaa ja ihmeellisempää odotellen. Joskus pyrkii hän huudahtamaan, onnellisena maailman kauneudesta, huutamaan lyhyeen, hellällä, hiljaisella äänellä. Jotakin laulurastaasta hän tahtoo huudahtaa, sillä ilta on tullut ja yö lähestyy, tuskin yhtään hämärtyvä yö; laulurastaan ääni kajahtelee metsistä. Mutta silloin Muttinen leikkiä laskien vaientaa hänet, niin suuri on hänen epämääräinen, hiljaisuutta vaativa onnensa.

Venhe soljuu syvää vettä pitkin kapeasta salmesta ulapalle. Lyygia säpsähtää: ulapan suulla kohoaa kuin porttina valtavan korkea kallioseinä, saari, joka nousee varmaankin, siltä tuntuu heistä tällä hetkellä,— kymmeniä syliä pystysuorasti veden syvyydestä: niin omituisesti suurentaa illan autere

korkean kallion hahmoa. »Katso, Böcklinin Kuolleiden saari, mokomakin», sanoo Muttinen matalasti. — »Minä pelkään», vastaa Lyygia hiljaa, ja värähtää sitä oudommasta kauniin näyn ja kammon onnesta, kuta lähemmäksi he tulevat mustaa kallionseinää. Nyt se työntää heidän päittensä ylitse reunansa ulospuskevia möhkäleitä. Haukat, jotka pesivät vuoren harjalla, viheltelevät. Siellä täällä kuultaa illan hämärässä kallioseinäin raoissa pieniä, vihreitä pihlajantaimia. Kallionmöhkäleet vuorella näyttävät olevan niin irrallaan, että luulisi niiden voivan vähimmästäkin pudota. Muttista itseäänkin ne peloittavat. Alla on musta ja mittaamaton syvyys. Lyygian ääni käy hiljaisemmaksi, hellemmäksi: »Kas tuolla tuota punertavaa sammalta, kas tuota pihlajaa korkealla vuoren seinässä, pientä, pientä.» Muttinen laskee leikkiä: »Hyst, älä hiisku, lohkareet voivat jopa kuiskauksesta irtautua...»

Saimaan ulappa on kadottanut todellisuuden mittasuhteet, niin äärettömän laajalta se näyttää yön himmeässä ja tuokion kestävässä hämyssä. Lieneekö yö jo hämärimmillään? Aurinko ei ole vielä varsin laskenut. Tuolla kulkee hinaajalaiva udussa suuren ulapan reittiä; sen punainen lyhty tuikkii kauniisti autereesta, salaperäisesti jyskyttää kone kulkiessaan. Ja sieltä kuuluu sirmakansoittoa.

Kun laiva on kulkenut ohitse, se jättää valtavat mainingit, joihin juuri laskevan auringon viimeinen hehku sattuu. Mainingit vyöryvät nyt korkeina, ne keikuttavat venettä pystyyn ja poikittain, nakkaavat sen ylös ilmaan ja syöksevät välkkyvän aallon pohjaan. Nuo aallot, jotka ovat pyöreitä ja kiiltäviä kuin kuvastin, loistavat kirkaisevanväkevää, kiiltävää punaa, mustanpuhuvaa ja metallista hehkua, loimahtelua laskevasta auringosta.

Kotona jälleen epämääräistä onnea lyhyenä hämärän tuokiona, jota on kevätkesän yö.

* * * * *

Mutta kun hämärä katoaa ja Lyygia on poistunut, kellertävä, kukankuvilla kirjattu vaippa hartioillaan, ja kun hetkeksi luomensa ummistanut päivä avaa ne uudestaan, loistaen sisään Aapelin ikkunoista, iloisesti säkenöiden tuolta metsäisten kunnaiden takaa ja pilkistäen kukkivien tuomien lomitse, jotka hän näkee vuoteelleen avoimesta ovesta, — kun pikkulinnut laulavat kilpaa käkien kanssa, silloin Muttinen kuulee Lyygian huoneesta hillitöntä, kiihkeää itkua, joka koettaa vaientua. Muttinen tietää, mitä se merkitsee.

Silloin kääntelee lihava Muttinen tuskissaan.

»Onnellinen päivä», mutisee hän itsekseen. »Niin, onnellisin päivä mennyt! Yksi vain, se riittää minulle. Kun en usko pitkään onneen... Voisinpa antaa sinulle mitä kaipaatkin, raukka, — onnenuskoja. Voisin, jos uskoisin. Ei pysy onni, se livistää, Lyygia: hellimmätkin rakkaudet ovat sammuneet, sen tiedän minä vanha möhkäle. Autuaimmat päivät menevät niinkuin armas kevätkesän päivä. Täyteläisyys, lakastuminen...»

Muttinen, josta onnenhetket maailmassa ovat niin harvat, tuntee, ettei hänellä ole *oikeutta* antaa toisille, jälkeläisille, elämän taakkaa, joka sittenkin on enimmäkseen pahaa, inhottavaa...

HERRA JA MOUKKA

eli »Mitä kylvää, sitä korjaa».

Muttisen Aapelin tilan nimi on Putkinotko. Siellä hänellä on vuokramies, jonka tulisi hoitaa tilaa ja sen puutarhaa ja vartioida talvisin huvilaa, asuen siitä hiukan syrjemmällä, pienessä mökissä.

Miehen nimi on Juutas Käkriäinen.

On kesäinen aamu, vielä melkoisen varhaista. Käkriäinen seisoo isäntänsä puutarhassa, sen pengermittäin kohoavan rinteän alareunamaila. Edessä on hänellä muutamia isoja kiviä, hänen maasta irrottamiaan, joista hänen pitäisi rakentaa puutarhaan aita. Niitä hän nyt katselee, ja vuoroin ympärilleen, uneliailla silmillään, joihin auringon aamuiset säteet koskevat päästessään yhä enemmän sinne viileään notkopaikkaan.

Lahden rannalta hälvenee kylmä usva verkalleen. Siellä, suopellolla, ojentuvat varjot mahdollottoman pitkinä, yli monen saran. Rastaat räkättävät, ja pienet linnut, mitä kaikkia lienevätkään, laulavat kimeästi.

Siinä seisoo Käkriäinen, hiukan köykkyselkäinen mies. Hänen käsivartensa ovat tavattoman pitkät, ikäänkuin gorillan; kämmenet ovat leveät, jalat hyvin lyhyet. Päässä hänellä on karvalakki, näin kesälläkin: kuuma se on nytkin, auringon alkaessa jo vähitellen lämmittää; siksi hän onkin päättään raapiessaan sysännyt sen toiselle korvalliselle, niin että tukka pääsee pörröttämään esille oikealta ohimolta, tukka, joka on sekainen kuin tappurakuontalo. Hänen suustaan valuu, paitsi silloin tällöin sylkäistessä, muulloinkin ruskeaa mällinestettä, vankkojen leukojen karkealle sängelle.

Housujen takalistosta riippuu riekaleita, joista jotkut hipovat kasteista ruohikkoa, pitkinä kuin rättimaton kuteet.

Tällä hetkellä kiiluvat Käkriäisen silmät, — kaksi pientä silmää itsepintaisen otsan alla ja ulkonevain poskipäitten välissä, — kovin vihasina ja synkkinä. Ne välkähtelevät joskus, milloin auringonsäde sattuu niihin, punaisina kuin koiran tai jonkun metsäneläimen.

Hänen sisulleen pistää niin jumalattomasti. Sillä hänen pitäisi nyt, kuten sanottu, rakentaa tuohon kiviaitaa, rustata: korkea muuri kivistä Muttisen puutarhan ympärille, aluksi sen yhteen reunaan. Vyöryttää yhä möhkäleitä tuolta louhesta. Isäntänsä, mokoman herra Muttisen, viinimarjapensaiden suojaksi, ja omenapuiden, jotka ovat kaikki kuolleet, — syistä sellaisista, että Käkriäinen ne tietää, heh, heh. Siinä ne nyt törröttävät mustina. Mutta herra istutti niiden juurille uusia pehkoja, joita nyt vielä pitäisi hoidella. Entä sitten hänen syreenipuitaan, jotka versovat ylhäällä huvilan seinämällä: ihan seinässä kiinni, mädättämässä hyvät seinät, sellainen törky. Se nouseva syreeniviidakko on Juutas Käkriäisestä ilkeän näköinen. Ja samoin muutkin kaunistukset ... joutavine kukkineen, joiden tähden, mitä lienevätkään, pitäisi nyt tehdä tämä aita, etteivät elukat pääsisi niitä sotkemaan.

Pitäisi viimeinkin! Ei tässä enää muu auta. Sillä Muttinen teki hänelle lopulta pakon: toi tänne maalle todistajat ... herratuttaviaan; ja komentaa kontrahdin nojalla tällaista tekemään. Ja ajaa hänet tilalta pois, jos hän ei tottele komennuksia.

Pois hänet, Käkriäisen! Joka on pitänyt tätä taloa, Putkinotkoa, jo kuin omanaan. Niin, melkein kuin omanaan, kymmenisen vuotta.

Siinä se nyt oli! Koko perhana tuo Muttinen. Herra ja petkuttaja! Oli hänet narrannut, Käkriäisen.

Tällä tavalla oli Muttinen Käkriäisen narrannut:

Kymmenkunta vuotta sitten oli tämä Aapeli ostanut tämän tilan. Ei täällä ollut silloin muuta rakennusta kuin tuo mökki metsikön takana, se sama, jossa Käkriäinen nykyisin asuu. Ei ollut huvilaa, — eikä olisi tarvinnut ollakaan. Ei edes nuusniekkaa, — ja olisi tuota tultu toimeen ilman sitäkin, kunnes Muttinen pakotti Käkriäisen rakentamaan nuusniekan. Oli rakentanut sen nuusniekan ... ja hänkö ei ollut muutenkin täyttänyt täällä velvollisuuksiaan... Sen niekan ja peltoa raivannut lisää... Silloin täällä ei ollut mitään.

Huokealla sai Muttinen sentähden tämän, osasi ostaa halpaan aikaan.

Sitten hän rustasi tuon huvilansa. Ja pahimpaan louhikkoon... Siihen hänen nyt piti se teettää. Että olisi näköalaa; mutta antaapa sitten syreenien tukkia ikkunansa! Ja tähän rupesi ja raivautti itselleen ryytimaan. Louhikkoon. On tämä nyt viljelyspaikka.

Kun Muttinen oli saanut valmiiksi huvilansa, siihen verangot alakertaan ja vinnillekin, istuskellakseen niillä yksinään, yksinäinen mies, hän oli lähtenyt kulkemaan, kutvittelemaan, kylille: oli tiedustellut mökeistä, mistä saisi miehen, joka vartioisi talvella tätä tyhjää huvilaa, etteivät varkaat pääsisi hänen tavaroitaan kaivelemaan. Ja mitä lie muuta tahtonut hänen siellä tekemään. Asua lupasi hän sen vahtimestarin tuolla mökissä, josta oli jo hommannut väen pois.

Juutas Käkriäinen oli silloin äskettäin akoittunut. Oli asunut kestikievarin torpassa: tarkka mies se oli, kievari; kahdeksankymmentä possakpäivää otti, niistä hevospäiviä niin monta kuin tahtoi. Ja Käkriäisellä oli eukko jo kakaroinut, kovalle se oli ottanut eläminen siellä... Toista se oli kuin tässä, — muuten, jos ei tuo Muttinen olisi häntä narrannut.

Käkriäinenkin oli kuullut, että se kirjanpitäjä, tai miksi häntä silloin lienee luullut, halusi huvilalleen tilanvoutia eli vahtimestaria. Ja hän oli, kun akka kehoitteli, kävellyt kysäisemään täältä, että millaiset nuo possakat ja muut ehdot sitten tältä voudilta olisivat.

Muttinen vastasi, että paljonkos niitä, tällaisella tilalla. Tällaisella muka: ainoastaan sataviisikymmentä tynnyrinalaa, niin sanoi. Rikas se oli, pakana, jo silloin; tai ei ymmärtänyt maalaisoloja. Siksi se ehdotti, että vouden ei tarvitsisi muuta kuin vartioida huvilaa ja hoidella puutarhaa. Mitä? Puutarhaa. Rekooria, ryytimaata. Tätä, jota silloin paraikaa tähän istutettiin, mahdottoman isoa. Iso se oli silloin; mutta ei ei se pyytänyt muuta kuin vetämään siihen satasen

kuormaa mutaa joka talvi; se veisi aikaa viikon päivät vuodessa, osan talvella, toisen kesällä. Itse hän lupasi hankkia ja kustantaa lisäväkeä, istuttajia ja leikkaajia, mokomien. Käkriäisen oli lisäksi ainoastaan vartioitava ryytimaata lampailta ja jäniksiltä. Ja kotielukkain tähden rakennettava viiden vuoden kuluessa tähän kivinen aita. Ja siinä se Muttinen kyllä on pitänyt sanansa, pelkästään mudan vedosta ja aidan teosta on Käkriäistä tiukannut. Ja onpa tämä puutarha-ala paljon pienentynytkin ensin aiotusta, on tavattomasti.

Muita ehtoja ei tällä Aapelilla ollut. Talon verotkin hän sanoi maksavansa itse, jopa maantien korjaukset ja kaikki. Ja on se maksanut. Sen sijaan sai vahti luvan hoidella tämän Putkinotkon maita aivan kuin omiaan, omaksi edukseen, ja oman mielensä mukaan.

Käkriäinen ällistyi mokomista ehdoista niin, että katsoi ensin suu auki. Sitten hän hörästi isoja korviaan ja kysyi uudestaan, mitenkäs ne possakat sitten olivat. Muttinen naurahti, nauraa hörötti, ja luetteli entiset ehdot. Sellainen oli, — hyvä mies silloin. Viikon päivät possakkaa tästä alasta, josta olisi voinut saada seitsemän, kahdeksansataa markkaa arentia vuodessa!

Oliko Muttisella paha mahassa? Tai sitten hän oli hölmö herra: annapas sillä tavoin työntää ihan ilmaiseksi.

Vieläpä lupasi Muttinen sovittaa kestikievarinkin isännän kanssa, että Käkriäinen pääsisi pois mökistään ennen vuokra-ajan loppumista. Niistä sovitteluista hän sanoi tuovansa itse tiedon Käkriäisen mökille, jossa sitten vahtimestarin muuttamisesta Putkinotkoon päätettäisiin lopullisesti.

Käkriäinen juoksi iloissaan kotiinsa viemään eukolleen näitä uutisia. Mutta niin ihmeelliset olivat ne eukostakin, ettei hänkään vielä tiennyt, iloitako niistä piti vai oliko niissä jotakin pahaa alla. Kuitenkin hän ajatteli lopulta, samoin kuin Juutaskin, että liian kokematon kirjanpitäjä oli näissä asioissa, kokematon, hyvä mies. Ellei se nyt vain peräytyisi ehdotuksestaan!

Mutta Muttinen ei peräytynyt. Hän tuli sinne kievarin mökille: oli purkanut mökin vuokrasopimuksen, maksaen isännälle korvausta; ja luetteli nyt entiset lupauksensa. Silloin Käkriäisen vaimo sanoi, että helpot ovat ehdot, ja lennätti kiireesti kahvipannun pankolle, tullen kieleltään vilkkaammaksi. Varsinkin, kun Muttinen piteli häntä ja Juutasta kuin vertaisiaan: oli vetänyt suuren paltoonsa povitaskusta ison putelin ja kaateli siitä heille kahviin jotakin hentomakuista, ja katseli lapsia, vedet silmissä, ja sanoi rakastavansa kansaa, ymmärtävänsä varattomia: tahtoi auttaa, sentähden antoi Putkinotkon hoitoon niin halvalla... Ja lopuksi se sanoi, jumaliste, sen sanoi, jos vain olisi ollut todistajia, että hän antaa Käkriäiselle kerran koko tilan, hän kun on vanhapoika... Tai ainakin se lupasi hänelle omaksi siitä palstan ... jos vahtimestari täyttäisi hänen toivomuksensa hyvin.

Juutas Käkriäinen oli pudota permannelle kapealta rahilta, jolla hän istui, niin hän ällistyi tällaista lupausta. Hän kyllä jo silloin sitä epäili: mitähän Muttinen hänelle salaa aikoi, kun se sitä hyvää... Mutta sehän oli sellainen mies, ei ymmärtänyt. Ja mikäs hänen oli antaa, oli rikas, ryökäle.

Siksi hän suostui, Käkriäinen. Ja nyt ei ole saanut omaksi tätä tilaa, tai palstaa tästä.

No, se jankuttaa siitä toiveiden täyttämisestä. Eikö hän sitten ole niitä täyttänyt? Hm, mutta mokomia toiveita: sonnitella puita ja kukkia. Kaikenlaisia niitä on ihmisiä ... narrasi hänet.

Käkriäinen muutti Putkinotkon mökkiin, kun Muttinen oli sen korjauttanut; sellaisen vaivan näki Käkriäinen, syksyn ensimmäisillä lumilla, vetäen perässään hevoskaakkia, jonka reessä olivat kuormana akka, lapset ja perunasäkki, ja viimeiseksi käveli lehmä.

Eikä siitä mudanvedosta Muttisen puutarhaan tullut ensimmäisenä talvena mitään, tuosta kolmen päivän possakasta. Piti hankkia sitä törkyä elukoille ja pennuille ja akalle. Ja oma pelto tarvitsi mutaa, kun taas omenapuut... Ja siinä meni aika kotiutuessakin uuteen paikkaan ja ajatellessa, miten sitä nyt ollaan talon vuokralainen, jopa muutakin oikein, kerran; mukavaa oli istuskella naapureissa pakisten, että niin se Aapeli, hyvä mies, oli sanonut antavansa Putkinotkon hänelle ... jos... Mutta jäniksiä hän olikin ajellut pois puutarhasta, sen hän oli tehnyt!

Eikä se Muttinen, kun tuli kaupungista keväällä maalle, kaikeksi kesää maata lötköttämään, ollut millänsäkään siitä mudanvedon viivästyisestä. Käkriäinen oikein tarkasteli häntä, mitä se arvelisi, kun puille ja pehkoille tarkoitettu muta oli vielä haudassaan, tuolla alhaalla suoniityllä. Ei, Muttinen työnsi ainoastaan paksua turpaansa hiukan töröön, ja katseli naama pitkällä pehkojaan, joiden olisi hänen mielestään kai ollut pulskasti rehotettava, hehe. Mutta kun Juutas selitteli, että ei ollut vielä joutanut, näin alussa, koska hänen pieni väkensä huusi leipää, niin sanoi Muttinen, ettei se teekään mitään, ja ennättäähän sitä mutaa vedättää nyt kesälläkin. Ja siinä se tunnusti totisen asian, sillä mitäs näille puille ja pehkoille mutaa. Oikein oli Käkriäisen vaimo nauratellut, kuinka hyvä mies se Muttinen oli ollut silloin.

Käkriäinen ei ollut sitten kesälläkään liioin hätäillyt näiden puiden ja marjapensaiden mutaamisesta. Oli täällä uudessa mökissä miehellä muutakin tehtävää. Jos Muttinen olisi sitä vaatinut, olisi hän vastannut, niinkuin ajattelikin, ettei se muta ole sopivaa työntää kesällä pehkon alle, sillä se kuivaa pehkot. Mutta ei Muttinen vaatinutkaan. Mitäs, otti miehiä ja hevosia muualta ja teetti niillä. No, oli hänellä rahaa.

Ja Muttinen teki itsekkin ryytimaalla työtä, sitten seuraavana keväänä. Väänsi kiviä, pehnasi pensaiden juurella kynsineen, niinkuin porsas kärsä mullassa. Aivan kuin hänen olisi tarvinnut. Jopa kukkien tähden, ja muiden sellaisten; lystäili, herra...

Mutta Käkriäinen sen sijaan teki töitä, omiaan. Vilkkaasti siinä menikin aika, kun sai nyt järjestellä elantoaan oman mielensä mukaan, availta viljelyksiä ja lyödä kaskeksi niin että romisi. Kyllähän se Muttinen marisi ensin kaskesta, mutta kun selitteli sille, että uutta peltoa avatessa se aina sopii, niin tyytyi; tunnusti, ettei sellaisia asioita ymmärtänyt. Ja jos jokin kaskettu rinne onkin sitten jäänyt viljelemättä, niin tarvitsehan karja heinäalaa.

Hätäpä tällä oli elää. Maa antoi ihan tuhottomasti perunoita, ja ellei ruista kasvannutkaan koko vuodeksi, niin voi sitä ostaa perunoilla, kuten muutakin mujua. Ja kaloilla. Täällä on omat kalavedet. Entäs kun saattoi antaa hiukan kalupuita täältä metsästä tarvitseville; sitä on puuta täällä mädätäkin... Kyllähän täällä kelpasi. Toista oli siellä kestikievarin mökissä, josta sai vääntää kahdeksankymmentä päivää possakkaa vuodessa.

Ja kuitenkin tuo herra petti Käkriäisen. Petti se!

Sillä sehän oli sanonut silloin, kun se kymmenen vuotta sitten tuli houkuttelemaan Käkriäisen tänne, että hän ehkä antaisi maata Käkriäiselle omaksi, jos... Ja siitä oli Käkriäisen päässä alkanut paisua sellainen ajatus, että se antaisi koko tilan, kun se oli niin hyvä ja hölmö. Ja sitten, että tila olikin hänen...

Tahi ainakin se oli sanonut, että hän saisi hoitaa sitä kuin omaansa. Eikä se alussa tunkeutunutkaan toisen asioihin; pysyi siivosti verangollaan, verkkovivussa, kun tuli kaupungista kesällä tänne maalle; tai missä lienee oleskellut, paahtamassa mahaansa punaiseksi auringonpaisteessa. Talvet sai Käkriäinen elää vielä mainiommassa rauhassa, jos muulloinkin hoidella Putkinotkoa mielensä mukaan. Eikö hän ollut sitä hoidellut? Laajentanut oli peltojaan alussa. Neljänneksen kasvatti hän nyt perunoita enemmän kuin ennen. Oli talvella perunoita, oli niitä maha täyteen, ja huoletta voi köllötellä uunilla tai penkilläkin, sillä Käkriäinen saattaa siepata unen vaikkapa korttelia kapealla rahilla. Ja kuten äsken ajateltu, tulihan toisiakin saatavia, joilla hän osti jauhoja ja sokeria... Kaloilla, ja tukkipuilla: mitä ne täällä metsässä...

Niin meni vuosia.

Mutta sitten alkoi Muttinen, pitkien aikojen päästä eräänä keväänä, nurista, että Putkinotkon raja-aidat olivat rappiolla. Käkriäinen oli laskenut ne kaatumaan ja mätänemään risukasoiksi. Käkriäinen kummastui tästä niin, ettei saanut ensin yhtään sanaa suustaan vastaukseksi. Ja sitten Muttinen nurisi, että Käkriäisen tuvan ikkunat olivat menneet rikki ja paikatut päreillä ja rievuilla, jopa yksi niistä tukittu umpeen oljista kyhätüllä matolla, viime talvena. Millä? Matollako? Aukiko sen sitten olisi pitänyt olla, pakkaselle ja pohjatuulen vingalle? Kyllä Käkriäinen asiansa tiesi... Kelpasivat ne ikkunat hänelle itselleen, jos ei... Entä ne raja-aidat: että Käkriäisen lehmät pääsevät naapurien maille ... noista kymmeniä syliä leveistä veräjistä? Niinkuin elukat eivät naapurien mailla saisi sitä laajempaa laidunta. Eikä ole naapurien lehmien tänne tulemistä: kyllä Käkriäisen lapset antavat niille kyydin...

Mutta kun se Muttinen pirisi yhä edelleen, ettei Käkriäinen viime vuosina huolinut koota kesällä itselleen edes polttopuita, vaan kaatoi talvella koivikoita, niin lopulta kiehautti Käkriäisen sisu ja hän karjaisi aivan suoraan, että mitä Muttinen tulee pirisemään tänne hänen mökkiinsä. Hän kun ei suvaitse sellaista piristelyä.

Silloin oli Muttinen ällistynyt, hänen silmänsä olivat lentäneet pyöreiksi.

Mutta sitten hän oli lupsahuttanut huuliaan, ja nyökytellyt päätänsä, ilkeästi, ja toistanut: »Vai niin...» Ja oli lökötellyt pois sen näköisenä, että Käkriäinen pelästyi.

Häntä peloitti kauheasti, että mitähän tämä Aapeli silloin tekisi. Mutta ei se tehnyt mitään, varsinkaan, kun Käkriäinen vähän korjaili niitä aitoja, hätäpäissään, muka mieliksi.

Kuitenkin ryhtyi hän sitten saamaan varovasti selville, ihanko se oli totta, ettei se ollutkaan antanut tätä Putkinotkoa hänelle, sopimuksesta huolimatta. Ja silloin Käkriäinen huomasi, ettei se aikonutkaan hänelle sitä antaa.

Miksi ei? Siksi, ettei hän muka ollut täyttänyt siellä toiveita, — hoitanut noita pensaita, kukkia, — tehnyt jos jotakin, mudan vetoa, — mitä lienee aikoinaan vaatinut. Muttaa mokomille, — ja vahtia piti niitä jäniksiltä, isoilta ryssänjäniksiltä. Olisivat kasvut olleet lanttuja, kaaleja; mutta ovat törkyä, punaisia ja sinisiä kukkia; ja nyt, kun omenapuut ovat kuolleet, sellaisia viinimarjapehkoja, etteivät pienetkään voi maistaa heistä, kasvavat mustia räähkänmarjoja.

Ei, Muttinen petti hänet, vaikka Käkriäinen jo oli ajatellut, kuinka hän eläisi täällä mukavasti, jos möisi koko metsän. Ja nyt antoi Muttinen hänelle pitkän nenän!

Tämä petos vimmastutti Käkriäistä. Muttiselle ei hän tosin mahtanut mitään, kun ei tuhmuudessaan ollut vaatinut kirjoja, että tämä tila... Mutta kyllä hän osasi muut tempunsa... Näyttää hänen kukilleen ja muulle törylleen. Vaatiikin häneltä, herra, joutavia... Ilkeää, rikas mies ... helpolla rahaa saanut, kirjan kaupalla ... imee kuin iiliäinen. Vaikka on iso maha. Eikä ole kakaroita. Käkriäiselle on näitä karttunut... Kahdesti on Luoja viime vuosien aikana kaksosiakin siunannut ... sittunut. Mutta Muttinen makaa myöhään, mikäs herroilla; istuu tuolla verangoillaan kirja kädessä, piika siihen passailee. Ja hilaa tänne Käkriäisen kiusaksi kaikenlaisia vieraita, jotka iloittelevat, nauravat. Ihmekös, jos nauravat: holkkivat viinaa varhaisesta aamusta, sehän se miehiä naurattaa, mikäs muu. Ja se sama se soitattaakin heitä, pianoilla, pimputtimilla. Käkriäinen antaa himpun pimputtimille!

Ja armoton on Muttinen Käkriäisen lapsi-raukoillekin; kahdeksan niitä nyt on; niitä pitäisi lykätä kouluun, kengät teetti kerran parille koulua varten, menivät ne kotonakin, nyt ei anna enää kenkiä, rikas ja saita. Mutta kouluun ne pitäisi, etteivät muka ulvoisi täällä kuin sudet, niiden herrasvierasten kuullen. Vaikka yksi heistä, se laulaja Valkki, aina itse vinkuu. Ja mitäpä sanoi Muttinen kerran Käkriäisestä ja hänen akastaan? Että he haisevat kuin ukkosen tappama pirunraato, että heissä on luteita... Olipa vaikka sontiaisia! Että he olisivat voineet suorastaan rikastua täällä, niin helpoilla vaatimuksilla, jos olisivat tahtoneet.

Rikastua! Hän, Käkriäinen, rikastumaan toista rikastuttamalla, hoitaen hänen metsiään, hänen aitojaan.

Ei; siitä petoksesta alkaen, vuodesta, jona hän huomasi, ettei Muttinen anna tilaa hänelle, ei hän ollut laajentanut peltojaankaan yhtään. Eikä ruvennut hoitamaan Muttisen kukkia ja pehkoja. Ei ajelemaan talvipakkasella enää jäniksiä, — no, eihän niillä nyt enää olekaan ollut omenapuita syötävinä; sillä Muttisen kiusaksi antoi Käkriäinen lampaittensa jyrsiä puita entistä enemmän, ja sitten hän keksi niille vielä toisenkin hävityskeinon, kunnes pakkaneen ne lopulta tappoi: kun näet Muttinen kerran ryhtyi omenapuitaan lannoittamaan, oli Käkriäinen saanut hänet tekemään sen tuoreella lehmänlannalla, ja siksi uskoi Käkriäinen puiden tulleen matoja täyteen.

Niin, jo muutamia vuosia on Käkriäinen ollut itsepintaisella kiusanteon päällä. Hän ei ole hoitanut Putkinotkoa, ei säästänyt metsää, vaan antanut varkaiden viedä sieltä runsaasti runkoja. Ei ole ollut millänsäkään aitojen korjaamisesta, on väittänyt naapurien karjain niitä särkevän. Peltoja ei hän tosin ole voinut lyödä laimin, sillä muuten ne eivät kasvaisi hänelle viljaa. Mutta mökkiään hän on parannellut juuri sen verran, että siinä lude hyvin talvella tarkenee. Ja kun Muttinen on ärhentänyt eikä Käkriäisellä ole ollut mitään paperille pantua kontrahattia, jonka nojalla häntä ei saisi täältä pois, ja koska hänen kuitenkin mainiosti kannattaa elää täällä, niin hän on ollut antavinaan myöten, luvannut ruveta Putkinotkoa hartaasti vaalimaan ... kunhan tässä lapsilaumalta kerkiää. Mutta siinä salassa hän on pitänyt taitavasti puoltaan tuota porhoa ja rikasta Muttista vastaan; hän on käynyt kylillä töissä saunanuuneja kutomassa, saadakseen leipää; ja lopulta hän keksi ruveta keittämään viinaa. Ettei jo aikaisemmin moista huomannut! Silloin ei hänen olisi tarvinnut välittää mitään näistä pelloistakaan. Mikäpä täällä olisi ollut keittäessä? Yksinään on saanut olla. Ja on siitä lähtenytkin taskuun, täällä hyödyttyjen muiden säästöjen lisäksi, niin että on passannut elää muhkeasti, kiusallakin, jopa pistää pankkiin, tuskanpäivien varalle.

Sillä tavalla Muttinen narrasi Käkriäisen; olisi houkutellut hänet sonnittamaan puitaan, pehkojaan ja kukkia, joita Käkriäinen vihaa. Mokomia pimentoja talon lähistöllä! Nyt hankki tuohon omenapuiden paikalle ruusujakin; sellaiseen länttäsi sen mokoman rahaa! Hyvä, ettei Käkriäinen tullutkaan niitä alusta hoitaneeksi. Niin, hän vihaa noita kaunistuksia, niinkuin ... koko herra Muttisen ilmaa. Kun Muttinen oleksii huvilassaan, sanoo Käkriäinen lapsukaisilleen: »Kas niin, lapset ovat kesällä iloisia, huudelkaapa vain että: huih.» Ja hän on mennyt huvilaan Muttisen puheille silloin, kun siellä on oikein herrasvieraita, kaikkein pahimmissa ryysyissään, vaikka onhan hänellä nykyään oikeita ryysyjä, ja haisee siellä oikein, kukkien joukkoon. Ja veipä hän sinne kerran tulitikkulaatikossa elukoitakin, kainalonsa alta kouraistuja.

Mutta nyt ... kukas luuli, että siitä vastarinnasta olisi sellainen seuraus! Mitenkäs pitikin käydä.

Muttinen vaati häntä äskettäin allekirjoittamaan kontrahattia. Sen kuultuaan Käkriäinen ensin katosi: hän piileskeli viikon metsissä ja kylillä; mutta täytyipä hänen viimein ilmestyä takaisin kotiinsa. Ja

silloin olivat siellä yhä ne todistajat ... niitä herraskaisia. Muttinen kutsui hänet luokseen ja luki ääneen ehdot.

Hiisi sellaisiin sitoutumaan, ajatteli Käkriäinen alussa. Kovathan ne tosin eivät olleet; olivatpa yhtä lauhkeat kuin entisetkin, ne suullisesti sovitut; mutta näissä olivat määräykset puutarhan vaalimisesta ja tämän kiviaidan teosta ynnä metsän ja mökin hoidosta sekä muusta aivan selvinä ja tarkkoina parakraahveina. Jopa viinanpoltostakin, sellainen, ettei Käkriäinen saisi tehdä sitä muuten kuin Muttisen tietämättä. Mitähän se sillä tarkoitti? Ja lopuksi paperin hännässä sitoumus, että Käkriäisen on lähdettävä matkaansa talosta sen vuoden jälkeisenä Maariana, jolloin hän ei niitä ehtojaan rikulleen täytä.

Niin kovat olivat ehdot. Mutta mikäs puoli Käkriäisellä oli: ehdot olivat hyvät ... siihen nähden, mitä ne saattaisivat olla kaikkialla muualla. Ja olisihan Käkriäinen saanut jäniksen passit, ellei olisi suostunut, vahvistanut pismaa puumerkillään, sillä hän ei osaa yhtään kirjoittaa eikä mokomasta välitäkään. Ja lopuksi varoitti Muttinen vielä todistajain kuullen, että lähtö tästä Käkriäiselle tulee, ellei hän muista varsinkin sitä pykälää viinanpoltosta. Ja nauroi päälle, se piru.

Sellainen piru on tuo Muttinen. Ja siksi pitäisi Käkriäisen rustata tätä kiviaitaa, näiden puiden ja pehkojen ympärille, joita hän on koettanut konsteillakin juurittaa pois. Joutavia silmänrumennuksia! Vaikk'ei ole saanut muuta kuin matoja omenapuihin.

Ihanko se Muttinen tosissaan tällaisen pahan?...

Sitä mietiskelee Käkriäinen siellä puutarhan alareunassa, katsellen kiviä, joihin hänen tulisi käydä käsiksi. Ja yht'äkkiä hän pelästyy. Ikkuna huvilassa narahtaa ja lentää auki; mutta ehkäpä siellä olikin joku niitä herrasvieraita, häijyjä todistajia? Ei, Muttinen itse se olikin, hän se sieltä nyt ilmestyy punaisessa paidassaan parvekkeelle, koivujen väliin, pitkässä akanpaidassaan. Piruako se näin aikaiseen? vilahtaa Käkriäisen päässä. Makaisi, Muttinen; niin hän tekisi, Käkriäinen, jos olisi Muttinen, rikas mies; ja tavallisesti hän makaakin, tai istuu keinustuolissaan, — ihan kuin Käkriäinen istuisi... Käkriäinen on hyvin säikähtänyt, niin hän on siinä vielä torkkunut mietteissään, seisokellut aita rustaamassa. Ja hän arastuu yhä enemmän, kun Apeli tulee aivan kaiteen viereen ja katselee sinne, juuri häneen ... niin totisena, turpein ja tuimin silmäluomin. Käkriäinen muistaa kontrahdin, hänelle tulee touhu, hän kääntyy sinne, kääntyy tänne, katselee kivenmöhkäleitä, ottaakseen niitä syliinsä. Mutta samassa liikkuu hänen aivoissaan kuitenkin ajatus: oikeinkohan se sittenkin tarkoittaa totta, eiköhän miestä saattaisi jotenkuten lepyttää, lauhduttaa? Ettei se vaatisi kontrahtia näin kivenkovaan. Esimerkiksi ... naurattamalla häntä hiukan ... se kun on niin lauhka mies. Siksi tempaa Käkriäinen nyt puoleksi kiukuissaan ja puoleksi pelästyneenä maasta koholle niin tavattoman ison kiven, että se tuskin mahtuu syliin, ja nostaa sen, — sillä hän on väkevä kuin peikko, — päänsä päälle, pitelee siinä sitä pitkän aikaa ja tirkistää kiven alta Muttiseen ja nauraa, rohkaisevalla äänellä:

»Hähhäh.»

Mutta Muttinen ei myhähdäkään, hän kääntyy selin ja menee sisään.

Totta se tarkoittaa, kiviaita tähän täytyy tehdä, ensinnäkin. Ja sen hän tekee, Käkriäinen. Korkea ja suora siitä tuleeikin. Sillä ... herra on koira ... kontrahti ... eikä tämä ole pahimpia.

PIKKU LIISA

eli romantiikan prinsessa.

On lempeä kevätkesäinen päivä, taivas kuultaa sinisenä pilvien lomasta; ne väikkyvät pehmeinä ja valkoisina.

Hedelmättömän kankaan hietaiselle tielle, jota runoniekka ja säveltäjä Falk kävelee, näkyy tuolta jo pieni, tumma kukkula; sitä kohti hän on menossa. Pian pilkottaa sitten kukkulalta mustanpunertava pikku talo, vanhain petäjien keskeltä; niiden jykevät oksat kellertävät, ja tuuheissa havuissa suhisee tuuli surumielisesti.

Se rakennus on entinen herraspaikka; viimeksi asui siinä erään vähäpätöisyyteen joutuneen ylimyssuvun kaksi naimatonta naista, jotka muutama vuosi sitten kuolivat.

Tuollaisten rakennusten lähistöllä kuljeksi haaveileva Lauri Falk mielellään, hän, romantiikan merkeissä keskellä hienostuksesta köyhää aikaa kasvanut talonpojan poika.

Nykyään hän kaipaa ylimyksellisten muistojen ilmaa kipeämminkin kuin ennen. On vuoden 1918 kesä; edellisenä talvena nousi osa Suomen rahvasta Venäjän ärsyttämänä kapinaan porvarillista luokkaa vastaan, joka pyrki vapauttamaan maansa Venäjästä ... kapinalliset tappoivat sivistyneempiä, kiduttaen, silmät puhkoen, elävältä haudaten; he polttivat kartanoita, hävittivät taideteoksia.

Lauri Falk, joka on pelastunut, ei ole voinut tätä käsittää; hän oli tottunut kuvittelemaan kansaansa sen romanttisen käsityksen mukaiseksi, minkä Runeberg ja Topelius siitä loivat; eikä hän ollut seurustellut rahvaan kanssa muulloin kuin kesän lyhyinä päivinä, ja silloinkin pelkästään juhlahetkinä, jolloin hän näki sen suloisen viinilasinsa lävitse. Ei hän ollut ajatellut yhteiskunnan epäkohtia eikä keksinyt tässä raakuuksien tulvassa myöskään yleismaailmallisia aatevirtauksia, jotka sitä selittivät.

Näin ollen teki kaikki tämä hänet lopulta ainoastaan entistäänkin suljetummaksi ja taipuvammaksi ainasiin romanttisiin unelmiinsa. Nytkin hän on oikeastaan menossa ostamaan tuosta pienestä talosta, siinä asuvalta loiskalta, kananmunia, Muttisen pöytäan, jossa hän kesävieraana syö. Talo on nykyään erään tukkiyhtiön; mutta sellaisia ei Lauri Falk ajattele, kun hän pysähtyy kukkulan rinteellä. Siinä hän katselee vanhojen petäjien keltaisia oksia, ja sitten tuolta näkyvää rakennuksen somasti sammaltunutta kiviaitaa, ja särkynyttä säleporttia siinä, ja portin takana kasvavaa lyhyttä syreenikäytävää, jossa versoo metsittyneiden oksien seassa vielä muutamia tuoreitakin vesoja: niiden latvassa nuokkuu heikkoja, sinertäviä kukkaterttuja. Käytävän oikealla puolella tietää Falk olevan ruusupensaita, joihin sitten kesällä tulee kukkia, niin kauniita kuin karu seutu täällä sallii; ja vasemmalla jälleen on spireoita, ja kirsikkapuita, alhaalta lehdettömiä ja kuivuneita, mutta ylimmissä latvoissa hohtaa jokunen hieno kukka, kuin outo tähti tämän taivaan kalpeassa sinessä, keinuen lempeässä tuulessa ja kylpien päivänpaisteessa.

Lauri Falk ajattelee: Täällä on edes syreeneitä ja spireoita, jopa on koeteltu viljellä ruusujakin. Milloin on vielä Suomen talonpoika koristanut asuntonsa ympäristöä tarpeettomilla tai vähän hyödyttävillä puilla ja kukkapensailta?

Hän kuvittelee nyt, kuinka rakennus oli ennen muka sisustettu aistikkaasti; kuinka siellä muka luettiin kirjoja, myöskin runoutta, luulee hän; — nykyaika ei hänestä ole niin herkkä sellaiselle kuin mennyt; — kuinka siellä soi hillitysti vanhanaikainen soittokone; ja ne neidit istuivat siellä rokokooleningeissään, nuo pikku huvilan hengettäret. Niin, siellä oli hänen mielestään runollisuutta, haavetta ja tunnelmaa, kaikkea, joka oli hieman irrallaan maasta.

Näissä mietteissä Falk menee pienen, nurmisen pihan poikki; sen yhdessä kulmassa kasvaa suuri lehmus; hän tulee siroilla kaari-ikkunoilla varustettuun kuistiin, aukaisee eteisestä vasemmalle johtavaa ovea ja vilkaisee siitä sisälle, väkeä etsien. Eipä ollut kamarissa ketään: ainoastaan rääsytysnäky huonekaluttoman kamarin lattialla, kartanon loiskuvan makuupaikka. Sitten hän menee ummehtuneeseen keittiöön. Ja sen takaa, pienestä salista, kuuluukin nyt liikettä.

Nyt tulee kai häntä vastaan haaveiltu hengetär, sillä kun hän raottaa hiljaa salin ovea, niin kas, loisekon tytär, pikku Liisa, se kääntyy sisällä nopeasti tulijaa kohti, ikkunapöydän äärestä, jossa hän askaroi silitysrauta kädessä, punaista esiliinaa oikomassa. Ja pikku Liisa, — ei niin pieni ikänsä kuin kokonsa puolesta, — rientää ovelle herra Falkia vastaan, antaa hänelle kättä ja rientää nopeasti puhumaan:

»Kah, tekö sitä ... käykää peremmälle; kah, kun ryykkyraudankin tuohon unohdin, olinpa vörkkelini polttaa, no, eihän se vielä. No, tulkaa peremmälle, tänne...»

Ja Liisa lyykistää sievästi ja menee Laurin edellä selin, viitaten vierasta tulemaan peremmälle. Liisa on pyöreä ja lihava, mutta hänen kasvonsa ovat väriltään kelmeät; vartalonsa on kierokin; ainoastaan harmaat silmät ovat suuret, viattomat ja kauniit. Hän jatkaa anteeksi pyydellen:

»Sohvallehan tuohon teidän pitäisi; mutta sattuivatkin nuo vaatteet pesuun ja siihen; mutta tulkaahan nyt tänne, on täällä meillä karmastuoli. — Ei, äiti ei ole kotona, lähti kaupungissa käymään, mutta odottakaahan, odottakaa, eihän ole kiire. Istukaa nyt...»

Ja samassa lennättää Liisa rautansa pöydältä hellalle, — entisessä herrassalissa on näet suuri, punainen tiilihella, — ja alkaa siellä hääriskellä käsi kahvipannun sangassa, ja juttelee:

»Eihän mitä, jopahan tästä nyt puuhaa; onhan herralla aikaa, äiti kyllä tulee. — Ja kun en ennätä olla seurana, on minulla noita postikortteja, kauniita, katselkaa noita, ensimmäiseen hätään...»

Innoissaan Liisa kantaa Falkin eteen pahvirasiallisen kuvapostikortteja; niissä on toistensa sylissä istuvia ja hyväileviä pareja, noissa värjättyissä valokuvissa. Pikku Liisa naurahtaa onnellisena ja

viattomasti:

»Sulhasilta! — Ja on minulla kirjekin... Sulhaselta. Täällä se on, seinän raossa, odottakaa, kun minä annan, lukekaa. Mikäs siinä, lukekaa!»

Liisa levittää Falkin eteen jonkinlaisilla variksenvarpailla kyhätyn kirjeen, likautuneen paperiarkin; ei auta muu kuin silmäillä sitä.

»Rakastettuni, nyt otan minä kynän käteeni», jne. »Oli sytämme pakahtua, kun erosin Teistä, suloinen olitte kuin narisissin kukka. Minä olen rehellinen kansanmies ja sotamies», jne.

Liisa selittää:

»Ja se tulee kohta tänne käymään, tämä sulhanen. Tämä on varvilainen, on sotamiehenä, siellä sodassa ... se entinen olikin sellainen kiertävä, rautatiesakkia. Eikä se tämä petä...»

Falk katsoo häneen ihmetellen, sillä pikku Liisa ei ole hänestä aivan narsissin kukka: hänen suunsa on kovin vino, melkein pystyssä, ja huulet nykerön nenän alla pöhöttyneet ikäänkuin jostakin taudista.

Yht'äkkiä puhkeavatkin Liisan silmistä, kun hän seisoo siinä hellan kulmalla kahvin kuumetessa, suuret kyynelät. Hänen päänsä kallistuu surullisesti, ja huulet alkavat vavista; hän jatkaa hiljaa ja vaikeroivalla äänellä, silmäten Falkiin rukoilevasti:

»Minulla se oli näet tässä jo poikakin ... kuoli toki, mihinkäs se olisi joutunut, kun se rautatiesälli jätti. — Mutta tämä ei jätä, sitten sitä ruvetaan, aiotaan ... tämä on niiden oikeain puolella, mutta niin sanoi, että jos eivät sodasta palkkaa anna, niin kansan puolelle menee, punaisten. Kyllä hän osaa rahaa hankkia! Enkähän minäkään niin huono. Vaikka linnassa olen istunut; ei se minun syyni ole ollut. Katsokaa itse, tässä on linnan tirehtöörin todistus ... että minulla on ollut hyvä käytös.»

Liisa tuo Falkille vankilasta annetun todistuksen. Ja selittää:

»Ei se minun vikani, se varkaus. Hän se, rautatieläinen, kertoi, että siinä talossa oli niin kauniita vaatteita, ja itse hän ne meni ikkunasta ottamaan. Ja minä sitten panin päälleni... Ja lopulta tahtoi kaikki minun syykseni... Salaamisesta minut linnaan. — Ja siellä sitten halvaus ... näin veti suunkin vinoon... Hyvä, että Jumala sen pienen otti. Niin surin, että tuli halvaus. — Mutta nyt ... katsokaapas, tällainen — minulla on kesähattukin, kun sulhanen tulee. Minä aion värjätä sen vaaleanpunaiseksi, vaikka sanoohan äiti, että mitä sitä värjät, ampuvat porvarit, kun punaista... Mutta minkähänlainen tuo olisi toisenvärisenä, herra Valkki? Olisikohan muoti punainen näissä hiihtohatuissa...?»

Kahvi on valmistunut, Liisa kaataa sitä yhteen kuppiin, ei itselleen; hän kursailee, on kohtelias:

»Mutta juodaanpas nyt, mitäs tuosta, ennätänhän minä sittenkin. Sillä minulla on kirjoja, minä näytän ne teille heti, iso läjä kirjoja, antoi se rautatieläinen, ja itse olen ostanut jonkin.»

Pikku Liisa tuo pöydän kulmalle viidenkymmenen pennin kirjoja, niiden kansissa on kauniita kuvia, ruusuja, naisia. Ne kirjat ovat »Lemmenjuoma», »Sininen lilja», »Kolmasti syntynyt» jne.

»Ja tämä on Titanikin haaksirikko», sanoo Liisa. »Voi, kun siinä on muuan Anttila-niminen mies, pelastui ihmeen kaupalla; ja siitä kun tuli miljonääri, oli saanut laivan pohjasta rahaa, mitä lienee. Paljon se sai, köyhän tytön nai, se Anttila; kun tulee sulhanen nyt tänne, minulla on aitta, valmiiksi siistitty, — siellä on linnunpesä, mennäänkö sitä katsomaan? Se on siellä sisällä, sen voi ottaa käteensä, eikä emälintu sitä hylkää. — Mutta kah: nythän äiti jo tulikin kaupungista», keskeytti Liisa yht'äkkiä vilkaisten ulos kuusiruutuisesta ikkunasta, jonka laudalla kukki köyhänilo ja josta näkyi metsikön lomitse kaista Saimaata, tummansinistä, tuulista ja surumielistä.

Eteisen lahonnut permanto kolisikin; ja kun loiseukko, kuiva ja ruskea, pistäysi nyytti kädessä sisään, sanoi Liisa:

»Minä olen näytellyt täällä kortteja, pitänyt selskaapia...»

»Sinä»... vastasi muori Liisalle puolittain vihaisesti, samalla kuin kätteli Falkia. »Kirjonesi ... joutaisivat ... kaikki taas jutellut varmaankin ... itsekin narrattava. — On, kyllähän niitä on munia, taitaahan niitä kaksi ja puoli paria ... saahan nuo, kun maksaa. Menehän, tyttö, tuolta kyökistä hakemaan...»

Pikku Liisa tulee piankin takaisin. Mutta nyt hän kantaa munien lisäksi suurta vihkoa syreenin terttuja, ja angervopensaiden valkeita kukkia, ja sanoo Falkille:

»Minä toin teille kukkia ... ei mitään, on niitä siellä, täällä on paljon kukkia kesällä, herrasväkien... Mutta tulkaa, tulkaa meille juhannuksena. Täällä on sellainen pyöreä lehtimaja syreeneistä, ryökkinät

siinä ennen istuivat, kahvia joivat, mennäänkö sinne? Nyt jos mentäisiin? Se on niin ympyriäinen kuin mikä linnunpesä. Mutta juhannuksena tulkaa, ihan varmaan, silloin on täällä sulhaseni, jonka kanssa minä istun silloin siellä. Tulkaa, olkaa hyvä ... selskaapia, herra Valkki.»

URHEILIJA TOMMOLA

eli »Mens sana in corpore sano».

Tuomari Tommola on ruvennut urheilemaan. Terveysystistä on täytynt.

Oli hän urheillut jo ennenkin, kauan sitten, pienenä nallikkana mamman luona, eh-eh. Siellä hän oli lyönyt isipapan pihalla veljiensä kanssa painia ja pureskellut heitä koipiin, sillä hän oli nuorin kyläkauppiaan lapsista. Ja hiihdelleet he olivat kuin Jukolan pojat. Mutta nyt ei hän ollut enää pitkiin aikoihin hoitanut terveyttään.

Äskettäin hän kuitenkin alkoi tuntea sydämessään merkillisiä pistoksia, jotka muuttivat hänen muotonsa tummaksi ja arvelevaksi. Tommolan punaisen muodon, naaman, joka on pyöreä kuin täysikuu ja kiiltää kuin saippuoitu. Ilosta se kiilteli vielä äskettäin, hänen syödessään illoin vankasti pihvejä ja höystettyjä makkaroita, afääreistään jutellen, kallistaen ruokanaukkuja ja ajatellen, kuinka hän sitten ryntäisi tyttöjen perästä kuin orhi. Sellaisena hän luuli kestävänsä, vaikk'ei joskus saanut öisin unta: niin mielti hän päässään tulevaisuutensa afääreitä, muikunkauppoja ja muita. Mutta sitten alkoivat ne pistokset! Ja omituinen ahdistus sydämessä. Johtuikohan se siitä, että hän söi mansikoita siemenineen? Ehkä ne siemenet olivat tunkeutuneet umpisuoleen? — Oiva Tommola meni levottomana lääkäriin. Tuttu tohtori sanoi kyllä, että sydänhermot olivat ehkä hiukan kiihottuneet: sopsisihan Tommolan, jos hän neuvoja vaatisi, nauttia illoin ainoastaan yksi pihvi ja pienempi luku pippuroituja makkaroita; naukukset ja tyttöset menisivät vielä mukiin... Silti Tommola pelästyi. Hänen mieleensä johtui kauppaneuvos Könölin, joka oli kuollut yht'äkkiä sydänhalvaukseen, juuri kun oli kaiken ikänsä ponnisteltuaan päässyt rikkaaksi. Ja Oiva Tommola aikoi itsekkin rikkaaksi.

Se oli synkkä esimerkki. Nyt, näin varhain, alkoi terveys, piru, juonitella...

Tommola päätti ryhtyä ajoissa tarmokkaasti sitä hoitamaan.

Hän osti »Myllerin Systeemin» ja muita arvokkaita kirjoja. Jopa hän lainasi kalliit punnuksetkin. Ja hän voimisteli aamuin ja illoin. Kesäkuussa hän meni kylpemään, Ollin-saunaan, pikkukaupungin kylpylaitokselle.

Mutta ne kylvyt kävivät hänestä niin peijakkaan kalliiksi. Kylpylän hierojatkin harmittivat häntä; aamuisessa pohmelossaan tulivat nuo keltanokat ylioppilaat muka häntä hieromaan, annettuaan hänen odotella kokonaisen tunninkin hieromasalissa, ja sitten ne sivelivät kymmenisen minuuttia käsivarsia ja reisiä kuin kanansulalla, — ja se maksoi kauniin viitosen kerralta.

Sitä paitsi kiusasi häntä nähdä kylpylaitoksella aina ontuvia ja ihotautisia; ja venakoita, niin paksuja, että kun nuo pallomaiset mammat loikoilivat puistossa penkeillä, otti yksi kohta vaivoin kiinni penkkiin, sillä kädet ja jalat heiluivat koholla ilmassa. Nuoriakin venakoita siellä tosin kyllä oli, mutta niitä hän ei tahtonut, varmuuden vuoksi, sydänvikansa tähden, lähennellä, ja nyt ne olivat turhaan ärsyttämässä. Samoin kuin pihvit ja makkarat, ja makeat naukuksetkin.

Ja ennen kaikkea: elämä ja hoito kylpylaitoksella oli niin peijakkaan kallista.

Ja tulivatko sairaut siellä sen paremmiksi? Muttinenkin oli kylpönyt, iskiaksensa vuoksi, jonka hän oli saanut resorivuoteessa filosofoimisesta. Se oli maksanut hirveästi, ja yhäpä onnahteli Aapelus.

Silloin sattui Muttinenkin päättämään, että nyt hän tahtoo oleskella jälleen parhaan osan kesäänsä Putkinotkossa, koettaa parannella siellä konttaansa, maalaistapaan: saunalla ja tervalla ja paahtamalla auringonpaisteessakin ruhoaan...

»Saunalla ja tervalla!» huudahti Oiva Tommola siihen. »Kuules, veli, — minä tulen mukaasi maalle! Hoitamaan sydäntäni. Minäkään en usko näihin kylpyläafääreihin. Mutta sauna ja terva, ehkäpä ne ... Entä viina! — Jos ei terva ja viina auta, on se kuolemaksi, sanoo suomalainen sananlasku... Vanhankansan viisautta. Ja lisäksi aurinkokylpyjä, ja yleensä potraa maalaiselämää...»

Tommola tuli Aapeli Muttisen luo.

Hän nousi siellä ensimmäisenä aamuna vuoteestaan lujasti päättäen hoitaa terveyttään, — ei kuitenkaan varsin varhain, vaan kello puoli kymmenen, sillä levon täytyy olla maalla syvä, sellainen, että jalat käyvät unen pohjaan asti, sanoi Oiva Tommola. Se oli yksi hänen terveysohjeitaan, jollaiset hän oli pohtinut valmiiksi viime päivinä, päätettyään lähteä maalle, ohjeita, joista hän oli sulkenut pois kaikki lääkäreiden kalliit ja epäilyttävät vehkeet suosiakseen sitä enemmän tervettä maalaiselämää. Siinä hän uskoi nykyään pihvien ja pienten naukkujenkin menevän mukiinsa...

Muttinen köllötteli maalla myöskin yhtä myöhään kuin Tommola. — Yht'äkkiä hän sinä ensimmäisenä aamuna pelästyi, kun kuuli viereisestä ylliskamarista, johon Tommola oli sijoitettu, kovan kumahduksen. Tommola se siellä ponnahti sängystä permannelle, sellaisella voimalla, että koko huvilan välisilta huojui.

Sitten Tommola alkoi voimistella. Hän mylleröi, lukien ääneen: »Yks, kaks, yks, kaks.» Jalat löivät permantoon, nikamat natisivat. Sen jälkeen hän voimisteli punnuksilla. Ja sitten hän huusi Muttiselle seinän läpi:

»Joko sinä olet mylleröinyt, Aapelus? Minä olen. — Kuulepas, Aapelus, sinun täytyy ruveta mylleröimään, muuten et sinä saa pois iskiastasi. Joka aamu, vähän aikaa, mutta rajusti. Mutta nyt minä menen uimaan.»

Oiva Tommola ryntää alas ullakolta niin, että luukut ja ovet paukkuvat. Hän törmää kuistille alasti ja nauraa tyytyväisenä Muttisen vuokraajan eukolle, joka katselee häneen ällistellen aidan takaa. Tervettä ja reipasta maalaiselämää! Sitten hän juoksee pihalta rinnettä alas lahdelle. Hän hyppää heti järveen uimapaikalta, jonka hän on edellisenä iltana valinnut. Porskis! panee vesi, ruiskahtaa korkealle ilmaan. Tommola pärskyttää vettä; pian hän istuu keskellä lahtea näkyvällä kivellä. Siinä hän alkaa sitten laulaa jotakin reilua ja maalaista, sellaista rekirivoa, sillä terve täytyy ihmisen olla, täällä maalla, ajattelee hän. Niin hän laulaa hetken kovaäänisesti, kimeällä nuotilla ja vähän väärillä sanoilla.

Sitten hän juoksee takaisin ylös rannalta; mutta loppuosan mäkeä kovasti jalkojaan tömistäen. Hän tulee portaille, siihen sattuu juuri Aapelin emännöitsijäkin. »No nyt kahvia, onko se valmis?» huudahtaa Tommola. Muttinen rypistelee otsaansa ja suutansa, sillä kun aurinko paistaa kuistille, niin kellahtaa Tommola siihen vatsalleen, kahvia odottaessaan, piehtaroimaan alastomana kuin nyljetty. Tommola loikoo hetken selällään, toisen vatsallaan. Välistä hän nousee istumaan, ja katselee itseään, rintapieliään ja reisiään.

Ja siinä hän ajattelee niitä nuoria venakoita, eh-eh.

Muttinen on asettunut kuistille. Hän lueksii jotakin kirjaa, niin vakavasti, että Tommolaa alkaa harmittaa. Varmaan jotakin filosofoimista, romaania. Ensin Muttista ärsyttääkseen ja sitten omastakin innostuksesta alkaa Tommola pian puhua noista venakoista, nuorista ja mukavista, jotka häneltä jäivät kaupunkiin joutilaiksi.

»Ovatkohan venakot parempia kuin ruotsalaiset, sveesittäret?» sanoo Tommola. »Ja minkähänlaisia kiinattaret ovat, pehmeät ja pienijalkaiset? Entä neekeritytöt? Eh-eh ... on minulla voimaa! Katsopas näitä lihaksia! Mustat neekeritytöt, ainoastaan vähäisen punaista, eh-eh. Oletkos nähnyt tällaista miestä, Aapelus, tällaisia reisiä? Taitaa olla turha se juttu taudista ... ja sydänvian ainakin tämä parantaa, tämä maalaiselämä. Se antaa nälkää. Eiköhän se kahvi ole valmis?»

Tommola menee katsomaan, joko kahvi on valmis, alasti. On se valmis. Hän huutaa Muttista ruokasaliin. Alasti istuu Tommola sitten siellä pöydässä. Emännöitsijä ei tosin uskalla tulla huoneeseen, mutta viis siitä, ajattelee Tommola. Miksi kuljettikin Muttinen tänne kaupunkilaisnaisia? Tommola antaa luikuria naisväelle yleensäkin, nimittäin näin terveyttään hoitaessaan, eh-eh. Ruvetapa häiritsemään kesäistä elämää heidän tähtensä. Ei, hän ilmaisee nyt aikovansa istua ruokapöydässäkin alasti: luonnonparannusta. Eräät englantilaiset asuvatkin kesällä puissa, kuin varikset pesässä. — Tai Tommola aikoo esiintyä ainoastaan pelkkä paita päällä. Niinkuin Jukolan pojilla. Ja jos sopisi niistä nenänsä paidan helmaan, niinkuin oikeat Jukolan veljekset, se olisi selvä meno.

Pian tulee aamiainen. Ja kun Tommola on syönyt makkaraa ja kallistanut naukun parrunpäästä, jonka Muttinen on tuonut maalle mukaansa, niin sittenpä se homma täksi aamuksi jo riittääkin: Tommola lähtee ylliskamariinsa ruokalevolle.

Muttinen istuu parvekkeellaan ja katselee koivuja, jotka tuolla metsässä keinuvat, notkeina ja tuuheina, kesän onnekasta laulua suhisten. Oiva Tommolakin on onnellinen, maaten sikeää unta ullakkokamarissa, jonka ikkunat hän on tarkoin peittänyt, levällään pilkkopimeässä, alasti peiton alla.

Yht'äkkiä herättää Muttisen jälleen epämääräisistä unelmista huikkaus, joka kuuluu yläkerrasta. Oiva

Tommola tulee nyt sieltä jytisten alas. »Nyt täytyy lähteä aurinkokylpyyn», huudahtaa hän. »Täytyy paistaa itseään aikanaan. Tule mukaan! Iskias! Ja nyt me otetaan sitä tervaa mukaan, eh-eh. Ja me urheillaan, Muttinen. Hypitään korkeushyppyä. Katso, tällä tavalla! Ja näin on sinun voimisteltava. Tällainen liike se venyttää sitä iskiasjännettä, sen näyttää Myllerin Systeemi. Mikä? Hahaa. Eikö se ole jänne, vaan hermo? No, se nyt yksi ja sama. Mutta nyt me haetaan tervaa ja pitkä nuora.»

»Kunhan et aikone hirttä minua?» kysyy Muttinen.

»Ei, nuoran yli aiotaan hypätä», vastaa Tommola.

He etsivät pytyllisen tervaa ja pitkän pyykkinuoran. Sitten he menevät rannalle, Tommola edeltä sääriään ponnahtellen, Muttinen perästä, jokin kirja kainalossa ja huokailen. Emännöitsijä on luvannut tuoda sinne myöhemmin päiväkahvit.

Aurinko on lämmittänyt rannalla hiekan niin, että se polttaa jalkapohjia. Muttinen riisuutuu, ja ähkii, käänteleehtii hiekassa, kaivelee siihen itselleen kuoppaa, ja ähkii. Tommola pingoittaa puusta puuhun hietikon yli nuoran, ja huutaa:

»No, nyt hyppäämään, Aapeli! Katso päältä, näin minä hyppään. — Katsos, noin korkealta jo meni, meistä tulee oikeita Kolehmaisia, terveitä miehiä. Mutta nyt on sinun hypättävä. No, nouse pois, hyppää, minä annan starttisignaalin.»

Muttisen täytyy hypätä. Tommola nauraa:

»Eihän sillä tavalla! Spurtti on tehtävä näin! Hahaa, niin menit turvallesi. Mutta katsos, minä hyppään vielä yhden pykälän korkeammalle! Nyt lähdän, tämä tällainen on startti... Sinä annat nyt signaalin...»

He hyppäävät.

Ja sitten he juoksevat.

Ja kun Muttinen jälleen istuu läähättäen ja hiestä märkänä hiekassa, puhuu Tommola:

»Tämä se on jotakin. Taisi olla hyvä, että tultiin tänne. Luulen, että tämä terva ja viina... Mutta kuulepas, tuo sinun arentaattorisi sanoi minulle, että pikiöljy pitäisi olla jalalle kuivetustaudissa, — se kai on samaa kuin iskias, — vielä parempaa kuin terva, ja sanoipa hän, että kipeää paikkaa olisi voideltava jollakin ... mitä se olikaan?... Kolotiita ja karhunrasvaa. Hahaa, mitä ne ovat? Kolotii, kolotusvoidettako? Ahaa, collodiumia. No, sama se, mutta nyt me ensin tervataan. Katso, näinhän mies tervaa.»

»Tervaatko sinä pääsikin?» huudahtaa Muttinen. »Hihii, tukkasi on paksussa tervassa... Ja nyt piehtaroiit hiekassa...»

»Niin, se on päänahalle hyvää», vastaa Tommola. »Täytyy olla perinpohjainen. Tervaatko sinä ainoastaan jalkasi?»

»Kun minulla on ainoastaan jalka kipeä», sanoo Muttinen.

»Niin, mutta minulta saattaa tulla kipeäksi muukin», jatkaa Tommola. »Siksi varustaudun ajoissa. Ettäkö olen tervassa ja hiekassa kuin ... mikä? Caliban? Mikä se on? Oh, olipa mitä tahansa! Terveys, sitä on hoidettava aikanaan, muuten saattaisi se käydä liian myöhäiseksi... Voi helkkari, kuinka terva kirvelee silmiä... Panepa sinäkin silmiisi tervaa, niin näet miten se, perkele, kirvelee! Ei, ihankohan pitäisi pestä terva silmistä pois?»

»Ehkäpä se on parasta», sanoo Muttinen. »Voisi muuten käydä kuin kullatulle pojalle Merekovskin Vincissä. Missäkö? Se on kirja sellainen. Niin, siinä muuan poika kuoli, kun kullattiin koko ruumis.»

»Kuoliko?» huudahtaa Tommola. »Merekovskin? Ja Calibanin... Mutta tämä saattaa olla vaarallista, tällainen hikireikien tukkiminen. Mitäs me nyt tehdään? Ei, tämä ei vetele. Meidän täytyy mennä noutamaan tänne pata, jolla keitämme itsellemme pesuvettä. Minä menen sitä noutamaan. Kokoa sinä, Aapelus, risuja padan alle sillä aikaa.»

Tommola menee huvilaan, hänen alaston ruumiinsa on tervasta kiiltävä ja paikoin hiekasta karkea; naama on niin tervan vallassa, että silmät vaivoin saattavat sinertää tervan läpi. — Rannalle palattuuan hän sanoo Muttiselle:

»Mitä, eikö veljellä vielä olekaan vedenkeittopuita? Hm, kirjaa tutkit! Minä annan luikuria — romaaneille... Tärkeintä on ihmiselle, että hän on terve. Ja siksi ei pidä rasittaa itseään, vaan sen sijaan urheilla. Urheilla ... terve mies. Oh, onpa täällä metsässä risuja. Puhdistettava olisi ... lähtisi enemmän

rahaa myydessä ... olisi kuin paratiisi... Ja kymmenen Eevaa täällä pitäisi juosta alasti, eh-eh, jos tämä olisi minun. Minkälaisiahan ne neekeritytöt ... tai jaavattaret...»

Kun he ovat paahdelleet roviossa tervaansa ja huuhdelleet sen pois kuumalla vedellä, he heittäytyvät jälleen hiekkaan, aurinkokylpyyn. Hetken he makaavat siinä hiljaa. Aurinko säteilee kasvoille, sen kuumat lämpöaallot lainehtivat pitkin ruumista, jäsenestä jäseneen. — Tyyneellä ulapalla kulkee ohitse tervahöyryjä, kumisevassa tahdissa jyskyttäen. Pienet, kristallina kuultavat aallot vierivät rantahiekkaan, ohuena, leikkivänä rivinä. Ja sitten, kun laivat ovat kulkeneet ohitse, tulevat varsinaiset mahtavat mainingit, korkeampina vyöryen, hyrskyten... Ne pauhaavat hetken, asettuvat jälleen, vaikenevat lempeäksi kuiskaukseksi...

Kaikki on hiljaista; muutamat hienot hattarat väikkyvät auringon sivuitse. Veden heijastus värisee rantamäntyjen latvoissa: näyttää kuin havut sauhuaisivat. Kaikki on pelkkää valoa ja lämpöä.

Tällainen tekee Tommolaa rauhattomaksi, tämä kauneus, ikäänkuin kaiken olemattomuus. — Johtuvat mieleen afääritkin, joiden hän toivoisi olevan vieläkin parempia kuin ne todellisuuksissa ovat. Ja hän on päättänyt olla ajattelematta mitään: levätä täällä maalla, hoitaa terveyttään. Myöskin ne nuoret venakot tulevat jälleen niin elävästi silmien eteen... Ja villit jaavattaret, jopa mustalaisliikat ... täällä, miettiessä maaelämään sulkeutumista...

Siksi alkaa Tommola pian puhella Muttiselle noista naisista, venakoista, ja kiinattarista ja mustalaistyöistä. Ja minkälaisiahan kääpiökansain tytöt olisivat? Olisiko niillä...? Sekä afääreistä; hän haluaisi nykyään leikkauttaa jollakin taiteilijalla, — sellaisia halvan työn tarvitsijoitahan on paljon, — kuvakirjan korkkimattoon. Hän painattaisi kirjan sellaisilla laatoilla, parilla värillä. Ja Muttinenhan myisi sitten sitä kirjaa kaupassaan. »Se olisi kekseliäs afääri, eikö niin, eh-eh?»

Muttinen kuuntelee hetken, väsy, köllöttelee vaiti. Tulee hiljaisuus. Se vaivaa Tommolaa. Hän vääntelehtii kupeelta kupeelle hiekassa. Ja sitten hän huudahtaa:

»Ei, uidakin täytyy; terveys ennen kaikkea...»

Hän juoksee kallionkärjelle, pousahtaa järveen, näyttää selällään, kuinka yksimastoinen purjehtii, tai kuinka moottorin perä purskuttaa, ja huutaa:

»Tule tänne ploiskimaan. Aapeli. Heh, ne lääkäritkö? Voihan se kyllä ... se sinun iskiaksesi. Mutta kuulehan, jos me nyt todellakin koeteltaisiin tuota karhunrasvaa, voideltaisiin sillä koipesi? Arentaattorisi muijalla sitä on. Mutta tässä näet miehen! Meidän täytyy koettaa parantaa itseämme. Minä tulen täältä ylös, painiskellaanpas! Yksi täys-nelson... Tai juostaanpas kilpaa. Minä olen tällä kertaa *starter*. No, lähdetkö? Ei, mutta tuollahan tulee jo kahvia...»

Lyygia ilmestyykin rannalle lehtopolulta, kantaen kahvivehkeitä. Tommolaa harmittaa ja kiihottaa nähdä naisväkeä, täällä... Tulevat mieleen ne nuoret venakot kaupungissa ... ja mustalaistyöt...

Siksi hän vetää jälleen rekilaulun, motevan, kovalla äänellä ja väärillä sanoilla... Sitten he juovat kahvia, kolmisin, ja siinä Tommola aprikoi neekerien tyttäristä, sekä innostuu jälleen laskemaan, mitä hän voittaisi sillä kuvakirjalla. Mutta nytpä häntä alkaakin jo vähitellen raukaista, se tervaaminen ja uiminen, ja varsinkin aurinkokylpy. Siksi hän sanoo:

»Ei, täytyypä tästä lähteä jo makaamaan, täytyy hoitaa terveyttään, päivällisateriaan ja postintuloon asti, jolloin minulle pitäisi saapua, kuules Aapelus, eräs merkillinen kirja, se on Gogin ja Magogin sota. Sitäpä me katselemme sitten yhdessä.»

Ja Tommola menee makaamaan.

Tervahöyryjä ja jaaloja kulkee ulapalla kaukana ohitse. Mainingit solahtavat hiekkaan. Metsä tuoksuu raikkaasti ja lämpöisesti. Kuikka alkaa itkeä jossakin ... nyt kohoaa sen musta pää tuolta vedestä; se ui toisten kuikkien luo, jotka ilmestyvät etempää ja rientävät laulaen yksinäistä vastaan; koko parvi soutelee sitten jonona salmien lomaan... Lyygia katselee Muttiseen kirkkain silmin, sitoen päähänsä seppeleen tuuheista sananjaloista; he hymyilevät onnesta.

Kun he menevät päivälliselle, on Oiva Tommola jo valveilla. Ruumista oli polttanut niin, että sitä täytyi vuoteessa väännellä, ja kyhnytellä hartioita. Aivan oli tehnyt levottomaksi, että jos se aurinkokylpy olikin ollut liikaa, ja terva rasittanut sydäntä. Hän siis nousi, meni alas ja etsi Muttisen kaapeista vaseliinia voidellakseen kuumaa ihoaan. Ei löytynyt vaseliinia. No, hän nouti Putkinotkon vuokralaiselta tähän hätään tuota karhunrasvaksi sanottua ja siveli sillä palavaa ruumistaan ja pyöreitä kasvojaan. Hyh, se haisi pahalta, miltä lienee haissut, mutta... Sitten hän meni saliin odottamaan päivällistä ja postia. Siellä hän odotteli, — hehkuvan punaisena ja ihmettelevin silmin, sillä hänestä tuntui olo yksinäisenä täällä maalla niin merkilliseltä. Sen vuoksi hän otti aikansa kuluksi hyllyltä jonkin kirjan ja

rupesi lueskelemaan, hiukan epäillen, olisiko siinä hauskaa. Se hänen oma kirjansa ei ollut vielä tullut. No, tämä kirja sattui olemaan — Tolstoita. Tommola lueskelee vakavasti. Mutta jonkin minuutin kuluttua, ja juuri kun Muttinen tuli rannalta, hän kohottaa levottomana päätänsä, näyttää koettavan mieltä luettavaansa. Nähtävästi hän ei jaksa sitä tehdä, sillä nyt hän läiskäyttää kirjan pöydälle ja nousee, sanoo:

»En minä tuosta Tolstoista... Sen romaanit ovat sellaisia ... kaikki on niissä niinkuin on! Ja filosofoi vääryyksistä... Koska kaikki on vääryyttä. Ei, terve miehen pitää olla ... ja minä annan Tolstoille huiin!... Mutta kuules, kylläpäs se aurinkokylpy kirveli ... vai olisikohan se ollut se terva? Pitäisi olla vaseliinia.»

Vaseliinia on sittenkin: Tommolan hartiat voidellaan karhunrasvan päälle vaseliinilla; jopa rinta ja kasvotkin. Se on Muttisestakin hauskaa. He nauravat, ja juttelevat sitten tytöistä, Tommolan neekerittäristä. Sitten sanoo Tommola:

»Mutta tästähän tulee hyvää. Katso, näin minä hieron vähän sydäntäni. Katso, tällä tavoin sydäntä on voimistettava, tällaisilla liikkeillä, kirjojen mukaan. Ihmisen täytyy hoitaa ruumistaan. Erinomaista tämä maalaiselämä. Mutta aika on käytettävä tarkoin. Mitä sanot siihen, Aapelus, jos me päivällisen jälkeen mennään ongelle? Sehän me teemme. Minä lähdän jo nyt kaivelemaan matoja, eh-eh. Ja sitten me nostelemme aikamoisia matikoita, kilon painoisia! Mutta hei, tuollahan tulee jo posti. Ensin posti, saattaa olla tärkeitä asioita maailmalta. Ja se uusi kirja, se on tässä. — Mitähän uutta suurvaltojen sodasta? — Kas niin, saksalaiset ovat nyt voittaneet Romanian, valloittaneet Bukarestin. Ne ovat poikia ... keksinnöillään he... Keksisivät jotakin ... ampuisivat räkätautibasilleja vihollisen armeijaan, eh-eh-eh. Voittamatonta kansaa, nuo saksmannit...»

Tommola hyräilee jotakin, josta vähitellen erottuu sävel: »Nouse, riennä, Suomen kieli.» Ja sitten hän jatkaa:

»Mutta Saksassa onkin terveyttä ... tai urheilijoita ... nimittäin ylioppilaat miekkailevat ... ja silti juovat olutta, eivät filosofoi... Ja se kansa tottelee! Jos oltaisiin siellä, tietäisin, minkälaisen tempun tehdä lakkolaisille, jotka yhä vaativat lisäpalkkaa... Mutta mitäs kuuluu meikäläisestä urheilumaailmasta? Kas Kenkura on taas saanut maailmanennätyksen, hyppäämisessä, Filadelfiassa. Se, se on ... suomalaista. Me ollaan ensimmäisiä jo jalkapalloilussakin... Ja maratonjuoksussa; niin, me ollaan kuin muinaisia kreikkalaisia, eh-eh. Maratonia juostaan. Sellaisia poikia meillä enemmän pitäisi olla... Urheilijoita... Kerrotaan, että itse Saksan keisari on sanonut meidän suomalaisista, että ollapa minulla enemmän tällaisia. Eläköön Kenkura! Mutta noudattakaamme hänen esimerkkiään: hoitakaamme hyvin terveyttämme. Kun olemme saaneet päivällistä, makkaraa, ja kunnan naukku mukaan, niin me menemme ongelle.»

He saavat päivällistä. He menevät ongelle.

Soutavat kolmen kesken, keula pystyssä, sillä Muttinen painaa perässä.

Sudenkorennot liitelevät hopeisin, rapisevin siivin. Auringon kuva häikäisee vedestä silmiä, tuuheat rannat nousevat sinertävinä syvyydestä. Sitten alkaa metsä vähitellen punertaa illan hohteessa. Hyttyset hyrräävät ilmassa, kuovit lentelevät vehmaan niityn kohdalla, pesäpaikkansa ympärillä valittavasti rillittäen. Viimeinkin tuuli tyyntyy. Koivut uneksivat, laulurastas virittää hiljaisen laulunsa. Lyygia kuuntelee, kauneuden epämääräinen haikeus järkyttää Muttisen mieltä. Lyygia vilkaisee Muttiseen: tytön huulet väräjäivät, ja hän kääntyy pois. — Tommola on levoton. Nuokin sudenkorennot tulevat juuri tuohon, nokan eteen, ongenpahlaimella hommailemaan. Niitä on aivan satoja... Ja ne tytöt siellä kaupungissa.

»Päasettekö siitä hommaamasta», äännähtää Tommola sudenkorennoille ja lyö niitä ongenvavalla.

»Ei syö, on liian tyyntä», sanoo Muttinen.

»No, lauletaanpa sitten!» arvelee Tommola ja alkaa laulaa. Muttinen nauraa hänen laululleen, ja he laulavat yhdessä. Sitten tulee jälleen hiljaisuus. Sitä kestää kauan. Viimein sanoo Oiva Tommola:

»Ei, mutta kuulepas, nythän meidän onkin mentävä kotiin. Iltaurheilu on tekemättä. Minä olen siinä suhteessa keksinyt jotakin ihka uutta. Saat nähdä. — Ja sitten täytyy pitää huoli saunan lämmittämisestä. Sauna ja tervahan se täällä on sitä parasta terveyskuuria. Ja minä olen ajatellut, että minä kuhnin tänä iltana. Onhan sinulla jokin pesupunkka? Se on omituinen parannuskeino, se kuhniminen: taitavat parantua sillä munuaistaudit ja kaikki. Minä koetan tuon sydämeni tähden sitä. Kirjat sanovat kuitenkin, että se on tehtävä sangen huolellisesti. Ei saa ottaa liian kylmää, ei liian lämmintäkään...»

He lähtevät kotiin, ja Tommola lämmittää saunaa. Mutta siinäpä onkin ilta jo kulunut, ja vielä on urheilu tekemättä, ja täällä maalla olisi Tommolasta mentävä aikaisin levolle; siksi ei hän enää huoli

odottaa kolmannen uunillisen loppuun palamista, vaan sammuttaa pari viimeistä kekälettä, heittämällä vähäisen vettä kiukaan alle. Mutta lämmittäessään hän on samalla kuhninut ja lukenut: hän on ottanut mukaansa Gogin ja Magogin sodan, jota tutkien hän on huuhdellut pakaroitaan ja käsivarsiaan.

Muttinenkin tulee saunaan. Hän sanoo:

»Mitä turkkilaista, täällähän on vielä vinkaa.»

»Vinkaa? Mitä se on? Häkääkö? No, lyödään sitten se löylyllä ulos», vastaa Tommola. »Mutta koetapas minun pakaroitani, miten ne nyt ovat kylmät. Sillä tavoin se miehessä verenkierto tottelee, eh-eh! Mutta päälle on lyötävä kovasti vihdalla, että ne jälleen tulistuvat. Silloin tulee niistä terve. Koettaisit sinäkin kuhnia, Aapeli. Minä voitelen nyt itseäni pikiöljyllä. Se on kansanlääke, vaikka se haisee. Nyt ... minäkin taidan tuntea reidessäni jotakin, tuolla juuressa ... vihloimista... Olisikohan se iskiasta? Sille täytyy antaa kelpo kyyti.»

Tommola menee ulos. Hän ottaa lapion, jonka talonvuokraaja on jättänyt saunan nurkalle, ja lapioi kasaan ison läjän multaa ja siirtää sen toiseen paikkaan.

Käkriäinenkin sattuu siihen, kysyy:

»Mitä, mitäs täällä tehdään? Kukkamaitako?»

»Urheilua», vastaa Tommola. »Huomisaamuna lapioin mullan takaisin tuonne samaan paikkaan. Ylihuomenna siirrän sen taas tähän. Edestakaisin.»

»Häh?» ihmettelee Käkriäinen.

»Urheilua, — siitä et sinä, mies-parka, tiedä mitään.»

»Niin, mutta ... hm», murisee Käkriäinen. »Veisitte mullan kaalismaalle; kasvaisi kaali paremmin.»

»Hm?», ällistelee Tommola.

»Maalle siitä olisi hyötyä, siitä urheilemisesta», jatkaa Käkriäinen.

»Isänmaalle ... tosiaan, ehkä enemmän kuin kongresseista ja olympialaisista, tosiaan», arvelee Muttinenkin.

»Häh!» ällistyy nyt Tommola. »Te ette mitään ymmärrä. Se olisi kuivaa, tekisi urheilun kuivaksi. Se olisi hikistä työtä. Mutta nyt pääsin hikeen: hiki täytyy huuhtoa pois. Mennään saunaan.»

He menevät. Tommola lyö kipallisen löylyä, niin että paukkuu ja tuhka pöllyää, ja nousee sitten lavolle:

»Ai, perkele, kuinka polttaa ... auringon paahtamia paikkoja. Ei tainnut olla tämä pikiöljy hyväksi? Olisi pitänyt voidella ehkä vaseliinilla. Sinunkin, Aapeli, olisi tullut voidella itseäsi. Mies saattaa pilata iäksi hermonsaa, ellei voitele vähän itseään vaseliinilla aurinkokylvyn päälle. — Uhhuh... Ja praa! Se oli löyly! Mutta nyt ei auta, minä menen järveen. Tämä on finaali... Täällä maalla jos ei parane, niin ei missään. Eikä tämä tule kalliiksi, eh-eh.»

* * * * *

Tommola on uinut, Tommola on syönyt alasti vankan aterian. Tommola on mennyt nukkumaan.

Maalaihuvilassa vallitsee hiljaisuus. Illan tuoksu nousee ruohikoista ja metsistä, laulurastaan ääni soi kaukaa. Valo on kultainen, lahden lämpöinen vesi tyyni. Muttinenkin loikoo huoneessaan ja miettii, käsi pään alla, maailman mutkia.

Nyt jysähtää viereisessä kamarissa. Siellä keikahtaa Tommola sängyssään niin rajusti, että permanto heiluu. Hän ajalee hyttystä, lyöden kämmenellään reiteensä niin että läiskähtää. Hän peitti kyllä ikkunan, mutta sittenkin yksi hyttynen... Nyt hän alkaa ähkiä. Ja viimein hän huudahtaa, kysyy, nukkuuko Aapeli... Hän itse ei nuku. Hän on miettinyt sitä uutta urheiluaan, mullan siirtämistä paikasta toiseen; ja sitä Magogin sotaa... Omituinen kirja! Eikö Aapelus, joka on kirjojen kauppias, ole sitä vielä lukenut? Siitä puhutaan syyllä. Siinä ennustetaan raamatun pohjalla. Kummallista ... käsittämätöntä: ennustettu tämä suurvaltain sota ... ja että Ryssän keisari näkee valtakuntansa ikkunasta. Se on jo totta.

»Mitä, Aapeli? Että kysyt, onko sanottu: Venäjän keisari? Ei, mutta tarkoittaa sitä. Ja ennustaa, että Suomi tulee vapaaksi. Eikö sekin ole totta? Kummallista, että saattaa sillä tavoin ennustaa. Ikäänkuin nähden unissa. Minä ... minä en näe unessa mitään ... ainoastaan tyttöjä ... eh-eh. — Mutta kuulehan

Muttinen», äännähtää Tommola levottomasti yht'äkkiä, »minä ... minä luulen, että olen sairas...»

»Sairas?» kysyy Muttinen.

»Niin, ei se illallinen nyt oikein motevasti maistunut. Ja nyt minusta tuntuu kuin ylenannattaisi. En ole voinut saada unta. Päätäkin särkee. Perhana, kun tuli luetuksi tuota Magogin sotaa! Sellaisesta saattaa tulla hulluksi. Ei ihmisestä ole ymmärtämään noita seikkoja... Ei pitäisi ihmisen lukea yhtään mitään, se vie unen. Oikea filosofi ei ajattele mitään. Uih, nyt minua yökättää... Hahah, sen ohjeen minä annan Tolstoille... Se Magog, Maakokki, merikokki...»

Muttinen mutisee jotakin aurinkokylvyistä ja tervasta ja pikiöljystä ja vaseliinista ja uimisesta ja multaureheilusta ja häikäisestä saunasta ja kuhnimisestä ja karhunrasvasta, kun menee hakemaan sairaalle veikolle naukkua. Hänen tullessaan takaisin istuu Tommola kalpeana sänkynsä reunalla, hän heittäytyy vuoroin loikomaan, ja nousee jälleen, voivottelee:

»Oih, minua vilustaa ... alkaa tuntua kuin horkka... Olisikohan sydän...? Eikö sinulla ole kamferttia? Jos se terva ... tukki ehkä huokoset? Mikä sen kirjan nimi oli, jossa enkeli kuoli, kun se kullattiin? — Ei, lähetä, Aapelus, joku hakemaan lääkäriä... Jos se on sydän ... koetapas, kuinka se lyö ... oksennuttaa niin ... joku hakemaan lääkäriä. Oi, että täytyykin olla täällä metsässä! Jos, jos tämä on ... lääkäri valehteli ehkä, kun sanoi, että ainoastaan sydänhermot... Ehkä se on muutakin. — Ei, älä lähetä hakemaan lääkäriä! Nyt se jo tulee ulos. — Ei, ei se tullutkaan! Huh, huh, huh, kuka uskoisi... Muttinen, lähetä sittenkin hakemaan lä... lääkäriä. Koskaan en ole ollut sairaana, ja nyt se tuli. Lähetä heti, Aapeli-parka... Oih, mikähän tähän oli syynä? Mitä sinä tästä luulet, Aapeli? Olisikohan niissä makkaroissa, joita minä tänne kaupungista toin, ollut luita?»

HEITUKAN KOHTALO

eli muuan maalaisäiti.

Konttoristi Heitukka on ruma olento. Hänen päänsä on iso, jalkansa väärät, suu kuin kalan, niin vinosti luisuu alaleuka kaulaa kohti, ja surullisen otsan alta katselevat silmät, joista toinen on kiero; ne näyttävät melkein pä vihaisilta juuri silloin, kun hän vääntää huuliaan ystävälliseen hymyyn.

Lahjoiltaan hän on huono, vaivalla hän on läpäissyt kauppakoulunsa ja päässyt konttoristiksi, sen tietävät kaikki, jotka sattuvat häntä joskus ajattelemaan. Sellaisia ei ole monta, sillä jokainenhan tietää, että Heitukka juokin. Viime vuosina hän on siinä oikein yltynyt.

Mikä lienee vaikuttanut siihen, että hänestä on tullut juoppo? Kukapa on vaivannut itseään sellaista aprikoimalla.

Tosin kertovat ne, joiden pakina ehkä osuu Heitukkaankin, että hänellä olisi ollut jonkinlaisia suunnitelmia kauppaneuvos Könölinin tyttäreen nähden, tuolla raukalla, silloin, kun Lauri Falk ja Svea kihlautuivat. Jopa kuului Heitukka sitten myöhemmin, kun Könölin oli kuollut ja Lauri jättänyt Svea Könölinin, pyrkineen Svean lähetyville; mutta Svea ajatteli tietysti ainoastaan Falkia. Mitäpä hän Heitukasta.

Surkeaa oli konttoristin elämä ollut, kun hän oli kadottanut ylläpitäjänsä, kauppaneuvoksen; hän oli yrittellyt puodeissa, mutta ei hänestä ollut kirjanpitoonkaan, eikä edes tiskimieheksi.

Sen jälkeen hän on elänyt se tiesi miten, oleskellut muilla paikkakunnilla, ja täällä etukylässä, ikäänkuin piiloon painuneena, se juoppo. Kesäisin hän on kalastellut, saadakseen vähän rahaa juopotellakseen.

Kuitenkin ne harvat, jotka tuntevat Heitukkaa paremmin, tietävät, että hän alkoi juoda jo kauan ennen kauppaneuvos Könölinin kuolemaa ja Svean kihlautumista.

Jo vuosia aikaisemmin hän oli ryyppytellyt, — silloin kun se hänen mökkinsä paloi. Onpa niitäkin seurassa, joille mies-parka on muka uskonut sydämensä kertomuksen. Ja he saattavat sen tarinoida muille, mitään pahaa sillä tarkoittamatta.

Mertsi Heitukka on syntyisin jostakin takakunnasta, jossa hänen isänsä kuului olleen karvari. Isä oli alkanut juoda kohta, kun oli Mertsin äidin nainut. Hän oli juonut nurin karvariverstaansa, aivan kuin

uhmalla. Ja sitten hän oli hukunut vesillä ollessaan, humalassa, sanottiin.

Sillä hänen vaimonsa, Mertsin äiti, oli nyt sellainen, että hän tahtoi elää miten halusi. Hän piti hauskaa miesten kanssa, — niin, keskellä kirkasta päivää hän oli kulkenut kylänsä valtatiellä juomilta höyrähdellen, astellen komeasti kirjavassa kretongissa, pöyhkeänä ja pystynä. Karvari sai hänestä nähden olla vaikka suolla.

Kun karvari kuoli, veivät velkojat tehtaan. Mutta silloin vielä nuori leski katosi pitäjästä ja jätti sinne poikansa ihmisten varaan.

Kierrellessään kerjuulla oli Mertsi sitten joutunut johonkin kunnan taloon, josta hänet oli hommattu kansakouluunkin.

Oli hänen kiero silmänsä ja muukin rumuutensa tuottanut hänelle siellä surua; häntä oli sanottu länkisääreksi ja möhkäpääksi...

Sillä päällään hän oli kuitenkin läpäissyt kansakoulunkin, ja sitten hän oli kaivannut johonkin parempaan.

Ja kuinkas ollakaan: kun hän oli puotipoikana eräällä kauppialla, hän sattui kuulemaan, että itse kauppaneuvos Könölin oli sukua hänelle, kaukaista sukua, — oli syntyisin samasta pitäjästä kuin hänkin. Ja Mertsin isäntä, kauppias, oli silloin yllyttänyt häntä kääntymään Könölinin puoleen ja pyytämään avustusta, koska näet Mertsi ajatteli, kuinka hän pääsisi kauppakouluun.

Mertsi oli mennyt Könölinin puheille, ja Könöliniltä lähtikin apua hiukan koko sen koulun ajan.

Mutta siinäkin koulussa toi köyhyys ja rumuus Mertseille surua. Aina oli hän siellä elänyt syrjässä. Kukapa tyttöään saattoi tuollaista kerosilmää muuta kuin ehkä säälitellä?

Ja niin yksinäiseltä ja katkeralta alkoi maailma tuntua Mertsi Heitukasta, että hän sitten, kun oli päässyt kauppakoulusta ja saanut pienen viran täällä kauppaneuvos Könölinin sahalla, rupesi palavasti haluamaan jotakin läheistä, rakasta.

Siitä se hänen synkeytensä alkoi.

Palavasti haluamaan, että hänelläkin olisi jotakin omaa, omaista, johon hän vetäytyisi kiinni.

Niin, silloin hän oli ryhtynyt tiedustelemaan, missä hänen sukulaisiaan olisi. Äitiään hän oli kai erityisesti tarkoittanut, mutta hän ei puhunut niin, sillä äidistään hän lienee jo pienenä kuullut sellaista, ettei hänen mielensä nyt tehnyt kysellä, missä äiti oli.

Ei voinut poika kysellä äitiä, vaikka oli kai jo vuosia sanomattomasti kaivannut juuri häntä. Hän mahtoi pelätä, että hänelle ladeltaisiin äidistä taas samoja kuvauksia kuin ennen lapsena, hänelle, joka kuvitteli itseksensä äidin helläksi ja hyväksi, parhaaksi lohduttajaksi.

Sillä tavoin sukulaisia tiedustellessaan Heitukka saikin kuulla, että eli se äiti vielä, jossakin toisessa pitäjässä. Jopa ilmoitettiin hänelle, että hänellä oli yksi sisarkin, karvarin kuoleman jälkeen syntynyt. Sisaren oli äiti jättänyt köyhäintalolle, — sieltä hän oli karannut jonnekin, — eikö liene joutunut Helsingin kaduille. Äidistä ei kerrottu sen enempää.

Suruiseksi se vihjailu teki Mertsin, mutta ei hän siitä vielä sen enempää välittänyt. — Kukapa tiesi, millainen äidin kohtalo oli ollut, — ehkä oli köyhyys ja kurjuus hänet kaikkeen pakottanut. Ja varmaan oli äiti jostakin salaisesta ja hellästä syystä antanut pojalleen ristimänimenkin Mertsi, — nimittäin *Schmerz*, joka merkitsee Tuskaa: Genoveva-kirjasta otettu nimi, sama kuin Genovevan poikasen.

Mertsi Heitukka tahtoi nyt nähdä äitinsä. Ja kai ehkä hiukan näyttää itseäänkin. Edes jollekulle, — että tässä hän nyt oli, miehenä, konttoristikin oli, kovasta kohtalostaan huolimatta.

Siksi lähti hän siihen pitäjään, jossa kertoivat äidin elävän.

Siellä hän sai kuulla, että äiti asui jossakin mökissä salon sydämessä, ja oli jälleen sairas, niinkuin usein ennenkin.

Heitukka riensi äitinsä luokse... Se oli ollut heinäkuinen päivä; kangas, jota Heitukka kulki, — oikeinpa komeaksi pukeutuneena: vaalea huopahattu päässä, korviin ulottuvat kaulukset, ja punaisen ja viheriän kirjava liina kaulassa, keppi kädessä, — höyrysi kuumuutta; tien varrella kiiluivat pienet ja punaiset ketoneilikat.

Järkytetyin mielin oli Mertsi pujahtanut matalasta ovesta pirttiin, jossa hänen äitinsä oli maannut. Vakavana ja onnellisena hän oli mennyt, — koreaa kravattiaan asetellen, — vuoteen luo, jossa äiti

vääntelehti, ja ojentanut äidille kätensä.

Tervehdittiin siinä. Äiti katseli poikaa, heltyi huokauksiinkin. Mutta kun Mertsin puhe sitten oli saanut ikäänkuin tutkivan sävyn, keskeytti äiti yht'äkkiä sanomalla mökin väen kuullen:

»Rumapa, ruma hänestä tulikin.»

Oudosti se mahtoi käydä Mertsin sydämeen. Mutta Mertsihän tiesi, että äiti puhui totta, — ja kai äiti oli sanonut niin ainoastaan salatakseen joitakin muita tunteitaan. Joskaan hän ei nyt päässyt lähestymään äitiä sen enempää, niin varmaankin äiti oli lähestyvä häntä sitten, myöhemmin, kun oli tullut jälleen terveemmäksi.

Niin, sitten, kun Mertsi oli ottanut hänet hoiviinsa, sillä sen hän aikoi tehdä.

Ja hän teki sen. Hän käänsi kukkaronsa nurin, ja lähetti äidille lääkkeitä, ja käytti häntä kaupungissa tohtorissa, jopa saikin hänet terveeksi.

Entistä keveämmällä mielellä oli Mertsi sitten elänyt saamalla, pienessä virassaan, ovelan Könölinin pikku kätyrinä, kuten hän juovuksissa ollessaan sanoi. Hän oli nyt onnellinenkin. Sillä hänellä oli suuri suunnitelmansa: hän hommasi mökkiä äidilleen ja itselleen.

Könölinin pienellä avulla hän sen sai. Syyspuoli kesää se oli ollut. Melkoisen kaukana oli se mökki kaupungista, yksinäisellä niemellä; kovin pieni se oli ja musta. Mutta hän aikoi korjauttaa siellä kuntoon läävän, ja kaikki, ja elää siellä kesin äitinsä kanssa, oleskella aina lomansa, ja hoidattaa siellä äitiään. Äidilleen hän hankkisi mökkiin viljelijän. Kanojakin siellä piti olla, ja karviaispensaita aikoi Mertsi sinne istuttaa. Niin, äiti oli lohduttava häntä ja hän äitiä.

Kun hän oli ostanut sen mökin ja sitä hiukan järjestänyt, oli hän kirjoittanut siitä asiasta kiireesti äidilleen maalle ja pyytänyt häntä menemään katsomaan tuota hovia, koska ei itse virastaan heti joutanut. Mutta Mertsi lupasi tulla tapaamaan äitiään mökille seuraavana pyhänä.

Sinä sunnuntaina hän astelikin tuomiskäärö kainalossa mökilleen.

Eräässä talossa, jonka kautta hän kulki, hän sai kuulla, että äiti oli kyllä jo käynyt mökillä, mutta ei ollut sanonut tyytyvänsä siihen: oma kamari hänellä täytyisi olla, piika täytyisi hänelle hankkia, kaksi, kolme lehmääkin. No, Mertsi Heitukka ainoastaan hymähti tällaiselle: jospa äiti-raiska tietäisi, kuinka tukalaa jo tuon yhdenkin tupasen saanti oli ollut! Mutta ehkäpä äidille hommataan tilaa vielä enemmänkin, — ja kaikkea muuta, lehmä tietysti piankin, sitten, kun saadaan viljelysten hoitaja; ja lopuksi piikakin, äidille.

Seuraavassa talossa puhelivat ihmiset Heitukalle äidin haastelleen äskeisten lisäksi, että vieläpä hänelle hyvin käy, niinkuin ennenkin: poika hänellä on, sen täytyy häntä elättää, täytyy; sellainen akka hän on, yhtä luja vanhana kuin nuorenakin.

Se tyrmisti Mertsiä.

Ja kun hän sitten kolmannessa talossa kuuli, että äiti oli siellä häntä moittinut, oli haukkunut häntä taas rumaksi, sanonut joutavaksi konttoristiksi, jolla oli palkkaa vaivainen sata kuussa, — ja olipa äiti uhannut haastaa hänet oikeuteenkin, ellei pojalta tule hänelle parempaa asuntoa kuin se salomökki, sellaista asuntoa, joka entisen karvarin leskelle sopii, — silloin Mertsi lähti siitä talosta ylen synkkänä. Ja sitten illalla hän istui mökkinsä pienessä tuvassa, kituvan tulen ääressä, katkerana ja onnettomana, odottaen kauhuissaan äitiä, sillä hän tahtoi saada häneltä selitystä näihin juttuihin.

Äiti oli tullutkin sinne myöhemmin. Mertsi, joka ei uskonut moista mahdolliseksi äidissä, kaivatussa, joka oli antanut hänelle nimen Tuska, toivoi näkevänsä totuuden äidin silmistä, kauniimman totuuden kuin kylä kertoi.

Ovi avautui hämärtyvänä syysiltana. Mertsi suuntasi katseensa tulijaan, sanaakaan virkkamatta, kai rukoilevasti. Silloin hän oli nähnyt äidin huulilla pelokkaan ja matelevan hymyn. Mertsi nosti kauhistuneena isoa päätänsä, ikäänkuin uhkaan. Äidin silmät vastasivat hänelle uhmalla; ne säkenöitsivät Mertsin mielestä ivaa. Mertsi vaati selitystä kylän juttuihin. Äiti vastasi oikeudella uhaten: hän tahtoi saada eläkkeensä, ei mitään mökkiä salolla.

Silloin oli Heitukka noussut, hän oli osoittanut oveen ja huutanut:

»Ulos!»

Äiti oli mennyt, uhaten ja nauraen.

Heitukka ei ollut jaksanut päästä paikaltaan, vaikka hän olisi tahtonut juosta tuon naisen perästä,

kuristaa, tappaa hänet, sillä äidinmurhaaja hän olisi tahtonut olla.

Mistäpä hän, huonopäinen raukka, olisi ymmärtänyt sielujen tavallisia luonnonoikkuja, sairaalloisuuksia? Kuinka hän olisi osannut loihkia esille viheliäisyydestä niitä kullannuruja, joita ehkä piili sen pohjalla? Varmaankin hän olisi ilolla tyytynyt muruihinkin, jos olisi niitä saanut.

Ei, Heitukka nousi vähän ajan päästä, otti pankolta kekäleensä ja sytytti tuleen sen mökkinsä. Se on totuus sen mökin palosta.

Sitten hän oli lähtenyt sieltä sielullisesti kovin runneltuna, liekkien lyödessä hänen takanaan mustaa taivasta kohti.

Siihen aikaan hän rupesi ryyppimään. Jos kuka kysyi häneltä jotakin mökistä, sillä hän oli onneaan suunnitellessaan kertonut siitä jo ihmisille, hän sanoi sen palaneen vahingossa; mutta jos äidistä puhuttiin, hän ei vastannut, vaan antoi muiden kysellä. Siitä alkaen hän on yhä luisunut; ja varsinkin sitten, kun Lauri Falk vielä kihlasi ja jätti Svean.

Ehkäpä Heitukka ajattelee, että kun hänellä on suku sellainen, niin mitäpä hänkään olisi muuta kuin turmioon tuomittu. Hän juo, — parhaasta päästä yksinään, asuen etukaupungissa: kukapa hänen seuraansa, ainoastaan jotkut maalaiset ja joutavat rentut.

LAURI FALK JA SVEA

eli rakkauden kuvitteluvoima.

Eivät loppuneet Lauri Falkin ja kauppaneuvos Könölinin tyttären välit vielä siihen, että Falk loukkasi Sveaa, kihlattuaan.

Lauri ei ampunut suinkaan itseään, niinkuin oli aikonut, sen tähden, että hän oli tullut suudelleeksi kauppaneuvoksetar Könöliniä. Hän lähti kyllä seudulta pois, kovin suruissaan ja tuntien itsensä aivan kuin maanpakolaiseksi; mutta hän eli sitten edelleen, Viipurissa, tavaten siellä vanhoja ystäviä, jotka auttelivat häntä, niin lauhkea ja mukava poika hän oli. Svea sai tietää, minne hän oli joutunut. Eikä hän jaksanut olla pyytämättä Laurilta kirjeellä selitystä äskeiseen inhoittavaan tapahtumaan. Falk antoikin sen hänelle niin suoraan kuin voi, paljastaen koko heikon ja hetkellisen luonteensa käsittämättömät kuilut, joihin hänellä ei ollut voimaa estää itseään suistumasta, ja salaamatta ainoakaan puutteistaan, mikäli niitä tunsu.

Svea vastasi sitten Laurille katkerin moittein, näyttämällä hänelle, kuinka ruma hänen tekonsa oli ja miten se saattoi ihmisen, joka sitä ajatteli, suorastaan epätoivoisen masennuksen valtaan. Mutta rivien välistä kuului kuitenkin, että Svea syytti tapahtumasta enemmän äitiään kuin Lauria, sekä pahaa maailmaa ja elämää, joka oli jättänyt Laurin sellaiselle kehitysasteelle. Ja kuohuvimmin kohdistui Svean tuomio hänen äitiinsä, jota hän silti nimitti kirjeessään säälivästi sanoilla »äitiparka».

Svea elätti isänsä kuoleman jälkeen äitiään ja jonkin aikaa sisartaankin, hankittuaan itselleen vähäpätöisen paikan pikkukaupungissa. Ja äiti antoi hänen itseään elättää, suunniteltuaan tosin jonkin liikkeen perustamista Helsinkiin, mutta jättäen pian ne aikeet.

Svea ja Falk alkoivat pian kirjoittaa yhä useammin toisilleen. Sietämättömän raskasta näytti Sveasta elämä olevan. Mutta tietoisuus velvollisuudesta äitiäkin kohtaan tuntui hänessä kasvaneen viime aikoina horjumattomaksi. Ja sitä paitsi ajatteli Svea ihmisistä lopultakin, että he olivat sellaisia, joiksi olivat luodut: eivät voineet olla toisenlaisia.

Svean elämä oli kovin yksinäistä. Hän ei jaksanut suvaita ihmisten seuraa: hän kaipasi aistia, hienoutta sanoissa, teoissa ja puvuissa. Muut pitivät häntä naurettavana; hän vihastui näet parjauksista, hän kärsi ylenpalttisesti, jos ketä loukattiin. Hän meni ihmisten mielestä liiallisuuksiin köyhien auttamisessa, antoi heille vaatteita, joita olisi itse kipeästi tarvinnut, saaden lisätyöllä hankkia sitten itselleen toisia. Hän kasvatti omituisia kasveja, joiden kukat olivat tulisen värisiä; hän sanoi tuntevansa lumen tuoksun: väitti sen muistuttavan vaniljan hajua; hän luki Tagorea, ja tutki viime aikoina myöskin Swedenborgia. Melkein kaikki iltansa Svea vietti yksin kotonaan, kärsien äitinsä oikut, lueskellen ja ommellen.

Mutta salassa hän varmaankin toivoi vielä jotakin Falkista.

Sillä hän oli antanut Laurille heti anteeksi. Hän rakasti Lauria.

Ja nyt oli Lauri viimein mennytkin urkurikouluun. Svean toiveet kasvoivat. Hänen ainoa ilonsa olivat Laurin kirjeet, jotka virkistivät häntä yksitoikkoisuudessa ja saivat hänelle tulevaisuuden hohtamaan omituisena kangastuksena.

Lauri Falk oli alussa samoin yksin.

He kirjoittivat sitten toisilleen kaikesta ja kaikkensa. Svea tunteittensa ja Lauri tunnelmiensa juhlahetket, ja varsinkin Svea vähitellen pieniäkin kotiasioitaan.

Mutta kun he sillä tavoin erillään olleen toisilleen kirjoittivat, niin alkoivat noiden kirjeiden arkisimmat kohdat liukua yhä enemmän heidän silmiensä ohitse, etenkin Lauri Falkin.

Sen sijaan he muistivat tarkoin, kuinka he olivat viime aikoina usein illan tullen katselleet johonkin samaan tähteen, kultaiseen tähteen, — juuri samalla kellon hetkellä; olivat nähneet sen tähden yht'äkkiä ikkunastaan ja tervehtineet sitä yhdessä samaan aikaan; se selvisi heille toisen kirjeestä. Olivat ikäänkuin kohdanneet sielullisesti toisensa.

Svea alkoi sitten erikoisesti huomauttaa Laurille monista muistakin sellaisista kohtaamishetkestä, joista sovittiin näin pitkän matkan päästä. Ja hän pani tyystin muistiinsa näiden hetkien runsauden.

Eivät he ajatelleet sitä, että toinen heistä oli esimerkiksi vielä useammin katsomatta kuin katsoi tuohon tähteen silloin, kun toinen oli asettunut sitä tähystelemään ja tunsu toisen paraikaa sitä katselevan. Ne hetket, jolloin katseleminen ei sattunut yhteen, jäivät kirjeissä ilmenevinäkin ottamatta huomioon.

Svea puhui niistä sielullisen kohtaamisen tuokioista niin usein, että Lauri Falk alkoi tuntea hänet yhä useammin ikäänkuin sielullisesti läsnäolevaksi: Svea ympäröi hänet jokainen hetki.

Ja kirjeistä näki, että Svea aavisti, mitä Lauri kulloinkin teki.

Sillä olihan Svea niin erikoisen herkkähermoinen ja hieno olento.

Joskus, kun Lauri loikoi yksin iltahämärässä alakuloisena sohvallaan, hän oli näkevinään Svean ilmestyvän ovelleen lempeästi hymyillen. Ja katso, sitten tuli kirje, jossa Svea kertoi koettaneensa juuri sinä iltana päästä sielullaan Laurin luokse, lohduttamaan Lauria, koska hän tiesi, että Laurin oli silloin tuskallista olla!

Sitä ei Lauri, saati sitten Svea, tullut noiden kirjeiden tosiasioista huomanneeksi, että heidän uskottelunsa osuivat vielä useammin harhaan kuin oikeaan, heidän luullessaan muka tietävänsä matkan päästä toistensa ajatuksia ja tunteita, varsinkin Svea.

Lopuksi uskoi Lauri, että Svea aavisti, tunsu aivan kaikki hänen surunsa, tiesi hänen asiansa kauas. Niin, Laurin mielestä Svea näki sellaisia asioita, joita tavallinen ihminen ei voinut nähdä.

Samaan tapaan uskoi myöskin Svea, joka tutki Swedenborgia ja rakasti Lauri Falkia; varsinkin omiin salaperäisiin voimiinsa hän uskoi.

Sitten tapahtui seuraavaa:

Oltuaan kauan yksinään kohtasi Lauri Falk tytön, joka häntä miellytti. Leipurinkaupassa, tiskin takana Lauri hänet näki. Tytön jokapäiväinen ja tavallinen nimi oli Marketta. Kaupasta lähdettyään Lauri Falk ajatteli, kuinka naisellisen kainosti ja veikeästi neitonen oli luonut häneen katseen sinisistä silmistään, ja kuinka pitkä, oljenhohtava tukka hänellä oli ... uhkeat palmikot. Tosin hänen kätensä eivät olleet niin pienet kuin Svean... Mutta Falkista tuntui elämä runottomalta; alakuloinen syksy oli saapunut, lehdet olivat tosin punaisia ja loistavan keltaisia, mutta satoi, satoi, — ja Laurista oli ikävää, niinkuin harmaina päivinä täällä pohjolassa ainakin. Eikä hänellä ollut rahaa eikä seuraa.

Hän lähentyi hiljaa tytön tuttavaksi ja ilostui hiukan. Hän mainitsi neitosta itsekseen nimeltä Margareta.

He istuivat Laurin huoneessa, haastelivat ja nauttivat punaista Chianti-viiniä, jota Lauri oli hankkinut. Ja piankin he suutelivat toisiaan.

Sitten Laurin kirjeet Svealle harvenivat. Viikkoihin hän ei niihin vastannut. Viimein hänen täytyi se tehdä. Ja hän kertoi Svealle asian: että hänellä oli ystävätär.

Eikä hän sitä kirjoittaessaan liioin näyttänyt surevan.

Vastaus viipyi jonkin aikaa.

Ja sillä aikaa kehittyivät Laurin ja tyttösen suhteet niin pitkälle kuin miehen ja naisen läheiset välit saattavat kehittyä.

Sitten tuli kirje Svealta. Ja katso: se oli sellainen, että Lauri Falk näki Svean tienneen tämänkin asian, itsestään ja ennenkuin hän oli saanut mitään kirjettä siitä. Ihmeellistä! Juuri sinä iltana, jolloin Laurin ja tyttösen oli käynyt niin, oli Svea siellä kaukana tuntenut omituista ahdistusta, vastenmielistä, kauheaa. Svea sanoi selvästi aavistaneensa, että Lauri Falk syleili toista.

Svea tiesi todellakin siis kaikki, sen hän oli tuhannesti osoittanut.

Nyt alkoivat Lauri Falkille synkät päivät, sillä ensimmäinen ihastus Margaretaan oli hieman laimentunut, mutta uusi ystävätär kiinnitti häntä kuitenkin sellaisella aistien ja yksinäisen elämän voimalla, ettei hän saattanut neitosesta irtautua, vaikk'ei ollut vielä kertaakaan tullut pohtineeksi, pitikö hän Margaretaasta koko sydämestään vai ei. Ja nyt oli hän, ryhdytön raukka, taas pettänyt ihanan ja uskollisen Svean.

Ja vielä enemmän kuin nämä ajatukset tuskastutti Lauria sitten se seikka, että Margareta, joka tuli, samoin kuin hänkin, viime viikkoina omituisen hermostuneeksi, heittäytyi eräänä iltana hänen kaulaansa ja tunnusti itkien hänelle erään syvimmän, kahdenkeskisen salaisuuden.

Laurin oli silloin vaikea kätkeä kovin levotonta mielialaansa.

Hän ajatteli, että siihen ne nyt menivät lopullisesti välit Svean kanssa. Ja mikä oli tuo tyttö? Nyt huomasi taiteilija entistä selvemmin, etteivät Margaretan kädet olleet niin kauniit kuin Svean. Eikä Margareta ollut lukenut Tagorea, saati sitten ihmeellistä Swedenborgia. Pitikö nyt kohtalon sitoa hänet Margaretaan?

Oliko se aivan pakko?

Ei, Lauri Falkin oma harkinta ei tässä riittänyt. Ja hän oli jo tottunut aina hädässä turvautumaan Sveaan.

Hän aikoikin kirjoittaa asiasta Svealle.

Silloin tuli Svealta kirje. Omituinen, lyhyt. Kirje, kuten joka päivä; mutta tässä sanoi Svea ainoastaan, että hän tulisi seuraavana aamuna Laurin luokse.

Lauri ajatteli: jos Svea tietäisi tämänkin asian, hän voisi varmaan keksiä siihen myöskin parhaan ratkaisun.

Lauri meni hotelliin, jossa Svea asui. Hän tekeytyi huolettomaksi, hymyillen hän astui Svean huoneeseen, he tervehtivät toisiaan. Lauri ei puhunut mitään Margaretan salaisuudesta, vaan pakinoi iloisesti kaikenmoisista muista asioista. Svea katseli häntä tutkivasti ja kummissaankin. Ja Lauri näki ohimennen, että hän istui kalpeana nojatuolissaan.

Viimein Lauri kysyi:

»No, tiedätkö, mitä minulle nyt kuuluu?»

»Että sinä tulet isäksi», vastasi Svea heti.

Svean silmissä oli tumma kuulto. Hänen rintansa kohoili kiivaasti.

Lauri Falk hätkähti. Vähän ajan kuluttua hän kysyi äärimmäisen hämmästyksen vallassa, hiljaa, miten Svea oli saanut sen tietää.

Svea oli sen tuntenut! Hän oli tuntenut eräänä yönä Laurin kärsivän unettomana, hän ei ollut silloin itse saanut tuskasta unta silmänsä. Ja se yö oli juuri sama, jonka edellisellä iltana tyttönen oli ilmaissut Laurille salaisuutensa.

Svea oli valvonut monia öitä jo sitä ennen ajatellen tällaista mahdollisuutta; mutta tätä puolta asiasta he eivät nyt joutuneet huomaamaan.

Lauri Falk ajatteli: Tällainen ei ole enää sattumaa! Olihan Svea niin monesti ennen osoittanut sellaiset sattumat varmaksi tiedokseen.

»Mitä sinä sitten tästä arvelet?» kysyi Lauri viimein Svealta.

»Että lapsi ei ole sinun», vastasi Svea empimättä.

Svea, joka uskoi aavistuksiinsa, rakasti Lauria; ja hän oli nyt enemmän kuin mustasukkainen, hän oli epätoivoisesti onneton.

Laurikin joutui silloin epätoivon valtaan. Sillä paitsi että hän nyt yhä enemmän näki, miten erilaiset Svea ja Margareta olivat, Svea niin omituisen ihmeellinen, hän uskoi nyt Svean aavistuksen nojalla, että Margareta oli hänet pettänyt. Lauri oli tuntenut Margaretaa niin kovin lyhyen aikaa.

Kuitenkin aikoi Lauri olla mies, ottaa Margaretan, vaikka itse joutuisi kärsimäänkin.

Silti ei hän voinut olla sanomatta Margaretalle, kun he kohtasivat toisensa seuraavalla kerralla, ettei lapsi muka ollut hänen.

Tyttö katsoi häneen kummastuneena, kauhuissaan. Hän ei vastannut Laurille muuten kuin poistumalla kohta hänen luotansa.

Kun häntä ei kuulunut moneen päivään, meni Lauri tapaamaan häntä.

Viimein sanoi Margareta itkuunsa pakahtumaisillaan:

»Se oli sinun...»

»Oli?» kysyi Lauri Falk.

»Eikä sitä ole enää», vastasi Margareta.

Sitten sai Laurin sydän vaikeroida, ja hänen tuntonsa syyttää, sillä mistä hän, paitsi naisen omista silmistä, joista puhui viattomuus, arastellen kuulustelikin Margaretasta, hän sai tietää neidon suoraksi ja hyväksi. Mutta hän itse oli nyt jälleen tehnyt rikoksen, murhannut oman itsensä Margaretassa...

Ja tähän hänet oli saanut Svea.

Falk alkoi Sveaa hämäästi melkein vihata.

Koskaan ei hän kirjoittanut Svealle enää sielullisista asioista. Jopa hän kieltäytyi vähitellen huolimasta hänen kirjeitäänkin.

Viaton Svea suri kuollakseen.

Tällä tavoin loppuivat Lauri Falkin ja Svean välit.

PARTURI KIKKA

eli runoilija ynnä Don Juan.

Parturi Kikka on runoilija, ei kuitenkaan sellainen kuin Lauri Falk, joka ehkä pystyisi johonkin, elleivät saamattomuus ja epäily estäisi häntä. Kikka yrittää, mutta...

Siitä, että hän on runoilija, ei silti yksinomaan johdu, että hän nyt istuu kuvastimen edessä, parturintuvassa pikkukaupungissa, katsellen itseään.

Hän on pukeutunut juhlallisesti bonjouriin, hieman vihertävään ja kurttuiseen, jonka rintapielistä hän on äsken hangannut pesurievunkulmalla pois voi- ja kahvitahroja, koska parturinsalongin omistaja vei pyyheliinat tänä lauantai-iltana pesuun; Kikka on näet myynyt tämän parturinliikkeen, joka oli ennen hänen, toiselle. Bonjourin alta näkyvät häneltä samettiliivit, loistavan sinertävät ja punertavilla napeilla varustetut: heh, kun pitää visusti kiinni kaksi bonjourin ylänappia, ja nuoraksi rypistyneen taiteilijankravatin niin levällään kuin mahdollista, ei tarvitse surra paidasta, jonka ei sovi näkyä, peijakkaan, sillä Kikan vaatekasasta, parturintuvan nurkasta, ei löytynyt puhdasta paitaa. Sen sijaan pidetään pitkänlaisen helmatakin kaikki alanapit auki, niin että nuo liivit, hiukan nukkavierut, saavat paistaa. Kaulaliinan kuluneet paikat on sovitettu piiloon, samoin kuin pesurievun kulmalla kiilloitettujen patiinien nauhain solmutkin.

Niin, ei tarvitse olla millänsäkään, tämä asu kyllä kelpaa, hän on *comme il faut*. Tukka, joka on ruskean punertava ja keskeltä otsikkoa jo harvuuttakin käpertynyt, on harjattu niin perin pohjin, että kulmat paistavat punaisilta. Samanvärinen on nenäkin, terävä ja ikäänkuin kaikkialle pujahteleva,

huipusta lihavahko.

»*Comme il faut*», on hän lausunut jo äsken, sillä tavoin kuin se kirjoitetaan, seisten kuvastimen edessä, pysähtyneenä siihen vielä tarkastamaan asuaan, — pienikokoinen mies, bonjourin helmet levällään. Sitten ovat sormet kohonneet hypistelemään leukaa, pää on mennyt kumaraan ja sääret hiukan koukkuun; siinä hän on katsellut kauan mietteissään kulmiensa alta, kierrellen riippuvia viiksiään.

Hellästi hän on katsellut, hiukan ovelin silmin. Ja sitten hän on alkanut hymyillä.

Sillä kuvastimesta hymyilee hänelle vieläkin, kun hän on lopuksi asettunut parturintuoliin istumaan, poski kämmenen nojaan, kaunis, kiharainen nuorukainen ja loistavat, ystävälliset, älykkäät, melkein taivaansiniset silmät.

Hän katselee kuvaansa ja huokaisee:

»Ah, paitsi runoniekka myöskin Ton Juan.»

Nyt hän tietää, mitä Ton Juan tarkoittaa. Ennen muinoin, pienenä poikana, hän oli seisonut korpikylässä äitinsä helmoissa laiturilla ja katsellut laivaa, jonka keulassa oli nimi »Don Juan»; hän oli ihmetellyt, mitä se nimi merkitsi. Mutta silloin ei hän ollut edes kansakoulussakaan. Oi, kuinka aika meneekin. Mutta vielä tässä ennättää, kunhan touhuaa, sillä hän on iältään vasta vähän neljännelläkymmentä, ja juuri päässyt oikeaan hyvään alkuun ja otteeseen runoniekkana sekä sellaisena individinä, joka on Ton Juan.

Kyllä tässä oli ollut taistelua. Se kansanopistokin oli täytynyt jättää kesken, — köyhyyden vuoksi, ja taipua ajelemaan parturinoppilaana leipänsä edestä ihmisten leukoja, tässä pikkukaupungissa. Mutta nythän siitä on päästy. Sillä, kuten sanottu, parturinsalonki, se sama, jossa hän asustaa nyt tilapäisesti täällä oleskellessaan ja jonka hän vähitellen hankki omakseen ja melkein velattomaksi, on ollut myyty jo toista vuotta sitten. Rahoja ei enää ole jäljellä, mutta sen sijaan paljon runoja; komeana käärönä pullistelevat ne tuossa bonjourin povitaskussa. Ja hallussa on koko elämä, jossa on niin hauskaa olla Ton Juan, viimeinkin.

Ne runot ovat nyt lähdössä kirjakauppias Muttisen luokse. Heti tuonoin kaupunkiin tultuaan hän oli mennyt Muttisen pakinoille ja esittänyt hänelle ylimalkaisesti asiansa, saaden pyynnön viedä Muttiselle kirjansa tänään. Siksi hän toivoo, että Muttinen julkaisisi niistä runoista sarjan, tai antaisi edes hänelle vähän rahaa niiden painattamiseen ja esiintyisi kirjanlevittäjänä, — kun näet kustantajat siellä Helsingissä, jossa Kikka on oleskellut talven, sekä muuallakin ne pakkasivat.

Mutta runoistahan ei yksinomaan johdu, että Kikan yllä on vihertävä bonjour ja kaulassa taiteilijanliina, joskin hän mielellään esiintyi taiteilijana, varsinkin nyt, oltuaan täältä poissa. Ei; vaikkapa Kikka uskookin arvokkaan ulkoasun ja sulavan käytöksen vaikuttavan Muttiseen tällaisissa asioissa, hänellä on toisiakin syitä olla näin »*comme il faut*», Ton Juan.

Sellainen Don Juan, jolla on naistuttavia. Tänä aamuna hän on soittanut Muttiselle, eikö hän saisi tuoda kirjakauppiaan luokse tuon toisen asian ohella myöskin joukon ystävättäriään, jotka tahtoisivat mielellään tutustua Muttiseen, avioeron tehneeseen porhoon. Kikasta olisi ollut niin hauskaa ottaa heidät mukaansa kävelylle kaupungille. Ja Muttinen oli suostunut, se mainio mies.

Mutta, ottaako se Muttinen ne hänen runonsa, painattaakseen tai edes levittääkseen? Se ajatus nostaa Kikan paikaltaan; sen mietteen herättämänä hän käy levottomasti edestakaisin parturinsalongissa, nyppien pois karvoja sieraimistaan. Muttinenhan on rikas, se peijakas! Kyllä hän voisi sen tehdä, auttaa Kikkaa. Kikka ei vaatisi paljoa, — kun hän nyt vain pääsisi julkisuudessakin alkuun. Voitosta maksaisi Kikka kyllä avun takaisin.

Sillä menemään on hänen välttämättä nämä runot saatava. Ne ansaitsevat todellakin julkisuuden, nimittäin juuri nämä. Hän on näet kirjoittanut paljon muitakin. Jo kauan sitten, kansanopistossa. Siellähän sitä oppilaat runoilivat. Ja sitten, siirryttyään parturinuralle... Silloin hän halusi joskus niin kiihkeästi runoilla, että jäi keskellä parranajoa seisomaan liikkumattomaan asentoon, unohtaen saippuan kundin suupieleen, — varmaankin merkilliseen asentoon, se hänen täytyy nyt myöhemmin itselleen tunnustaa: partaveitsi koholla, jalka hauskesti koukussa, ja pitäen vasemmalla kädellä kiinni vieraan viiksestä. Partaveitsi vapisi ajeltavan pään kohdalla, kun parturi teki kädellään hajamielisiä liikkeitä katsellen kuvastimeen. Sillä kuvastimesta hän näki kadulla ohitse kulkevia naisia, — ja hän oli siihen aikaan pyrkinyt taiteessaan erikoisesti harrastamaan naista... Jopa siihen suuntaan vaistomaisesti jo aikaisemminkin, kansanopistossa, runontöitä aloittaessaan... Kaihoillut ... sellaista.

Mutta kun Kikka oli sillä tavoin ajanut partoja, oli joku pelkuri kundi ärsyttänyt Kikan isännän häntä siitä haukkumaan. Silloin oli Kikka suuttunut, ja se olikin pelkäksi hyväksi. Sillä hän erosi siitä

liikkeestä ja perusti omansa, kekseliäisyytensä ja lahjainsa avulla: kirjoittaen Viipuriin Häkli Lallukan liikkeelle kirjeen ja juhlarunon, joka alkoi: »Karjalan kukka, Häkli Lallukka», ja saaden sieltä ja sitten muualtakin rahoja hankkiakseen oman salonkinsa, jossa hän voi jatkaa taiteilijanyrityksiään entistä suuremmassa rauhassa.

Köyhyyttä hän kyllä kärsi, niinkuin nytkin ... mutta kyllä tämä vielä selviää. Eikä niillä silloisilla runoilla ollut vielä muuta kuin harjoittelun arvo, enempiä kuin noilla kansanopistossa tehdyillä runouden ensi askelillakaan: kaikki entiset olivat vielä kovin ylimalkaisia ja persoonattomia, — toisenlaisia kuin uudet. Vanhat olivat isänmaallisia, yleisinhimillisiä, aatteellisia, jollaiset siihen aikaan olivat muodissa. Ja joskin Kikka oli viime talvena Helsingissä ollessaan tarjonnut kaupaksi niitäkin, ei häntä pohjaltaan liioin harmita, että ne saivat pakin, vaikka tosin niissäkin ilmeni jo paikoittain selvä vivahdus siitä, mihin hän nyt on näissä päässyt: naisen käsittelyyn.

No, silloin, ennen muinoin, häneltä puuttui kokemusta. Mutta ainoastaan ja etupäässä kokemusta, asiantuntemusta. Naisväen tuntemusta. Harrastuksesta huolimatta. Hänellä oli kyllä kykyä ja persoonallisuutta, mutta ei ollut aiheita.

Nyt hänellä on aiheita ja kokemusta.

Kikkaa oikein huvittaa, kun hän muistaa, kuinka hän silloin nuorempana, täällä salongissaan, oli yksinäisyydessä ja myöskin köyhyydessä seipitellyt iltapuhteilla runoja naisista, — millaisia runoja. Mutta hemaisevista naisista, kylpylaitokselle tulleista venakoista. Niistä, joita hän oli nähnyt kulkevan kadulla ohitse. Ne runot olivat vielä enimmäkseen noita kansanopistolaishenkisiä, aineettomia ja aiheettomia, joskin niissä näkyi jo itua täydellisempään.

Mutta mikä antoi hänelle alkusysäyksen tähän täydellisempään? Ensin eräiden nuorten suomalaisten kirjailijain teokset, joissa puhuttiin paljon naisista, ja naiset miehistä, — rakkaudenkohtauksista, ja siitä, josta ei miehille tule riitaa. Puhuttiinhan niissä teoksissa muustakin, kaikenlaisesta, mutta nämä kohdat olivat Kikasta parhaita. Naisesta ... se oli uutta. Kohtaukset juuri sellaisina kuin ne kai olivat, hemaisevina, taiteellisina. Entä sitten Boccaccio: se oli niin hemaisevaa ja uudenaikaista, ettei Shakespeare siinä suhteessa mitään ... no, ei uutta, mutta aatteellisesti uudenaikaista, repäisevää. Ah, ah, tuo juttu nunnaluostarin puutarhurista! Sellaista elämää tahtoi Kikkakin, lukien illoin sängyssään nerokkaita kohtia, vääntyen kieppuun ja katsellen kirjaa silmät pyöreinä ja vetäen peiton korviinsa, niin että vain käherretty tukka oli näkyvillä, pystyssä ihastuksesta.

Ja nyt, nyt hän oli itse ... nunnain tarhuri Lamporecchio.

Siitä se oli alkanut tämä mainio elämä, että hän uskalsi viimein iskeä. Naiseen! Tosin se oli ainoastaan eräs kaupungin etukylän Mesopotamian nainen, kylän, jonka kaikki väki oli retkuja. Mutta se oli ennen ollut emäntä, ja pulska se oli, niin iso, että sanoi Kikan ylettävän hänelle kainaloon. Eikä ymmärtänyt, kun Kikka vastasi vitsillä hänelle, että pienestä tehdään suuri Shakespeare, vaan haukkui, ettei Kikalla ollut tarjolla konjakkia täällä salongissaan. Se tuollaisille konjakkia, — naisille paremmillekaan: palvelevathan ne muutenkin miestä. Ja lopuksi se ryösti ja joi Kikan hajuvedet. Mutta Kikka unohti mielellään nämä pahat, sillä hän oli onnellinen, kun oli uskaltanut. Oi, niin tyytyväinen, että hän seuraavana aamuna supatti ensimmäiselle kundille korvaan olevansa nyt suhteissa, — hänellä oli ollut tyttö, niin rakastunut tyttö, että oli ollut syödä hänet. Moisesta voitosta hän oli siihen aikaan iloinnut. Nyt niitä on paljon, ja parempia. Oli ollut jo kauan ennenkuin hän lähti tästä peijakkaan kaupungista Helsinkiin. Pikkukaupungissa, jossa häntä alettiin haukkua; kun hän ajeli naisia: malliksi, saadakseen aiheita. Sillä hän kirjoitteli yhä edelleen. Mutta nyt uudella tavalla, löydettyään itsensä äskeisistä elämyksistä. Osasihan hänkin näet tuollaisia ... hemaisevia ja taiteellisia asioita, jotka olivat muodissa: sellaisia kuin eräiden helsinkiläisten runoilijain yönystävättäristään laulamat ... sellaisia, joita pikkukaupungin herrat toistelivat keskenään joskus ... niitä hemaisevia kohtia... Niin, vitsailemaan hän oli oppinut kuin Boccaccio ... jopa olivat jotkin kohdat ehkä yhtä nasevia kuin Shakespearen.

Mutta tämä pikkukaupunki! Hänen kehityksensä kaipasi syventyä naisiin. Ja silloin eräät perherouvat, joihin hän koetti iskeä, haukkuivat häntä. Ja pilkkasivat niitä naitaakin, jotka antautuivat hänen seuraansa; aivan hienoja naisia. Sillä Kikka oli silloin jo lakannut hakkailemasta Mesopotamian heiluhelmoja. Ei silti, että hän olisi halveksinut näitäkään tyttö-parkoja, jotka antoivat kaipaaville rakkauttaan, vaan siitä syystä, että kaupunkiin oli tullut venäläistä sotaväkeä, russakoita, jotka kaappasivat nämä naiset itselleen, — ja autta armias solttujen kanssa kilpailemaan: ne voivat pistää suomalaisen miehen painetillaan puhki. Onneksi jäi kaupunkiin vielä sellaisiakin tyttöjä, jotka eivät tohtineet edes upseerienkaan kanssa, vaikka rakkautta, vapautta kaipasivatkin. Näiden tutuksi Kikka nyt koetti hankkia itsensä ja pääsikin. Ensin erään kuumesairaalan piian avulla, johon hän oli iskenyt sairaalan portailla. Piika auttoi hänet sitten sattumalta kolmen sairaanhoitajattaren tutuksi, jotka olivat nimeltään Metsola, Kaipainen ja Ruoju. Ja sairaanhoitajattarien luona hän sitten taas joutui konttorineiti Tuulikki Pohjantähden seuraan.

Ah, hän eli tyttöjen keskellä kuin käärmee ruusustossa, kahvilla, voipullilla ja kermalla, jota hänelle kannettiin. Aina siihen saakka, kunnes hän lähti koko kaupungista. Sen hän teki viime syksynä. Tuon harmillisen juoruamisen tähden, johon ei ollut mitään syytä, sillä vartioivathan nuo naiset itse toisiaan, jopa häntäkin. Ja varsinkin näiden naisten itsensä kynsistä hänen täytyi lähteä! Sillä parhain heistä, Sointu Metsola, jonka otsan sileäksi ja matalalle kammattu musta tukka teki luonnollistakin viehkeämmän näköiseksi, hän, jonka kanssa Kikka alkoi jo olla Ton Juan ja puhua hänelle vapaista aatteista ja erään sveitsiläisen lääkärin kirjoittamista, naisten ja miesten asioita koskevista puolista, niin, tuo tytöistä hempein, rikas Metsola, menikin yht'äkkiä jonkun nuoren teologin morsiameksi, muuttuen samalla sulhasensa vakaumuksen mukaan kiihkeäksi hihhuliksi. Ja sairaalan palvelijatar Manta Ahma tahtoi sitten hänet naida: paiskautui kerran pimeässä keittiössä hänen kaulaansa, se keltainen ja laihaluinen rakastunut tyttö. Jos sen olisi antanut, naimisiin se olisi hänet vetänyt, hänet, joka oli luotu muuhun. Eikä Kikka muuten ollut varma, eivätkö toisetkin noista naisista, jotka tosin tuntuivat ajattelevan ja katselevan häntä runoilijana, jopa neiti Pohjantähti jonkinlaisena pienenä Shakespearenä, sittenkin etsineet hänestä vain miestä.

Ei, lipettiin tästä kaupungista täytyi; Helsinkiin, jossa sai vapaasti tulla joksikin.

Hän aikoi näyttää vielä noille rouvillekin, jotka pilkkasivat häntä...
Nyt jo hän tulee Helsingistä takaisin huomatuimpina.

Katkeraa taistelua tämä on tosin alussa. Ei siellä Helsingissä riittänyt paljoo se raha, minkä hän sai parturinsalongistaan. Mutta apua sekin oli, kolmisenkymmentä markkaa kuussa. Ja hän keksi tähän pohjasummaan lisää. Ei hän pelkästään kustantajien varassa, jotka pakkasivat sekä ne vanhat ja muodista pois joutuneet runot että nämä uudet, sillä hän teki tietysti edelleen työtä, — nyt kaikkein parhaassa muodossa, sonetin, sillä se oli runouden kukka, oli muodissa. Ei, Kikka hankki näille uusille runoilleen, joissa hän tiesi jotakin olevan, vaikka niitä hyljeksittiinkin muotovirheiden tähden ja soimattiin plagioimisesta, paikkaa kuva- ja pilalehdissä, mielestään heikoimmille »Kurikassa», jolle kaikki kelpasi. Sillä tavoin hän mursi vapaahenkisyyden vainon, joka ilmeni hänen runojensa hylkäämisenä kirjankustantajissa. Ja varsinkin tämän nimeltä mainitun pilalehden ystävyys varatonta taiteilijaa kohtaan muutti Kikan piankin hieman oikeinpa todella sosialistiksi. — Sitä paitsi hänellä oli toisetkin keinonsa. Kohta Helsingissä hän oli vastannut »Työmiehen» takasivulle painettuun ilmoitukseen, jolla »neljä pulista kärsivää neitosta halusi pulittomien miesten tuttavuuteen»; näistä neljästä ei tosin sitten varastoon jäänyt muuta kuin yksi, sillä vastauksensa valokuvan keralla lähettäessään oli Kikka käsittänyt tuon »pulittoman» väärin; sehän tarkoittikin näet rahapulaa. Mutta yksi jäi; hänet Kikka suggeroi jäämään, Kikka, joka oli nyt muun työn ohella ruvennut paitsi itseään sivistämään, lukien ranskalais- ja englantilais-suomalaisia sanakirjoja, myöskin tutkimaan teosofiaa ja hypnoosia. Ja silloin hän huomasi olemuksensa parhaan salaisuuden, nimittäin väkevän suggeroimisvoimansa, jolla hän hankki itselleen pian toisiakin naisia: kolme, neljä sairaanhoitajatarta, niinkuin täällä pikkukaupungissakin, mutta intelligentimpiä, yhden sikarikaupassa palvelevan neidin, ja jonkun sodassa olevan korkean venäläisen vänrikin rouvan, yleensä kaikki intelligenttejä, joskin vaatimattomia. Ainakin yksi heistä meni tiedottomaksi, kun Kikka hypnotisoi häntä, katsoen oikein lujasti hänen silmiinsä, ja makasi sitten tiedottomana toista päivää; tämä oli postineiti, kyllä jo ikäihminen, mutta intelligentti. Kaikki he puhuivat Kikan kanssa runoudesta, tuoden tullessaan hänelle paitsi voipullia ja kermaa kahvia varten silloin tällöin mantelileivoksiakin, jopa illoin munia ja makkaraa. Ainoastaan ensimmäiseksi suggeroitu oli vaiti ja siisti hänen huonettaan. Mutta venakko oli hänen hurmaava suhteensa.

Miehiäkin on Kikka suggeroinut, nimittäin lehtien toimittajia, jotka hän on saanut usein ostamaan hänen kaikkein heikoimmat runonsa, ne vuosia vanhat.

Ja nyt viimeksi hän on suggeroinut kirjakauppias Aapeli Muttisen.
Muttinen lupasi näet katsella hänen runojaan.

Kun se nyt ottaisi ne! Täytyy edelleen suggeroimalla häneen vahvasti vaikuttaa...

Kas peijakas: moniääninen seinäkello lyö jo puoli seitsemän, Kikka tempaa palttoonsa naulakosta, pistää hattunsa takaraivolleen ja juoksee ulos. Pian hän kohtaa Pitkälläsilillä daaminsa, jotka ovat täkäläisiä, niitä entisiä; ei vain yhtä, Sointu Metsolaa, hihhulipapin rouvaa.

Kesäinen päivä paistaa, virran pyörteet välkähtävät silmissä. Kikan punainen naama nauraa, hän näyttää onnelliselta, hän saa ison vihon syreeninkukkia rintaansa. Kaikki sujuu erinomaisesti, hän kävelee daamiensa ympäröimänä, katselee vuorotellen kuhunkin heistä, bonjourin helmat näkyvät lyhyen palttoon alta.

Nyt hän tulee Muttisen luo, joka tosiaan ällistyy naisten paljoutta. Nyt hän riisuu saketteja daamiensa yltä, kumarrellen ja heiluttaen helmojaan ja nauraen: »Hah, heh, hih!» Nyt ryntäävät naiset kilvalla leveään maalaiskeinutuoliin. Nyt kiikkuu, rynkyttää, Don Juan siinä daamiensa päällä. Nyt hän vie

daaminsa katselemaan ystävää Muttisen huoneistoa, »loaakkia», sanoo hän vitsillä. Nyt hän pysähtyy vatsa keikassa kirjakaapin eteen ja huudahtaa tirkistellen kirjan selkää, jossa on kultaisin kirjaimin: »Renan, Jeesuksen elämä», ja katsellen Muttiseen pyörein, kummastelevin silmin: »Jeesuksen elämä? Mitä? Muttisen Apeli ... Jeesuksen elämää. — Mutta kas, mikä tuo kirja on? Paul ja Virginia, ah, ahaa, jotain hempeistäkö asioista, hemaisevista naisista? Ja ah, Bokkakkio ... ihan oikeako, vanha? Se on erinomainen kirja! Kuvallinen. Tätäpä minä katselen. — Hihii», nauraa hän nyt Muttisen Aapelin kanssa. »Mutta pankaa tämä kirja pois ... daamien tähden! — Minulla on vielä hemaisevampia kuvia, — naisia, saksalaisista kuvalehdistä leikattuja. Tulkaa katsomaan, Muttinen. Tulkaa, taivaan nimessä...»

»Mikä se on, mitä se on?» huutavat naiset nähdessään Kikan ja Muttisen piilottelevan kuvitettua kirjaa.

»Ei mitään, kuvaraamattu vain», sanoo Muttinen.

»Kuvaraamattu, mainiota!» huudahtaa Kikka ja taputtaa käsiään. »Mikä vitsi ... pis ... bis Muttinen! Entä tuo ranskalainen kirja? Kuinka siinä tuo sana ... tuo *femme* luetaankaan suomeksi?»

»Luetaan *vam*», sanoo Muttisen Apeli.

»Ahaa, *vam*, — pistän sen muistiin, tarvitsen sitä erääseen runooni», sanoi Kikka. »Mutta tuossa taulussa ... Susanna ... hihii ... hahaa... Mutta kuvassa ei ole raamia. Kuulkaas, minäpä tunnen Helsingissä arkitehti Nikulinin. Mainio mies ... läheisiä tuttuja. Minäpä kirjoitan hänelle, hän piirtää teille tauluun raamit! Erinomaista. Mutta, muistaessani, terveisiä runoilija Spekulinilta... Tehän tunnette hänet, Muttinen? Mainio mies, viiksekäs, terävät viikset, vaksitut ... vitsikäs, sanoi, ettei hänen teoksiaan kukaan lue viidenkymmenen vuoden päästä.»

»Paha kyllä, viiden», murahtaa Apeli Muttinen.

»Paha kyllä, mikä sana, mainiota, Muttinen!» huudahtaa Kikka. »Mutta pidetään nyt hauskaa ... seuraa daameille. Mitäs te, naiset, arvelette tuosta raamittomasta taulusta?»

»Se ei ole mallin mukainen», sanoo neiti Pohjantähti.

»Kuinka niin, kuinka niin?» kysyy Kikka.

»Miksi täytyy taiteilijalla aina olla ... alastomia maalatessaan malli?» kysyy neiti Kaipainen.

»Kuinkas hän muuten voisi naisen maalata?» sanoo Kikka.

»Maalaisi valokuvista», arvelee Manta Ahma.

»Hahaa», nauraa koko seura.

Kikka ehdottaa:

»No, no... Ruvetaanko me sokkosille? Tai ei ... ei, minäpä näytän naisille jotakin uutta... Me ruvetaan hypnotisoimaan! Helsingissä opittua... Te ... te olette objektiivit, neiti Kaipainen. Minä voin hypnotiseraa, sen tietävät monet, minulla on sellainen... No, neiti ... neiti Enne-Leena, katsokaa nyt vain silmiini... Oh, oh, ei voi katsoa... Se naisen sydän! No, ei vaivata. Mutta ... anteeksi ... mutta minäpä luen teille runon. Viimeisen runoni. Se on ehkä oikein hyvä, näin jos tohtii itse sanoa. Ei, se ei ole vielä paperilla, mutta minä teen sen heti. Ainoastaan arkki, jos saan luvan... Otanko paperikorista? Minä asetun hetkeksi tähän kirjoituspöydän ääreen, istukaa te muut vain, jutelkaa, minä saatan hyvin ottaa osaa pakinaanne. Hahaa, vitsillä sanoen... Napoleon tikteerasi kolmelle yht'aikaa... Hetki hiljaisuutta. Sonetti 47...»

Nyt Kikka kirjailee, kääntyen välillä muihin päin, jotka juttelevat ja nauravat keskenään, ja nakkaa jonkin sanan heidän pakinaansa, jatkaen samalla runoan. Nyt ottaa Tuulikki Pohjantähti runon ja lukee sen ääneen:

»SONETTI NAISILLE.

Yölamppuni punaisen sytytän ja hiirin
työn ääressä ma valvon, runoilija-haamuna.
On sallimus kolkko mun elämäni aamuna.
Mut ylläni kuulen ma rohkaisevan viirin.

Ja eessä näen runoilijain runoilijain piirin:
sen ystävän, jolla on otsa kuin maamuna, —
vitseillä kuin Heine, on lyöty veriraamuna, —

ja Danten ja Boccaccion keralla Shekspierin

He hymyilevät minulle, nuo nerot vähätuloiset.
Ja myöskin toiset ystäväiset yhtä suloiset,
ah, Sointu ja Tuulikki ja Manta, jotka antaa

Voipullia ne antaa ja kermaa, muuta kantaa.
En vaihtais siis sfeerien soitteluun ma Mantaa.
Syön tuskassa, pois epäilykset alakuloiset!»

»Ah, ah!» huutavat naiset.

»Hyi, hyi», toruvat toiset.

»Omituista», miettii joku.

»Maamunat, hm — hihuu», nauraa Aapeli Muttinen.

»Sanokaa, herra Kikka, mitä se kohta merkitsee teidän runossanne, siinä runossa, jossa on riiminä: Maailman kanteleet niin kaatavasti soivat?»

»Riiminä?» huudahtaa Kikka. »Oi naiset! Heikkous on nimesi, nainen! Sehän on miesten asioita, sellainen ... aivotyötä... Mutta kuulkaahan, me Muttisen kanssa menemme nyt pienelle asialle, tulkaa, eikö niin, Muttinen... Niin, herra kirjakauppias, ja kai kustantajani, täällä ovat nyt ne runot. Mennäänkö toiseen huoneeseen? Luen niitä teille. Tässä on yksi, se on parhaita, se alkaa...»

He menevät peräkamariin, Muttinen asettuu nojatuoliin, Kikka jatkaa:

»Se on tällainen, hiukan leikillinen: Yö hiipii kerakkeesi immytunelmiin...»

»Kerakkeesi? Mitä? Hm ... häh?» kysyy Muttinen.

»Niin, se kerake ... vitsi, ymmärrättehän ... naisväestä... No, jos se ei miellytä, niin tässä on toinen. Uutta tyyliä... Sillä tyyliä pitää olla: Tuuti hiljaa elämän viljaa, Sointua sulhoa varten...»

»Hm, viljaa, hiljaa, liljaa, niljaa», mutisee Aapeli.

»Niin, ei löydy muita riimejä. Mutta ehkäpä te vakavammasta... Tässä on sellainen: Oli minunkin syömeni kerran hellä ja hyvä, — ja henkeni herkkä ja...»

Muttinen kuuntelee kauan.

Siinä hän ajattelee, että Kikan ääni tuntuu levottomalta; ja eiväthän nämä runot ole sen huonompia kuin muidenkaan. Mitäs, jos auttaisi häntä esille? Kun on kerran Aapeli Muttinen.

Sen hän sitten sanoo Kikalle.

Kikka hyppii ilosta ja taputtaa käsiään. Samassa aukeaa ovi ja heitä kutsutaan toiselle puolelle kahville. Siellä puhelevat naiset paraikaa Peer Gyntistä. Neiti Pohjantähti on noussut pystyyn, hän on ummistanut silmänsä ja sanoo:

»En muista erästä kohtaa siinä... Näin sen kyllä viimetalvena Helsingissä käydessäni. Kaikkein kauneinta kohtaa... Jotakin hyvin syvää. Miten se olikaan? Jotakin, jotakin se oli, sellaista... Ole ... ole itsesi! Ei, miten se olikaan...»

»Hurraa, voitto!» huudahtaa Kikka saliin rynnäten.

KUOLLEET OMENAPUUT

tai miksikä ei perunoita?

Omenapuut Putkinotkossa ovat kuolleet, melkein viisitoista vuotta vanhat omenapuut.

Syksy muuttui rajusti sateisesta kylmäksi ja peitti niiden oksat jäällä; talvi palelsi sitten niitä vimmatulla pakkasella; ja lopuksi tuli kevät kovin yht'äkkiä, kuumin päivin ja kylmin öin: kun aurinko

lämmitti puita ja kiihdytti niiden mahlan aikaisin juoksuun, niin yö hyyti ne ja halkaisi niiden rungot.

Niin ne kuolivat.

Kirjakauppias Aapeli tuli kesän alkaessa syrjäisen lahtensa rannalle ja näki omenapuut puutarhansa rinteellä mustina ja lehdettöminä, jo irtautuvin kuorin.

Koko ympäristö varustausi pukeutumaan kesään; metsä, joka oli saanut versoa melkoisessa luonnonrauhassa, oli kultaisen ilman harsoissa vaaleasti vihreä ja pyrki lehteen ja kukkaan. Mutta omenapuut seisoivat kaiken muun keskellä mustina, ne olivat kuin kalisevia luurankoja.

Otsa kurtussa ja huulet törröllään katseli Aapeli Muttinen ensin niitä. Hän oli harmistunut, sillä hän ajatteli hukkaan menneitä vaivojaan, mitä hänellä oli ollut noista hedelmäpuista.

Mutta samassa hän tunsu jossakin rintansa pohjukassa vieläkin kipeämmän piston: niiden menneiden aikojen muistelemisen tuoman surun, jolloin hän oli ne puut hommannut tänne. Mieleen johtuivat unelmat, jotka olivat eläneet silloin hänen niitä tänne toimittaessaan, kauniit toiveet, nimenomaan näihin puihin aikoinaan liittyneet. Ja miettipä hän siinä ylimalkaan muitakin, noiden omenapuiden tavalla hukkaan menneitä elämänsä asioita, luonnon jokapäiväisen ankaruuden hävittämiä.

Muttinen seisoskelee parvekkeellaan, keskellä korkeita koivuja, jotka loistavat kevään vaaleutta, kiiltäen täynnä pieniä ja tuoksuvia lehdenalkuja, ja katselee kuolleita omenapuitaan. Hänen mielessään kulkevat kuvat niiltä ajoilta, jolloin hän oli nuorempi kuin nyt, niin, ajoilta, jolloin tuo päälaki ei ollut vielä aivan kalju. Silloinhan ne nämä omenapuut istutettiin.

Muttinen hymyilee ja nyökyttää päätänsä, sillä hän muistaa hyvin, että hän oli suunnitellut tänne, tähän sangen pohjoiseen ja karuun luontoon, kokonaista valtavan suurta hedelmätarhaa. Enimmäkseen omenapuita. Kuusisataa, seitsemänsataa niitä piti täällä olla, ei enempää eikä vähempää. Hän oli ajatellut tarhan istutettavaksi porrasmaisille pengermille, jotka hän päätti kaivattaa tuohon huvilan ympärillä olevalle pyöreälle rinteelle.

Kuinka ne puut sitten kukkisivat, varsinkin omenapuut, ja kirsikatkin, oli hän silloin miettinyt. Koko mäen lähinnä rakennusta piti olla piankin kevätkesin valkea kukista kuin luminen metsä. Kerran olisivat puut ryhmyisiä, vanhan ja arvokkaan näköisiä, niiden oksat omituisesti kiertyneitä. Silloin hän istuisi niiden varjossa jonkun naisen kanssa, ja ympärillä pieniä pirpanoita. Entä ne makeat hedelmät sitten, joita varsinkin omenapuut kantaisivat. Muttinen piti omenoista, — vielä enemmän kuin kirsikoista, koska omenat ovat isompia...

Niin kummallinen ei hän ollut siihenkään aikaan, että olisi koettanut sijoitella tänne päärynöitä tai sitten luumuja.

No, kuutta-, seitsentäsataa ei niitä omenapuita tullut. Hän ei edes tilannutkaan niin paljoa, vaikka oli ensin aikonut: sen verran hän jo tinki alussa, että päättikin tilata ainoastaan sataviisikymmentä.

Mutta kuinka lienee käynytään: tuli jos jonkinmoisia esteitä, ettei tilatuista saapunut enempää kuin viitisenkymmentä.

Siihen ne hupenivat jo alussa, nuo seitsemänsataa, valtava hedelmätarha, kaikenlaisten jo nykyään unohtuneiden pikkusteiden vuoksi.

Mutta touhua oli Muttisella hommatessa ne viisikymmentäkin tänne maalle, kun ne saapuivat kerran syksyllä taimistosta sinne kaupunkiin. Hän oli käynyt kaikkien kolmen puutarhurin puheilla ja pakissut ensin heidän kanssaan yhdessä, nähdäkseen kuka heistä oli asiaan pystyvin. Ja sitten hän oli valinnut parhaan ja neuvotellut hänen kanssaan erikoisesti juuri näistä viidestäkymmenestä omenapuusta, ennenkuin lähetti hänet sopivilla ohjeilla varustettuna tänne maalle niitä istuttamaan. Itse ei hän silloin vielä tänne joutanut, alkava ja vähävarainen mies; hänenhän piti haalia rahaa näitä istutuksia varten. Mutta ohjeet hän sen sijaan antoi tarkat: minkälaiset pengermät tarhurin piti teettää työmiehillä tänne rakennuksen ympärille, — juuri nämä samat pengermät, — ja piirsi hänelle valmiiksi kartankin, johon oli merkitty jokaisen omena- ja kirsikkapuun paikka. Monilla muillakin evästyksillä Muttinen hänet vielä varusti.

Ja kun hän ei silloin syksyllä päässyt töiltään kaupungista katsomaan näitä istutuksia, niin hän ajatteli sitten kaupungissa kaiken talvea, miltä ne näyttäisivät seuraavana keväänä, istutettuina sillä tavoin hänen mielensä mukaan.

No, aivan hänen mielensä mukainen ei istutus sitten ollutkaan. Pengermät eivät toteutettuina olleet sellaisia, joiksi hän oli ne ajatellut, — eikä puutarhurikaan ollut niitä teettäessään noudattanut tarkalleen hänen pyyntöjään. Ja mikä oli harmillisinta: monet puut kuivuivat jo kynnärän korkuisina,

niin huolimattomasti oli sekin valittu tarhuri ne istuttanut. Muttisen täytyi kaivaa niitä pois paikoiltaan ja istutella niitä uudestaan, syvemmin muokattuun multa ja kauniimpiin asemiin. Kuinka hän oli kaivellut hiki otsassa kuoppia, joiden piti hänen mielestään olla oikein leveitä, ja täyttäneet ne ruokamullalla, tilansa kaalimaiden mustimmalla ja kuohkeimmalla! Pää kuopassa ja leveä perä pystyssä hän oli sitten istuttanut puita uudestaan.

Mutta niistä hänen omistakin istuttamistaan oli vielä kuollut monta; hän oli jälleen itse tehnyt eräitä harmillisia virheitä.

Kolmisenkymmentä jäi kuitenkin niistä jäljelle, ja olihan työ niiden puolesta monenlaisten toivojen valaisemaa. Niiden versovissa silmuissa piilivät kauneimmat unelmat. Muttinen muistaa hämärästi ne kaukaiset alkukesän päivät, jolloin hän oli puuhannut lantaa omenapuilleen; lehmänlantaa hän oli koetellut, sitä oli vuokralainen, Juutas Käkriäinen, neuvonut, kujilla palanutta, talven alla seisonutta; sitä hän oli koonnut ja kanniskellut itse, Aapeli Muttinen. Mutta se tärveli, turkkilainen, omenapuita, niin hän oli myöhemmin kylillä kuullut. Siksi hän oli omin käsin kaivanut sitä jälleen puiden ympäriltä pois ja tuonut niille nyt hevosentalantaa, ja sianlantaa, tallista. Kädet kyynärpäihin asti moskassa hän oli touhunnut, sillä loma-aikana hän tahtoi vaalia puitansa.

Hän muistaa, kuinka ne sitten ensi kerran kukkivat, pienikokoisina ja hentoina, aukoen muutamia valkeita ja keskeltä punaisia kukkia, jotka hänen täytyi nipistellä pois, etteivät puut rasittuisi liian nuorina. Niin, Muttisen mieleen tulevat myöskin helteiset heinäkuun päivät, joina hän oli hälyttänyt talonsa väen, Käkriäisen vaimoineen ja lapsineen, kantamaan omenapuilleen vettä, kymmenet korvot alhaalta rannasta. Jopa vieraansakin hän oli pannut siihen urakkaan, paitsi että hän oli tietysti itse kantanut, mokomasta touhusta hiukan ärtyneenä.

Entä sitten puuhat niiden omenapuiden suojelemiseksi! Kirjeet vuokralaiselle, ettei hän saisi antaa lampaittensa ja kirottujen pässiensä niitä jyrsiä ... eikä jänisten talvella, isojen rusakojänisten, jotka tulevat aivan ikkunan alle helmikuun paistavassa kuutamossa, pelkäämättä koiraakaan. Niitä jäniksiä piti ampua; Muttinen hankki Käkriäiselle ampuma-aineet ja maksoi tapporahat. Ja peijakkaan myyrät sitten, maanalaiset sissittäjät! Ja metsärotat. Jäniksiä vastaan varattiin pahalta haisevaa hirvensarvirasvaa, ripustettiin sillä täytetyt tulitikkulaatikot puiden oksiin; ja rotille merisipulit ja muut myrkyt.

Kiviaidankin hän oli suunnitellut tuon alkuperäisestään paljon pienentyneen tarhansa ympärille; mutta sen nousemista odottaessaan hän oli antanut pystyttää pisteaidan, päistä somasti leikatuista laudoista tehdyn; harmaaksi oli se jo muuttunut, jopa vihertäväksikin, kauniin ja vanhan väriseksi... Viisitoista vuotta oli mennyt aikaa sen rakentamisesta, sujahtanut.

Ja omenapuut olivat varttuneet, ja olivat oivallisia omenapuita! Kelpasi näyttää vieraallekin, mitä niistä kuudesta-, seitsemästäsadasta oli jäänyt jäljelle. Muttinen oli niistä ylpeä, kun tuttavat niitä kevätkesällä ylistivät. Hän seisoj silloin ääressä aivan sanattomana, niin onnellinen hän oli toisten ihailusta, ja vielä enemmän itse puista. Ne olivat kasvaneet sievoisen töllin korkuisiksi; oksat olivat pystyt ja suorat kuin monihaaraisen kynttilänjalan haarut: kestäisivät mainiosti muhkeain omenain kuormaa. Ja kukkia ne olivat täynnä. Puut paistoivat yhtenä valkeana tukkuna Muttisen silmiä huikaisten! Ampiaisia pörisi niissä kaiken kevättä. Yhdessäkin puussa oli yksinään kolmetuhatta ja seitsemänkymmentä kukkaa, luki Aapeli kerran.

Kymmenvuotiaasta hän oli antanut niiden jo kantaa hedelmääkin. Ja ne alkoivat jo näyttää oikeilta omenapuilta, vanhoilta ja jyrkeiltä. Rungot olivat tulleet hiukan vinoiksi ja kehittyneet muhkuisiksi. Oksat olivat kiertyneet vapaasti, niinkuin oikea kauneus vaatii.

Entä omenat sitten! Muttinen maiskuttelee suutansa ajatellen niitä omia Antonofkiaan ja Säfstaholmiaan, joita hän oli jo saanut syödä, jopa antaa muillekin ... vieden sinne kaupunkiin laatikoissa.

Ja nyt, tulevana syksynä, Aapeli Muttinen aikoi pitää suuret kemut. Joko täällä Putkinotkossa tai siellä kaupungissa. Kynttilöitä palaisi joka huone täynnä lamppujen lisäksi. Vieraita joka huoneessa. Ja pöydillä olisi varsinkin omenoita, omia omenoita.

Ja kun ystävät niistä pitäisivät, hän työntäisi niitä heille, — jopa oudoillekin. Työntäisi kilomäärin, pussittain, toisille lykkäisi koko säkin selkään: »Ota, tuossa on, ryökäle, ota vaan! Ne ovat Muttisen Aapelin omenoita.»

Ja nyt...

Kun hän tuli maalle, oli pakkaneen ne kaikki tuhonnut. Kaikki kolmekymmentä. Ei Käkriäisen huolimattomuus eikä viekas kateus ollut niitä lopullisesti turmellut. Vaan kova pakkaneen.

Kaiken neuvottelun, juoksun, touhun, vedellä virkistelyn tehnyt turhaksi; kaikki suunnittelut ja

pöyhkeilyn sillä, mitä niistä kerran tulisi. Pakkanen hävittänyt Muttisen tarhan niinkuin kaikkien muidenkin koko seudulla.

Pälkähtääpä nyt hänen päähänsä, viimeinkin, miksi rahvas täällä on koko ajan suhtautunut näihin hänen omenatarha-hommiinsa hiukan kuin pilkallisesti. Ja miksi tämän seudun talonpoikaistaloissa ei yleensä näe hedelmäpuita: pakkaneen tuhoaa näet ne ainakin joka viideskymmenes vuosi.

Hm, ajattelee Muttinen, tämäkin kauneus, ylellisyyks on siis meille liikaa. Ja moni muu...

Muuan toinenkin asia johtuu vertauskuvallisesti hänen mieleensä.

Niinkuin hän oli odottanut liikaa omenapuilta, niin muustakin elämästä, mukavuutta, täydellisyyttä, sopusointua.

Nyt kiipeilevät omenapuut tuossa pengermiensä portaita ylös ikäänkuin parvi kummallisia luurankoja, mustia luurankoja.

Ennen olivat ne jo olleet täynnä makeanpunaisia nappuja ja hyvältä lemuavia kukkasia.

Muttinen oli uneksinut, kuinka pirpanat leikkisivät noiden omenapuiden alla, kuinka hän ja joku toinen, se akka, istuisivat vanhoina näiden samojen kukkivien puiden juurella, silloin jo ylen suurien, mutta yhä kukkivien. Kauas paistaisi lahden pohjukasta hänen omenatarhansa.

Hamekansaa hän oli rakastanut. Se asia oli muuttunut hänelle yhdentekeväksi. He olivat alkaneet keskenään riidellä, kyllästyneet ja eronneet... Monta oli sellaista tapausta jo ennenkuin nämä omenapuut kuolivat.

»Perunoita täällä sopii viljellä», oli rahvas joskus hänelle sanonut. Miksi hän olikaan vaatinut liikaa omenapuilta, vasten luontoa?

»Hm, miksi ei tosiaan perunoita?» hymähtää Muttisen Aapeli.

MUTTISEN AAPELI SODASSA

eli lapsettoman Mannun kosto.

Savossa Varkauden tehtaalla vuonna 1918. Talvinen yö. Seuraava päivä on helmikuun 21:s.

Kiväärit räiskivät ja kuularuiskut ratisevat silloin tällöin pimeydessä. Osasto Suomen vastamuodostettua ja vielä vapaaehtoista armeijaa piirittää tehdasta, jossa on parituhatta suomalaista sosialistia, kapinassa omaa hallitustaan vastaan, täällä niinkuin monilla muillakin seuduilla, — Venäjällä kuohuvien yleismaailmallisten aatteiden kiihottamina ja Suomessa vielä juonittelevien venäläisten aseistamina nujertamaan niitä kansalaisiaan, jotka tahtovat vapauttaa pienen maansa venäläisistä.

Pohjaton pimeys. Ainoastaan joskus kohoavat taivaalle salaperäisinä valonheittäjien säteet tuolta sahalta päin, sillä piiritetyillä on tehtaan telakalta otettuja laivojen valonheittäjiä, — sen matalan mäen takaa, jonka toisella puolella ystävämme Muttinen makaa hangessa. Ei kuitenkaan rintamakettjussa, vaan jätettynä varaväkeen, vartiostoon rautatielinjan vierelle.

Valonheittäjien häikäisy osuu kauempana notkelmien aukoista rataa, saattaen kiskot heikosti kiiltämään ja paljastaen paikoin vartijoitakin, joita seisoo aina lyhyen välimatkan päässä.

He seisovat, vaikka ovat lähempänä vaaraa kuin Muttinen, joka makaa. Ja pelkää.

Ja hän ajattelee, ajattelee.

Hänen takanaan kunnaalla on talo, sinne on tuotu haavoittuneita, sillä jo eilen on tällä kertaa taisteltu, ja punaiset, — ne ovat lyöneet hyökkääjät takaisin jäälohkareista ja laivanrakennuslevyistä tehtyjen patteriensa suojasta. Muttinen ajattelee: Mitä, jos he voittavat? Jos eivät tottele tykkejäkään? Vaan ryntäävät kimppuun, nuo punaiset paholaiset. Saavat kiinni hänet, raatelevat, puhkaisevat vatsan, leikkaavat korvat, kaivelevat silmät päästä, niinkuin ne toisaalla maassa kuuluvat tehneen.

Mutta pakoon ei voi lähteä; täytyy olla tässä, asian puolesta.

Tumman talon kulmalla kasvaa muutamia ikivanhoja kuusia, jotka näyttävät valon joskus niihin sattuessa Muttisesta aavemaisilta. Sitten ne jälleen pimenevät.

Yötuuli puhaltaa välistä, ja kuusissa käy silloin huokaus, joka tuntuu Muttisesta milloin surunvoittoiselta, milloin niin synkältä, kuin se uhkaisi jollakin hirveällä, — haastaisi ikäänkuin jostakin kostosta; ainoastaan joskus soi tuuli hiukan iloisemmasti, riippuen Muttisen omista mielialoista.

Mistä tuo iloinen vivahdus? Siitäkö toivosta, joka pilkahtaa Muttisessa, että Suomi saadaan viimeinkin vapaaksi? Monet etelämpänä ja lännessä käydyt taistelut, joissa maan kansallinen, enimmäkseen talonpojista koottu armeija on torjunut venäläisten sotaväen ja suomalaisten punaisten raivoisat ryntäykset, lupaavat onnea.

Mutta kuinka pitkäksi aikaa? kysyy Muttinen itseltään ja katselee mietteissään korkeuteen, syvään korville vedetty reuhkalakin alta.

»Pieni Suomi ... ryssiä jää vielä kuusi-, seitsemänkymmentä miljoonaa... Tulevat uudestaan ... kuitenkin», mutisee Muttinen. »Äh, nuo sotakiväärit...»

Taas räiskähti laukauksia metsän pimeydestä, piiritysketjusta varmaankin. Muttinen keskeyttää mutinansa, hän painaa päänsä hankeen, ja sitten hän kohottaa hiukan lakkiaan, että kuulisi, viuhahtaako harhalaukaus korvissa.

»Entä sitten, kun ne tulevat, ryssät? Silloin nämä hullut, joita vastaan nyt otellaan, menevät russakkain puolelle... Sillä vapaus, millä hinnalla se saadaankin? Verellä... Veljesverellä. Miten, miten tällaisesta voi koskaan tulla pysyvää rauhaa? Ja kuinka voi ihmisen kallo ymmärtää tämän veljesten raivon toisiaan vastaan?»

Ei, Aapeli ei ymmärrä...

Lieneekö se muista niin selvää?... Innolla he tappelevat, kahistavat. Mutta hän ... hm ... pelkuri. No, seisoo hän edes viimein tässä... Tai ei, makaa maha lumessa, häntäväessä. Ja varustettuna haulikolla, niin ruostuneella, ettei hän ensin saanut patruunaa työnnettyksi sen torveen.

Mitä tällaisella, jos ne punaiset, perkeleet ... hänen kimppuunsa? Vähälukuiset oikeat kiväärit tarvittiin tuolla ketjussa...

Ja mitäpä hän paremmallakaan, — hän, joka ei ole ampunut eläessään muuta kuin yhden ainoan palokärjen, pienenä poika-parkana... Ei ole hennonut, ei, ei ole viitsinyt.

Kiväärit taas räsähtävät.

Jos hän, Aapeli Muttinen, kuolisi täällä! Hän, jonka asiat ovat niin hyvin, joka on rikas. Tällä tavalla! Hän, jolla olisi niin mukava olla...

Ja oh, tuskaa!

Muttinen pörhistää korviaan, hän vetää alas paitsi lakkinsa reuhkoja myöskin kamelinkarvaisen villapaitansa paksun kauluksen, joka kietoo pussina hänen lyhyttä kaulaansa, sillä nyt hän on kuulevinaan jotakin. Vingahtiko lähistöllä kuula? Suuren kuusen oksa rasahtaa, jotakin tipahtaa maahan: varmaankin harhalaukaus. Tai vaaniiko häntä joku? Muttinen liikahduttaa isoihin huopatöppösiin työnnettyjä jalkojaan kuin paetakseen; mutta ei, täytyy tässä olla. Murhamiehiä vastaan, sillä nuokin piiritetyt ovat tappaneet paljon täällä maaseudulla.

Hiljaisesta yöstä kuuluu etempää yksityisiä, epäselviä huudahduksia, omituisen kolealla äänellä: päällikön komennuksia; ja vielä kauempaa jokin säe marseljeesia, kehittymättömällä kurkulla laulettuna, sävelessä haikea, epätoivoinen soitu.

Miksi tämä veljessota?

Edellisenä kesänä siitä oli ollut hajua, joskaan moni ei luullut sen ennustavan tällaista. Maassa kallis aika... Europan sodan tuomisina tullut, kiroton. Miksi pitääkin kansojen keskenään tapella, katistaa? Kansojen? Nekö sitä tahtovat... Kyntömiehet, turpeenpuskijat, tehtaiden kampien vääntäjät?... Edes pienet porvaritkaan? Ei, vaan suuret porhot ... liikkeet, jotka kilpailevat toistensa kanssa eri maissa. Ja siitä kokonaisten kansakuntien kilpailu ... pakko tappaa toisiaan ... pässien. Ja nyt tässä, — kuinka pitikin tähän joutua? Tätä ajatellessa tulee höperöksi...

Se kallis aika täällä, näillä Suomen kasvamattomilla kankailla... Isoilla tiloilla siellä muualla, Lounais-Suomessa, maurusi työväki yhä lisää palkkaa. Omistajat ... hm, enimmäkseen ruotsalaisia, eri rotua, joka ei tunne suomalaista sielua, ei sen raivokasta vihaa ja kostonvimmaa ... eivät tahdo lisätä. Vaikk'ei

Muttinen ainakaan ole koko suuren kansojen sodan telmässä tavannut täällä yhtään tilallista, pientäkään, joka ei olisi kehunut, että tämä sota, se on maanviljelijälle kulta-aikaa ja sitten tulivat lakot... Niitä nuo tilalliset sanoivat isänmaalle ylen vaarallisiksi... Oh, eivätkö he olisi voineet — uhrautua, maksaen yli varojenkin, jos tätä isänmaatansa rakastivat? No, ei kai se yksinään niiden porhojen vika. Tehtailakaan ei työtä, ei muuta raaka-ainetta kuin työläiset. Niissäkin lakkoja... Turkkilainen tätä ymmärtäköön, suuri on asia. — Ja lakoista ensin asekahakkoihin: työväki tarttuu ryssien tyrkyttämiin kivääreihin, — toinen puoli kansaa uhkaa Saksasta hankittavilla. Ja yhä leviää sellainen kytö... Alkaa rosvoilu, jota Muttinen oli ensin ainoastaan ällistellyt, ja nauranutkin. Siellä Turussahan oli tuo punainen kaarti, jollaisia perustettiin joka nurkkaan maassa, hitto tiesi mitä varten: sitä ei Muttinen silloin käsittänyt, — ryöstellyt hienoja hattuja tyttöheilakkainsa päähän ja rannerenkaita heidän käsiinsä, kelloja omaan taskuunsa, ynnä hännystakkeja ja kiiltäviä korsteenhattuja koristeikseen, ulvoen kuolevansa nälkään. Ja Muttisen ällistys muuttui kummastukseksi ja kauhuksi, kun nuo näpistelijät häpäisivät varakkaampien asuntojakin, liaten mattoja, repien tauluja, jopa heitä itseään murhaten. Tällainenko oli Suomen työmies? Ei aivan; näitä arveli Muttinen tekevän niiden irtolaisten, joita ryssät olivat sodan ajan keränneet patteritöihinsä, — turkkilaisinta osaa kansasta, kelpaamatonta elämään omilla seuduillaan. Nepä ne aloittivat riehumisen, johon sitten työväen lehdet yllyttivät toisiakin, väittäen luhihasti, että Venäjää vastaan aseistautuva porvaristo valmisteleiksen tappamaan nälkäistä työväkeä, — lahtaamaan kivääreillä niinkuin sikoja. Ja se työväki oli niin alkeellinen, että uskoi tätä! Siinä määrin mikäli se ei liene halunnut ainoastaan tekosyytä voidakseen itse aseistautua väentämään maata ihanteittensa mukaiseksi. Eikö liene enimmäkseen vain totellut päälliköitään ... joiksi tulivat piankin villiityneen rahvaan linnoista irti päästämät metsärosvot ja vorot, miesmurhaajat. Näiden johdolla nuuskittiin rikkaiden ruokia, rusinoita ... sekä ennen kaikkea heidän asekatkijönsä. Ja tehtiin murhia...

Ja nyt paraikaa kulkee tuo työväkemme irtolaisten ja rosvojen kanssa kiväärin olalla rintamaan. Tuhansittain on sitä kaatunut parina viikkona Vilppulassa, Antreassa, Mouhussa... Kaatuen omien kansalaistensa kuulista, joita vastaan se ryntää kuin päätön. Polttaa valtaamallaan paikoilla kylät ja karjat, kiduttaa ihmisiä, varakkaita ja köyhiä, elleivät yhdy heidän kanssaan polttamaan ja tappamaan... Niin, halkaisevat vatsat, — Muttisen pallea, jota raskas patruunavyö painaa, vapisee, kun hän ajattelee noita ilkeitä venäläisten kiväärien vartaita... Kirveellä hakkaavat poikki sormet, halkosahoilla jyršivät käsivarret. Vetelevät lihat reisistä, hautaavat elävältä.

Helpointa olisi olla sen, joka ei tätä ajattele. Mutta lieneeköhän niitä montakaan.

»Tämäkö, tämäkö on Runebergin kansaa, Topeliuksen kansaa?» mutisee Muttinen. Hän, joka oli rahvaan lapsi ja ollut tekemisissä sen kanssa, oli kyllä aina hymähtänyt niille kuvitteluille kansasta... Pitänyt niitä romanttisina, hyvältä osalta... Ja aavistellut niitä ehkä vaarallisiksikin. Mutta nyt, kun ne kuvittelut näyttivät koko valheensa ... kun hänenkin olisi tullut olla valmiina odottamaan yhtä ja toista kansansa suurelta metsäläisainekselta, hän ällistyi, kuinka ihannoitu hänenkin käsityksensä oli vielä ollut. Kukapa tätä olisi aavistanut? Muuten kai olisi toisella puolen jo tiedetty varustautua paremmin kuin haulikoilla, joita nyt maansa ensimmäisillä puolustajilla oli käytettävänä. Näinkö typerää, kateellista ja salavihkaista oli osa Runebergin kansaa?

Ja oliko se niin keuhkoa, ettei sitä enää kannattanut edes koettaa ymmärtää? Ei, Muttinen ei voinut olla sitä tekemättä, ei tappaa sokeasti, ajattelematta mitään.

Hän oli sitä ajatellut, ajatellut. Oli kummastellut ja pelännytkin, kun tehdas- ja irtolaisväki toista kuukautta sitten oli houkutellettu maassa raivoavan venäläisen sotaväen ryöstöretkille hänen kaupunkiinsa. Silloin Muttinen piileskeli. Hän vapisi, että pian hänenkin talonsa katosta tuli tupruaisi. Ja hän mietti, minne kyyristyä, perunakuoppaanko vai hankeen. Mutta kun kaupungin pieni porvarikaarti sai jyrkällä käytöksellä vaaran vältetyksi, niin kelpasi Muttisen myhäillä; hän tarjosi Bongmanille, urhoista uljaimmalle, oikeaa vanhaa malaga-viiniä, pyöritteli silmiään, joihin tulivat vedet, ja sanoi:

»Sinä olet kunnan mies... Hyvä mies... Olet patriootti.»

Sitä hänen ei kuitenkaan olisi pitänyt tehdä. Sillä kun tammikuussa alkoi tämä varsinainen peijakas, oikea sota, ja nuorta väkeä ryntäsi kaupungista ja sen ympäristöstä kilvan Karjalan rintamalle, silloin juoksi Bongman taas Muttisen luokse. Hänellä oli kädessä vanha berdaanikivääri, rinnassa Suomen vaakuna, hänen tukkansa huiskahteli innosta, hänellä oli eväsreppu selässä ja pitkät pieksut jalassa. Ja hän huudahti:

»Tule nyt, mainiota!»

Aapeli istui paraikaa ruokasalissaan, paitahihhasillaan, annos riisipuuroa edessä.

»Häh?» kysyi hän.

»Ryssät työntävät punaisten avulla Karjalaan laumojä. Tie pohjoiseen voi mennä tukkoon...»

Muttinen alkoi hädissään hokea, kuinka hän sitten pääsisikään täältä pois... Norjaan, Ruotsiin ... sitä hän oli suunnitellut...

»Mitä?» kysyi toinen. »Minä komennan sinua sotaan.»

»Sotaan?»

Muttinen oli pudota leveälle takalistolleen... Ja hän selitti, ettei hän ollut koskaan ampunut muuta kuin yhden palokärjen...

»Palokärjen... Mainiota, punapäinen oli sekin...»

»Punapäinen, häh? Mutta ... nämä lasisilmät...»

»Ota kahdet...»

Muttinen sanoi, että kyllä hän sitten... Ja on niin vaikeaa, ei jaksakaan käsittää.

Bongman ei raivonnut tällä kertaa: hän naurahti, ja lähti.

Mutta Muttinen sulkeutui taloonsa. Ei ennättänyt hommautua edes intendentuuriin, kuten Tommola, hyvä järjestävä kyky. Ja olisihan sielläkin saattanut käydä kamalasti, jos nuo hirveät punakaartilaiset pääsisivät kaupunkiin. Siksi ei Muttinen liikkunut kaduilla missään, vaan painautui emännöitsijänsä pimeään vaatekonttoriin, pyyteli häntä sanomaan, jos joku tulisi tiedustamaan häntä, että hän oli nyt matkoilla. Sinne hän varusti itselleen telttasängyn, sellaisen kuin on hyvissä sotaleireissä, polsterilla pehmitetyn, jolla hän köllötteli puolittain valmiiseen asuun pukeutuneena, luumuputinkia ja yhtä ja toista muuta hyvää muonituksenaan: sitä sopi lusikoida siellä pimeässä, seinällä riippuvien hameiden alla, silmissä vedet. Ja miettiä, miettiä. Että hänet, joka ei ollut koskaan ampunut muuta kuin kerran punapäistä palokärkeä, tahdottiin ... eikö tätä riitaa olisi muuten saatu sovitetuksi? Jos olisi ollut hallitus älykäs ... kuin Saksassa, sellainen, joka olisi järjestänyt elintarveasiat niin, etteivät gulassit olisi saaneet keinotella maasta pois syömistä ja siten yllyttää nälkäisiä raivoon. Mutta jos gulasseja olisi ahdisteltu, niin olisi hänkin, Muttinen, jäänyt vähemmälle sokerille! Niin, mutta punaisethan tahtoivat muutakin hyvää... Tehtaat kruunulle. No, mitäpä siitä? Miksi on harvoin tehtaanpamppujen saatava työntää lakkariinsa koko mahdollon voitto? Miks'ei osuutta työmiehille, — niinkuin osuuskaupoissakin, tai valtiolle? Ovathan nuo rautatietkin kruunun, mistä syystä eivät muutkin liikkeet tämän yhteiskunnan? No, ne vaativat valtiolle maat, jopa huvilatkin, venäläisten bolševikkien tapaan, — ja Aapelilla on itsellään maatila ja kaupunkitalo. Ei, hullutusta tämä mahtoi olla! Ja Muttista harmitti, että ne vietäisiin häneltä, vaikka hän olikin muutamina hetkinä jo valmis antamaan ne, kunhan henki säilyisi. Sillä mikä esikoisoikeus hänellä pohjaltaan oli niihin? Kymmenisen vuotta sitten hän oli tilansa ja tonttinsa ostanut; niiden arvo oli nyt sodan aikana kohonnut kaksinkymmenin kerroin. Mikä syy juuri hänellä oli saada tämä ilmainen voitto? Miks'ei yhtä hyvin muillakin vuorostaan? Jos ... ne punaiset tänne tulisivat ja vaatisivat, — niin hän olisi hellä. Ja köpittäisi, kuin ennen Tolstoi, tyhjin taskuin kotoaan pois. Kovaahan se olisi, mutta olipa hän jo osansa saanut, kun taas noilla tulenpunaisilla ei ollut muka maata. Monesti hän oli ajatellut surren sitä, että maapallon kamara tälläkin seudulla joutui yhä enemmän tukkiyhtiöille tai harvoille porhoille. Missä olivat nyt niiden tilojen entiset isännät? Juoneet rahansa, holkkineet, rappeutuneet. He itse tai heidän pirpanansa irtolaisia, juuri noita patterijätkiä, rautatiesällejä tai mustien ruukkien työmiehiä, jotka nyt hyökkäsivät omaa isänmaatansa vastaan.

Ja hänelläkin, Muttisella, oli tähän kaikkeen syytä: hänellä oli tilalla vuokralainen, jolle ... jolle hän ei antanut sitä maata. No, vuokralainen oli keho, ei sitä maata hoitaisikaan, enempää kuin nuo entiset tiloiltaan jätkiksi joutuneet; myisi muille. Mutta kaikki ne nyt maata tahtoivat ... ja eikö heillä ollut oikeus kokeilla? Kukapa sen tiesi. Sekaisinhän tässä pää ihan meni...

Kuusi Muttisen takana humauttaa.

Hän kohottaa hangessa päätänsä. Mitä, mitä se kohisi?

Jos maattomilla olisi ollut maata ... jos heitä olisi opetettu sitä säilyttämään ... neuvottu hoitamaan sitä, kun sen sijaan heille pidettiin runollisia esitelmiä isänmaasta ... niin että he niitä kuunnellessaan torkkuivat ... olisi nyt maassa ollut enemmän leipää... Yleiseuropalaiset aatteet, joita nyt virtaili kaikkialla ... kasvaen kerran varmaan verenpaisumukseksi ... alkaen täällä meillä vimmastasta sotaa vastaan, niin kiivaana epäilyksenä, että se nousi estämään sodalla kansallisen sotalaitoksen syntymistä, — niin, jos maassa olisi ollut enemmän leipää, ei ehkä yleiseuropalaisen aatteiden virta olisi murtanut itselleen meillä näin leveää uomaa...

Mantu ... huutaa kostoaa...

Näin oli Muttinen miettinyt jo siellä piilossa emännöitsijänsä hameiden alla. Ne mietteet olivat tehneet hänet lohduttomaksi, ja samalla oli hänen sydämessään ja päässään aivan ahdistus ja pelko. Että vietäisiinkö hänet vatsalta halkaistavaksi... Jos näet nuo metsien irtipäästetyt hirviöt voittaisivat. Suru ja kansallinen häpeä ja elämän tuska kiusasivat häntä niin, että hänen matalaa otsaansa särki ja ettei luumupuurokaan lopulta maistunut.

Viimein hän uskalsi hipsuttelemaan sukkasillaan huoneissaan. Ja lopulta vei uutisjano, niin sietämätön uteliaisuus, ettei hän voinut sitä vastustaa, hänet kaupungillekin. Siellä ... siellä hän näki kuljetettavan paareja ... monia verisiä paareja kaupunkiin... Häntä ylenannatti, hänen päätänsä pyörrytti... Ja hävetti ... ettei hän voinut olla niiden mukana, jotka olivat lähteneet taisteluun... Sillä heitä tarvittiin: punaiset eivät olleet vielääkään lyödyt, vaan vyöryttivät yhä lisää venäläistä sotaväkeä ja lättiläisiä ... räättiläisiä ... omaa maatansa vastaan... Tuhansittain niiden kuolemaksi, jotka olivat rientäneet suojelemaan tätä Suomea. Kaupungista vapaaehtoisina kaikki paitsi muonituksesta huolehtimaan jääneet ... hm, heissä oli tosin myöskin Tommolan tapaisia. Kuusikymmenvuotiaatkin vanhuksat, jopa pienet poikanaskalit tappelemassa. Miten se oli mahdollista ... etteivät he pelänneet? Ja ympäristön väki, varsinkin pikkutilalliset, lähteneet tarkoin: eräitten taloista seitsemän, kahdeksan poikaa ja vielä kepin nojassa köpittävä ukkokin.

Muttisen päätä alkoi yleinen isänmaallisuus huimata. Naisetkin touhussa ... valvoivat silmänsä kipeiksi ommellen kilvalla kaiket yöt patruunavöitä, olkalappujen kultaisia Suomen jalopeuroja, käsivarsiin Karjalan punaisia vaakunoita, viimeiseen asti jännitettyjä Savon jousia... Talolliset tyhjensivät laarinsa muonittaakseen poikiaan... Eikä Muttinen voinut enää syödä rauhassa luumujaan: hän muisti kertomukset, kuinka nälissään vähälukuinen armeija oli taistellut huikeita ylivoimia vastaan, maaten pari vuorokautta yhtä mittaa syömättä hankihaudoissa, palelluttaen varpaansa ... ja ampuen yhä niin, että ryssiltä riistettyjen kiväärien puosot syttyivät palamaan.

Kansalliskiihkolle hymyilevä ja sotavirsiä kammova Muttinen ällistyi, mikä — Runebergin laulujen sotainen kansa täällä sittenkin eli. Niin, sodanhaluinen kansa, mutta... Kuitenkin huimasivat hänen mietiskelyn vaivaamia aivojaan omituisesti tarinat sellaisista rahvaanpojista, jotka tahtoivat tapella, tapella, — nauraen kuolemalle vasten naamaa. Tappeluviettiä! Villiä sankaritarinaa jostakin sellaisesta kansansankarista, joka ei koskaan suostunut ampumaan muuta kuin seisoltaan ... joka valloitti yksinään ja paljain käsin kuularuiskun ja käänsi sen satoja ryntääjiä kohti; Bongmanista, jonka päästä vastustajat olisivat maksaneet kultaa, talonpojista, joiden tunnuslauseena oli: »Eihän mies kuole ampumalla.» Niin, ja sitten he menivät monet kotipaikkoihinsa ruumisarkuissa. Muttisen silmistä tippuivat noiden kaatuneiden jonoa katsellessa liiketuksen ja omituisen äitelyyden sekaiset vedet: ruumiita.

Ne uljaat olivat enimmäkseen pikkutilallisia ... nuo, jotka olivat kaataneet rintamalla tuhansia irtolaisia, jätkeä, tehdastyöläisiä, rääsiyihin tai venäläisten sinelleihin verhottuja, rangaistusvankien johtamia... Ampuneet taistelussa tai sitten raivoissaan vangiksi otettuaan ... peittäneet kentät omien kansalaisten ruumiilla: siellä he makasivat liittolaistensa, ryssien joukossa, otsat puhki, rinnat verissä, hampaat irvissä...

Parin viikon ajalla tuli Muttinen sellaiseksi, että ihmiset alkoivat hokea:

»Hah hah, oletteko nähneet kirjakauppiasta? Naama venähtänyt, keltainen; suu menee väärään, kun sodasta kerrotaan, silmät ammottavat haaleina, ja vesi pyörii niissä, huulet alkavat tutista. Ja hän supisee itseksensä jotakin...»

Viimein hänen täytyi lähteä. Täytyi omasta halustaankin, enemmän vimma rosvoja vastaan kuin häpeä pakotti hänet tänne, jossa toiset ovat otelleet jo kuukauden päivinä, punaiset lyöneet hyökkäykset takaisin ... meikäläisille verisin tappioiden. Punaiset, riivatut, riehuttuaan täälläkin lähistöllä, tappaen herroja, talonpoikia ... pesiytyen kirkkoon, jossa he teurastivat ryöstämänsä karjan, pistivät lehmien päät alttarin reunalle ja jakoivat niille ehtoollista; sitten tanssivat ristikäytävällä ja halusivat parvilla urkujen säestyksellä. Oh, tällaisia kirkon vastustajia. Ei, tästä tulokoon loppu.

Yleinen virta nielaisi Muttisen mukaansa.

Mutta silti särkee hänen otsaansa ajatus, riipaisee joskus terävästi ja vihlovasti. Ja yhä häntä peloittaa...

Ja hän tuntee, vaikka hänestä onkin selvää, että Suomi täytyy puhdistaa moisesta saastasta, puhkaista musta veri ulos sen paisumista, ettei hän enää tällaisen jälkeen, nyt ... kun hän on nähnyt tappamista, jopa ollut siinä mukana ... ettei hän enää voi koskaan elää niinkuin ennen. Ei, vaikk'ei hän juuri itse joutuisikaan surmaamaan. Muttinen tuntee, ettei hän, joka rakastaa syvästi luontoa, voi enää tulevana keväänä nauttia koivujen tuoksusta, ei aukeavien vesien entisestä välkynnästä ... tuskin saattaa enää nähdä mitään kaunista. Kaikkialla pelkää huomaavansa ainoastaan sotaa, kirottua ... ja murhaa; verta

hän ajattelee näkevänsä tippuvan metsien puista sadepisarain asemesta. Ja sellainenko pitää hänen elämänsä olla silloin, kun Suomi viimein toivotaan saatavan vapaaksi ... ja kukoistus puhkeaa kuorestaan? Muttinen rukoilee palavasti, että hän pelastuisi edes jostakin ... vielä kauheammasta. Hän rukoilee Jumalaa; hän tietää, että hänen on hassua rukoilla, jopa väärinkin silloin, kun tahtoo jo tappaa. Vaikkapa vain roistojakin... Oh, itse Iivarikaan ei tällaista jaksa ymmärtää.

Kuuset humahtavat taas. Sitä entistä ... uhkausta... Jota hän on kuunnellut sielussaan viikkoja. Mannun kosta. Ne puhuvat:

»Metsän he ovat hävittäneet, ettei se ole voinut suojata metsäläisiä...»

Se on Mannun laulua. Se jatkuu:

»Pelot he ovat kylväneet männyiksi tai heinään, niin etteivät pentuni ole saaneet niistä ruokaa; niiden on täytynyt siirtyä tehtaisiin, kaupunkiin. Mutta nyt kostaa Mantu. Nyt tulevat poikani takaisin suurista kaupungeista ja tehtaista, he ovat vielä metsän lapsia, hurjempia kuin verenhajuun päässeet pedot. He tappavat kaikki, jotka näyttävät heistä vastustajilta ... metsieni hävittäjiltä, Mannun ryöstäjiltä... Puhki vatsat, silmät pois päästä... Mantu, maa-äiti...»

Yht'äkkiä viiltää Muttisen päästä niin, että hän välttämättä tahtois jotakin. On ikäänkuin häntä janottaisi. Mutta se jano on sielussa. Nyt hän tietää, mikä tässä tuntuisi hyvältä: hän tahtois kuulla musiikkia ... iloista ... »Sotilaspoikaa» kymmenien torvien soitolla ... että se tukkisi korvat ja juovuttaisi ajatukset ... jollakin innostuksen nousulla.

Aamu on alkanut sarastaa, karuvaloisena ja ikäänkuin tylynä. Saattaa jo erottaa hämärässä talot ja töllit, ja sitten nähdä kuulanreiät niiden seinissä. Uuden päivän urakka kiihtyy. Tykit yhtyvät kiväärien leikkiin. Jossakin jylähtää, ja korkealta Muttisen pään yli viuhuu jotakin ... srappleja; ne räjähtävät tuolla sahalla ... tuntuu kuin joka laukauksella luhistuisi raunioiksi suuri kivirakennus, haudaten alleen miehiä ja naisia, kivääri kädessä raivoisasti ottelevia. Sauhupatsas nousee metsän takaa, ja liekkien kielet vilahtelevat, saha on syytynyt tuleen. Sitten huudetaan jotakin yhteisrynnäköstä ... kaikki on Muttisesta kuin sekavaa unta, samalla sekä pahaa että ihanaa. Hänen päätänsä särkee... Omat miehet taistelevat Suomen vapauden puolesta... Hurjan komeaa tuo punaisten vastarintakin... Tällaista seikkailua ... vie ajan hirvittävällä nopeudella. Sen se tekee; sillä kun yht'äkkiä tulee lähetti, joka komentaa varaväen kauempaa radan vieriltä esille, huomaa Muttinen, että tätä päivää on ollut kauan. Varaväkeä tarvitaan. Muttisen on marsittava, hän ei tiedä minne. Mutta käsky on tullut hänen piiritysosastonsa päälliköltä, hurjistuneelta, ei, urhoolliselta soturilta, joka on ollut Saksassa, jääkäriä, joka tekee mitä velvollisuus vaatii. Velvollisuus! Aapeli marssii muiden rivissä, hartiat ja niska koukussa, puuskuttaen hiessään ja kömpien huopakengin hangessa.

Saha on valloitettu, se palaa. Siellä on kiinnisaatuja vankeja ... niitä vartioimaan heitä viedään. Muut hyökkäävät toisille tehdasrakennuksille päin, jonne punaisten lauma on perääntynyt.

Vangit pannaan heti tuomiolle, kenttäoikeudessa... Ovat käyttäneet väärin valkeaa lippua. Sodassa — muka käyttäneet väärin. Kuolemaan! kajahtaa Muttisen korvissa. Mitä hän joutuu tekemään? Hän marssii, tuntee järkensä yhä paksunevan. He menevät nyt rantaa pitkin, jonka kahden puolen on lumessa punaisia, niljaisia tahroja. Joku kiljuu, että menkään koko tehdas, vaikka se maksaa niin ja niin monta miljoonaa, kunhan nuo roistot kukistetaan. Tehtaanomistajiako? Muttinen tuntee vihaavansa häntä ... sekin ... tehtaineen ... ärsyttänyt rahvaan kateutta. Mutta tämä ajatus keskeytyy siihen, sillä nyt heidän on otettava vankijono. Vietävä sitä suitsuavan ja raunioiksi luhistuvan sahan ohitse... Lumi on ympäriltä paahteesta sulanut. Eukko, joka kulkee kahnustaa Muttisen vieressä, voi haisee tuskallisella äänellä, että rahalla näkyy pääsevän vaikka taivaaseen, koska herrat voittavat. Mutta nuori, raskas nainen uhkaa: »Ei päivä niin alas laske, ettei se...» Ja Muttisen mielessä välkähää kuva kuudestakymmenestä miljoonasta ryssästä, ja muidenkin maiden sosialisteista. Talonpoikaissotilaat ovat vimmoissaan, he iskevät vankeja kivääriensä perillä ... kosta janoavat ... murhista, silpomisista ... janoavat verta: hirveää metsäläiskansaa, — ei sittenkään oikeaa Runebergin... Vangit viedään jonnekin, asetetaan riviin seinän viereen. Muttinen näkee edessään olentoja, joita hän kauhistuu ... vaikka sääliinkin. Sellainen valikoima henkisesti ja ruumiillisesti raihnaan näköisiä. Tuolla ukko, lyhyt ja vääristynyt; silmänsä näyttävät kipeiltä, ne ovat syvissä kuopissa. Siihen tuotuna hän lyyhähtää kuin kauheinta aavistaen heti polvilleen ja rukoilee heikolla, surkealla äänellä:

»Armahtakaa, Ristuksen tähden...»

Sitten mies, jonka leukaluut ovat kehittyneet kummallisen suuriksi kuin mammuttitautisella. Ja tuossa poika, jolla on pieni pää, mutta siinä mahdottomat, mustanpunaiset huulet ja älyttömät, suuret silmät. Ja tuossa kääpiö, lyhyt, hartioilla tavaton pää; aivan kuin Velasquezin tai Zuloagan tauluissa... Odotapa näiltä järkeä, tunteita. Voiko, voiko tällaisia edes koettaa ymmärtää? Nyt hän ne näki, vanha idealistiherra. Tähän asti olivat entiset romantiikan kuvailut rahvaasta häntä pettäneet, — moiseen asti.

Tuokin tuossa! Roikale, jota hän tuntee heti vihaavansa. Tuota jättiläistä, jonka hipiä on punainen ja terve, naaman leukapuoli lihavahko, eikä otsaa laisinkaan: niin alhaalta se lähtee luisumaan niskaa kohti; päälakea ei nystyrää. Hänet tuotiin juuri Muttisen eteen, mies peittää silmänsä kämmenellään, sillä lakki oli pudonnut tai paiskattu hänen päästään; luulee, että hänet ammuttaisiin heti. Sitten hän vilkaisee kätensä takaa, ja kun näkee, etteivät vartijat nosta pyssyjään, välkähtävät hänen sinertävät silmänsä kuin ilveksen, ja aistillinen suu vetäytyy hymyyn. Hän alkaa ... alkaa murista:

»Kerran sitä on kuoltava kuitenkin.»

Muuan talonpoikaissoturi, laiha ukko, jonka kasvot ovat sielullisesta kärsimyksestä keltaiset, jopa melkein vihertävät, nauraa tuolla syrjemmällä, vedet silmissä, ilosta, kun kuulee toisten kertovan, että eräät pojat ovat ampuneet muutamia vankeja ... erehdyksessä. Hän on uskonnollinen mies. Häneltä ovat punaiset murhanneet ainoan pojan. Nyt hän näkee tämän pitkän vangin ilkkuvan kuolemalle. Hän juoksee luokse ja uhkaa miehen ampua. Muttistakin kuohuttaa silloin yhä kummallisempi viha tuota vihaamaansa kohtaan. Hän tahtoi kiväärin ... sillä jos tuo punainen hänen edessään saa vähänkin lempeyttä, hän karkaa kimppuun, tappaa ihmisiä kuin ilves lampaita...

»Metsään!» kajahtaa syrjemmältä huuto, kenttäoikeudesta, jota parhaillaan käydään. On tuomittu joku kuolemaan. Tuo vanki tuossa, joka puhuu venäjää, eikä ymmärrä suomea eikä ruotsia. Kolme, neljä talonpoikaa, kaikki kiihtyneitä ja kasvoiltaan verenpunaisia, taluttaa hänet jonnekin lähelle, katsoen ympärilleen nauruntapainen irvistys huulillaan. Sieltä, jonne mies vietiin, räiskähtää yhteislaukaus. Muttisen sydäntä riipaisee, häntä oksennuttaa, pelkuria, ja otsaa särkee kauheasti; ja samalla tekee hänen mielensä myöskin ampua. Tuossa väittää vanki, ettei hän ole ryssä, vaikka hänellä on selvä musikan naama: ulospuskevat poskipäät, tukka kuin ryssänkulin niiniä, ja sieraimet auki ilmaa kohti. Hän puhuu aito-nilsiäistä suomea. Jonnekin hänet viedään. Kuuluu julistus, että joka kymmenes kapinoitsija ammutaan, paitsi lisäksi erikoisen syyllisiä; ampujat kulkevat jo suitsevat pyssyt kädessä kuljettaen vankeja rivissä. Pahimpia heistä on se ilveskin, jota Muttinen vihaa. Hän sanoo olleensa punakaartissa alusta alkaen, tappaakseen, ilkkuu hän röyhkeästi, porvareita, tilallisia, jotka eivät tahdo luovuttaa köyhille leipää. Oli tainnut polttaa ja ryöstää jo sievoisen joukon taloja, jatkaa hän, punaiset huulet ylimielisessä hymyssä. Joku ammuttavista huutaa: »Eläköön vallankumous!» eikä tahdo kuollessaan silmilleen peitetä ... kuolee kuin mies. Silloin se pitkä roikale aikoo myöskin huutaa jotakin... Muttinen ei erota mitä: hänen rintansa huohottaa, silmänsä ovat tylsät, mutta hän, hän tahtoo pistää tuota ilvestä vatsaan, ampua...

Eräät tutut näkivät, että hänellä oli jotakin, mutta oli kiire, eivätkä he saaneet häntä estetyksi menemästä teloitukseen; ja hän raivosi, löi nyrkeillään ympärilleen, ja sanoi ampuvansa.

Lauhkea Muttinen ampui haulikollaan ihmisen, jota hän vihasi kuin villipetoa.

Sitten hän ei kuullut kiväärien räiskettä, ei nähnyt välkkyviä, ilkeitä pistimiä taistelussa, jota kesti vielä edelleen toista vuorokautta. Hän mutisi näkevänsä aivoja, jotka pärskyivät veren seassa hänen edessään, ja kuulevansa kuusten kohinaa, — tahtovansa kauas, Sumatraan, jossa kasvaa punaisia palmuja.

Tutkittavaksi säästettyjen vankien mukana vietiin Muttisen Aapeli junalla Kuopioon: Niuvanniemeen, virkistymään joksikin aikaa. No, harvassa on niin pelkureita.

BONGMANIN KUOLEMA

eli »... pro patria mori».

Sankarien haudalla, — talvella 1918 käydyn Suomen itsenäisyystaistelun sankarien, — nuokkuivat verenpisarat: toiset vaaleanpunaiset tai valkeat, toisten sisimmäiset terälehdet mustanpunaiset kuin tosissaan hyytynyttä verta. Kukkien ympärillä on kasassa seppeleiden nauhoja, jotka ovat hautakummun keltaiseen hiekkään tahrautuneet ja kosteat heinäkuun hiljaisesta sateesta, koko kesän sateesta. Kalmistossa käy väkevä kukkien ja palsamihaapain tuoksu ja hautausmaan haju, ikäänkuin kalman haju, lihava ja äitelä. Kauniiden petäjain välitse, ikivanhain ja vääristyneiden, kuultaa alempaa leikittelevin muodoin salmi ja sen takaa sinertää uneksivaa metsäseutua, sekä pikkukaupunki valkeina ja punertavina talopilkkuina.

Nyt tulee tuomari Oiva Tommola hautausmaalle, joku nainen, reipas ja päättäväisen näköinen,

käsikoukussa. Nopeasti ja iloisena astuu Tommola sankarihaudan ääreen, laskee siinä päänsä alakuloisesti kumaraan, mutta huudahtaa hyvin pian ja vilkkaasti naiselle:

»Kas niin, tämä on viimeinen kävelymme nyt, kihlattuni, armaani, — tänä mainiona kesänä, Suomen vapaustaistelun jälkeen. Muurmanniin ja Vienan Karjalaan lähden, sinne, mihin on mennyt Suomen poikia paljon, vapaaehtoisina engelsmanneja, ranskalaisia ja poseteivareita vastaan, jotka sitä tietä pyrkivät turhaan Saksan kimppuun, — paljon Suomen reippaita poikia luomaan Suur-Suomea: liittämään Kalevalan kankaat näihin muun Suomen peltoihin. Hoida nyt hyvin omaisuuttani täällä, — tai omaisuuttamme. Myy ensi syksynä Muttisen Apelukselta ostettu kaupunkitalo ja maatila, jos hinnat ovat huikeasti kohonneet, — hullu Muttinen: myydäpä kaikkensa minulle, liian aikaiseen, oikeaa hintojen nousua odottamatta, ja lähteä ulkomaille, Tanskaan, aikomuksella siirtyä Amerikkaan, iäksi, niin kävi hänen heikolle sydämelleen viimetalvinen kansalaissota, — siirtyä syömään rahojaan ehkä Sumatraan, eh-eh. Sellaista se on, kun on heikot hermot! Noh, ei ole luotu elämään se kansa, jossa sellaisia on paljon. Mutta minä tahdon yrittää! Muurmanniin! Vienan Karjalaan, jonne Suomen pojat ja saksalaiset yhdessä voittamattomina ryntäävät, — sinne minun on nyt ehdottomasti lähdettävä. Siellä, siellä on suuria metsiä, mahdottoman vanhoja, koskemattomia, joissa huikeat puut kaatuvat käyttämättä. Siellä on koskia. Siellä on mahdollisesti mineraalipaikkojakin. Vielä tosin kruunun, mutta... Saksalaiset perustavat varmaan sinne liikkeitä, kun se maa on Suomen, järjestävät sen toisin, rakentavat kuljetusteitä. Nyt juuri siellä täytyy koettaa, saisiko metsiä, lahjoitusmaita. Niillä voi pian olla huikea arvo. Niitä menen katselemaan, tyttöseni. Sinä olet näppärä, kauppaopiston käynyt, rullatehtaan konttorituolilla istunut, et tyttöjen uniseen tapaan joutavana rullannut. Jos saat omaisuutemme kaupatuksi ja seteleitä pankeissa uhkaksi jokin oikku, sijoita ne jälleen johonkin affääriin, pyydän, ole uskollinen, armaani. Niin meidän käy hyvin, kuten viimeiset vuodet yhä ovat minulle käyneet. — Mutta katso, tuossa se mies, jota saan kiittää tästä onnellisesta ja vankasta olostani, osaltaan häntäkin, yhtä vapaussotamme sankareista! Tuossa hiekan alla nukkuu tiedäthän, mies, josta kai olen jo sinulle kertonut, maisteri Bongman. Niin, siinä hän nyt on, Väinö Leopold Henslev Bongman.»

Tommolan pää painuu jälleen hiukan kumaraan, ja hän istahtaa mietteissään lumivalkeaksi maalatulle penkille, joka on asetettu sankarien haudan eteen, pyytäen silmin morsiantaan tulemaan viereensä ja aukaisten sateenvarjonsa. Tommola istuu hetkisen vaiti, ja sitten hän jatkaa:

»Kuinka omituista. Että hän oli sittenkin sankari, tuo Bongman! Sillä, sinulle sen voin tunnustaa, minä en sitä aikoinani oikein voinut uskoa. Minä olin hänen kanssaan huonoissa väleissä. Hän karkaili kimppuuni, pisteli, kun pudistin päätäni hänen puheilleen ja hommilleen, jotka tähtäsivät Suomen vapauttamiseen, Venäjän Karjalan, — no, eihän: Vienan Karjalan, — valloittamiseen ja vielä sitäkin suuremman Suomen luomiseen. Ja liikoja hänen suunnitelmansa ja kaikkien niihin liittyvien unelmien vivahteet olivatkin — siihen aikaan. Silloin hallitsi meitä vielä Venäjän keisari, ja minä kuuluin, kuten nytkin, vanhasuomalaiseen puolueeseen, silloin maltilliseen. Mutta nyt on Suomi vapaa, Saksan lujan keisarin suojatti. Ja Bongman, meidän vapautemme puolesta kaatunut, on sankari kaikkine liioitteluineen. Niinkö lienee, että ihmisen täytyy liioitella saavuttaakseen jotakin, tässä tapauksessa paljon? Mutta vähät filosofiasta!»

Tommolan kihlattu sanoo:

»Olet Bongmanista kertonut minulle — merkillisiä asioita. Kuinka oli sekin ... ja sekin tapaus? Ja se...»

»Ah, oikein sankari!» vastaa Tommola. »Merkillisiä, kyllä niin, olen kertonut; sellaisia asioita, joille ennen nauroin ... osaksi, mutta joille en nyt suinkaan naura. Mies, joka ylpeili sillä, että hän oli jo pikku poikana Oulussa, aina, kun näki venäläisiä upseereita, vetäytynyt syrjään ja puristanut kätensä, pienet kätensä, nyrkkiin ja katsonut heihin vihaten, noihin ryssiin, nyt maastamme karkotettuihin. Mies, joka koulupoikana oli pulpettinsa ääressä suuttunut ja pannut vastalauseensa, kun venäjänkielen opettaja väitti suomalaisen sanan *sauna* johtuvan venäläisestä sanasta *banja*. Ja vielä jokunen vuosi sitten väitti Bongman yhä, että *banja* oli päinvastoin tullut sanasta *sauna*. Kuinka lieneekään asian laita, en tiedä. Mutta totta on se, että hän oli urhoollinen mies; hän on kuollut sankarina. Miten omituisia keikahduksia! Olisin aikoinani pitänyt melkoisen arveluttavana, että hän nuorena ylioppilaana agiteerasi meillä asevelvollislakkoa, kun oma sotaväkemme lakkautettiin, — pistipä perunakuoppaan pelkurit nuorukaiset, jotka silloisten maltillisten ja pelkurien lehtien neuvosta aikoivat mennä sotaväkeen tarkastettaviksi, Venäjälle vietäviksi. No, se olikin vaarallista aikaa, Venäjä oli silloin mahtava; tai ei: Bongman, peijakas, näki, että se oli heikko, sillä se ei jaksanutkaan ottaa väkisin poikiamme riviinsä, vaan saimme maksaa asevelvollisuutemme verona. Kuinka hän sen heikkouden arvasi, tuo Bongman? Omituista. Sittemmin hän järjesti boy-scout-liikettä, hommasi pojille punakeltaisia lippuja, muka jonkin voimakkaamman hengen symboliksi kuin sen, jota sinivalkea hänestä edusti; no, suvaitsi hän sinivalkeaakin, sillä hän tahtoi sulattaa tässä maassa sovintoon germaanit ja mongolit; mutta vaikea oli senkin hänen poikashommansa edistyminen silloin vielä; se olikin vaarallista. Ja vielä vaarallisempia Voimaliitot, joita hän perusteli salaisesti ryssiä vastaan; vihaakin hän sai omilta

suomalaisilta siitä hommasta palkkseen, jopa säälivää ivaa, kertovat; hullukaan ei voinut hänen puuhiinsa yhtyä, ei ainakaan moni meistä suomalaisista, tietääkseni: keräämään ruotsalaistemme kanssa, niinkuin hän, rahoja kiväärien ostamiseksi ulkomailta; ja sanoivatpa käyneen kerran niinkin, että Sveitsi myi hänenkin kokoamiinsa miljooniimme vanhoja, kelvottomia kiväärejä, jotka sitten ostajimme puolesta jätettiin ruostumaan johonkin katottomaan sveitsiläiseen muinaislinnan torniin, mutta lopuilla rahoilla hummasivat ostajat muutamia viikkoja Geneven tyttöjen kanssa. Mitäpä lienee Bongman tästä ajatellut? Samoin kuin siitä, että jotkut maahan tulleet kiväärilastit täytyi upottaa mereen tai jo maalle päässeinä paiskia järveen, — se oli vaarallista aikaa. — Kunnes Bobrikoff ammuttiin. Silloin hän riemuitsi julkisesti, vaikka, suoraan sanoen, me muut vapisimme ja nurisimme. — Mitä vielä muistankaan sankarista? Ensimmäisen suuremman vapausyrityksemme, suurlakon ajaksi hän kuului jääneen tänne pikkukaupunkiin, kun junat seisahuivat kulkemasta, ja silloin hän oli tulla melkein pä mielipuoleksi siitä jännityksestä, mitä pääkaupungissa tapahtui; ja oli sen jälkeen haikea surusta, ettei Suomi noussut jo silloin kapinaan Venäjää vastaan ja lyönyt itseään irti ryssästä. Mutta sitäkin suuremman tuskan toi hänelle suurlakon kintereillä asteleva venäläistyttämisen taantumus, jolloin maa joutui niin ahtaalle, ettei boy-scouteista ja urheilusta, saati sitten asehommista saanut hajuakaan lemahtaa. Silloin hänen suomalainen innostuksensa löysi toisia purkautumismuotoja ... hm, hiukan lystikkäitä siihen aikaan nähtyinä; — mutta suurten ajatusten kai täytyy liioitella, jos ne aikovat ... mutta helvettiin filosofit! Hän suunnitteli erikoissuomalaista teollisuutta, piirsi keinutuoleja, joiden sivuina oli kaksi Suomen vaakunaa, sapelit jalaksina ja miekat kädennojina, sekä teki tuohesta housunkannattimia ja takkeja. Niin, tai jotakin siihen suuntaan. Hän jumaloi Kalevalaa maailman parhaana kirjana, kuten se suuresti saattaa olla. — Kului siinä kohta viisi, kuusi vuotta, tuli maailmansota, Saksa joutui Venäjää vastaan. Kuinka hän riemuitsi keisari Vilhelmin voitoista, kuinka hän kulki maaseutulaistuvissa ja näytteli ontuvalla jalallaan, sikari toisessa kädessä ja toista heiluttaen, ja nauraen, miten Preussin kaarti marssii. Komea näky tosiaan, voittamattomat marssien suorassa rivissä, jalat yhtä tahtia nousevat, rivi ei yhtään käyristy. Tosin Bongmanin kipeään jalkaan koski, kun hän iski sitä permantoon; se oli liioittelua, mutta kurin ihailija hän oli. Sitten hänkin alkoi hommata poikia Saksaan, taistelemaan ryssiä vastaan, oman päänsä uhallakin, santarmit kintereillään; olisi kai mennyt sinne itsekkin, mutta hänellä nyt oli se kämpä, ja tarvittiinpa sellaista miestä Suomessakin. Ja miten hän oli onnellinen, kun sai tietoja, että poikamme Saksassa kunnostautuivat. Ravintoloissa, juotaessa punssimaljoja keisari Vilhelmille, hän vannoi ja vakuutteli, että Suomen pojat olivat valloittaneet sen tai sen kukkulan ranskalaisilta, lepakkomiehiltä, ja englantilaisilta, väkäleuoilta, valloittaneet aivan yksin. Sillä niistä pojista, kotimaassaan joskus ennen afäärinsä esimerkiksi fuskanneista, oli Saksassa tehty oikeita miehiä, ei surkua sodan vaivoissa koskaan. Ja kauas he näkivätkin tulevaisuuteen, samoin kuin myöskin Bongman, innostuksensa antamalla vaistolla. Omituinen on todella sydämen vaisto tienviittana! Sillä maallemme tulikin sopiva hetki: Venäjän suuri vallankumous, jolloin venäläiset lupasivat Suomelle vapauden. Kummallista, miten olen viime aikoina joutunut näitä asioita tuumimaan, kuin mikä Muttinen. Silloin sommitteli Bongman Suomen valtakunnalle lippua; entiset lukemattomat mallit eivät miellyttäneet häntä: toiset, puna- ja keltarantuiset, olivat hänestä kuin naisten alushameita, toiset, joissa oli sininen risti valkealla pohjalla, kuin raittiusravintolan osoitekilpiä, — eikä Bongman suinkaan ollut raitis. Hän kiisteli, jopa joskus tappelikin kuin leijona punapohjaisen leijonalipun puolesta; se leijona ei hänestä ollut lipussa sopiva; hänen mielestään olisi meidän oikeassa lipussamme pitänyt ulkolaisen elävän asemesta olla jokin kotimainen, parhaiten karhu, — mutta sehän oli venäläisten symboli. No, nythän se punapohjainen lippu jäikin; punaisten kapinan vuoksi tuli punainen ihan inhottavaksi. Ja liian kopea se lippu olikin pienelle ja köyhälle maalle. Ei, vaatimattoman valkean vaatteensa alla on Suomi marssiva suuruuteensa saksalaisten kanssa. — Mutta pianpa sai Bongman jälleen muuta ajattelemista. Lippumme liehuivat katoilla, mutta ryssien armeijat eivät lähteneetkään Suomesta pois; ne alkoivat päinvastoin ryöstellä jo muutenkin sodan aikana puutteeseen joutunutta maata, ja sosialistimme tuntuivat aikovan yhtyä vihollisiin, tehdessään lakkoja tehtaissa ja maakartanoissa, aivan mahdottomia palkkavoittoja vaatien, nimittäin nuo ryssien väliköissä pilatut ja laiskistuneet patterijätkät, kuten minä ja Bongman heitä arvostelimme. — Mutta kyllä jätkät asettuvat, kunhan ryssille annetaan maasta krakoviakia ja Villekeisarin rautakourasta jäniksenpassi, ja jätkille oppia, sanoi Bongman. Eikä hän pelännytkään venäläistä sotaväkeä, jonka panslavistinen bolševikkihallitus katsoi pahoin silmin Suomen riistäytymisestä irti Venäjältä, tahtoi tukea punaisiamme, elintarpeiden ryöstäjiä. Ei, Bongman ryhtyi järjestämään suojeluskuntia sosialistejamme, armeijaa Venäjää vastaan. Perin pahaa kansastamme uskomatta hän teki sen silloin vielä.

»Niin, niin, vuosi sitten kesällä Bongman kehuskeli iloisesti leikillään maataloissa ja tölleissä, koettaessaan saada kansaa ryssää vastaan, että pian tässä noustaan, pian hänellä on kenraalin nauhat housuissa; ja seuraavassa marraskuussa hän sai paeta oman isänmaamme työväen punakaartia metsissä, loikoa öitä tölleissä piillen kehnoissa sāngyissä, punanahkoja korvistaan ja tukastaan ravistellen. Ja punaiset ottivat hänet kiinnikin, eräänä iltana maalaissaunassa; he tanssittivat häntä, perkeleet, alasti hangessa, he anastivat hänen kannussaappaansa ja antoivat huopakengät jalkaan, he uhkasivat viedä hänet jononkin työmies- ja sotamiesneuvostoon, mutta juuri saunasta tullessa hän vilustui köysissä kurjien saattajiensa, jätkien reessä, sai kuumeen ja laskettiin sairaalaan. Siellä

Bongman ihan itki surusta: kyyneleet suuret kuin karpalot virtasivat hänen silmistään; hän ei ymmärtänyt, miksi sosialistimme yhtyivät ryssiin omaa isänmaatamme vastaan. Sellainen oli Bongman, isänmaatansa rakastava; hän ihaili silloin vielä punakaartiakin, kun näki sen marssivan riveissä, sotaväen malliin. Olivathan nuo punanauhaiset suomalaisia, ja tottelivat käskyjä, joskin puoluejohtolta tulleita, sokeasti kuin sotaväki, iskivät sellaisella komennolla vaikka päänsä seinään, niin että otsikko rusahti. Jospa he vain olisivat iskeneet maan vanhaa vihollista, suri Bongman. Mutta nyt he ryhtyivät jo lyömään ryssäläiskansan pistimet omien kansallismielisten porvareimme rintaan. Kummallista tämä on yhäti minustakin. Tämä keskinäinen eripuraisuutemme, jonka täytyi kehittyä kansalaissodaksi. — Kun selvä taistelu alkoi ja Viipurissa tapettiin meitä porvareita, veri laskettiin kurkusta pyttyyn, silloin katosi Bongman täältä ympäristölle ja palasi kaupunkiin kuin myrsky parikymmentä suojeluskuntalaista mukanaan. Hän varustausi sotaan, hän hankki valkean karvalakin, hänen rintapielensä täyttivät patruunavyöt ja keskellä rintaa oli Suomen leijona vaakuna, hihassa Karjalan taistelevat miekat. Iloisesti hän lauloi: 'Rientäkäämme, savolaiset, sekä poiat pohjalaiset!' Vannoi, että nyt on hetki tullut, parin viikon päästä on viimeisellekin ryssälle annettu maasta iäksi krakoviakia; sitten riennetään Vienan Karjalaan, jossa, lauloi hän, kultakököset kukkuu, ja valloitetaan Pietari, josta tehdään suomalainen kaupunki, sillä se on täysin suomalaisella alueella, ja vähitellen, vuosikymmenien kuluessa levää Suur-Suomi, minne hän sanoikaan? Kamtatkaan asti, jossa se yhtyy meidän mongoliseen veljeskansaamme, japanilaisiin; se oli tietysti puolittain leikkiä. Eikä hän pitänyt punaisten kapinaakaan vielä vallan vakavana, kun lennätti pienen ryhmänsä kaikkein ensimmäisinä Viipuria suojelemaan, Karjalan vilkkaalle rintamalle. Kourallisen huligaanejamme hän sanoi heti kukistavansa; ryssistä ei vaivaa, koko kansamme noustessa näet heitä ajamaan pois. Emmekä me muutkaan ymmärtäneet asiaa kovin vaaralliseksi; kunnes tuli tieto, että työväki koko Etelä-Suomessa oli aloittanut sodan porvareita vastaan, ja aloitti jo näilläkin main, mutta silloin oli meidän pakko nousta. Bongman palasi rintamalta kokoamaan väkeä lisää; suorastaan ihmeitä olivat suojeluskunnat tehneet huonoilla aseillaan, kaksinkymmenin verroin luvukkaamman vihollisen kuularuiskuja ja kanuunoita vastaan. Vielä hän oli tuskassa, miksi niin suuri määrä meidän omaa kansaamme, puolet siitä hyvin, oli mennyt ryssien puolelle. Mutta kun Muttinen aprikoi ja filosofoi syitä ... paitsi köyhempien tuhmuetta ja nälkää, varakkaiden ja maanviljelijäin itsekkyyttä muka, etteivät he hellittäneet viimeisiä murujaan tarvitseville, noudattamalla takavarikkolakeja, vaan pistivät itselleenkin piiloon, niin, ehkä toivoen aseita aittojensa suojaksi, — myöskin muka joitakin tulevia yleismaailmallisia aatteita, tuulentupia kansojen välisestä liitosta, joka estäisi niiden hallitukset syöksemästä niitä keskenään sotiin, joista on etua kapitaalille ja mainetta kruunuille, — sekä mutisi jotakin filosofiaa rahvaan ainaisesta vastenmielisyydestä sotakomentoa kohtaan, jota porvarit meille perustivat, vaikk'ei Muttisesta ollut varmaa, voisimmeko siten näin pientä maata ryssältä suojata muuten kuin Saksan avulla, mikä apu jälleen hänestä näytti epävarmalta meille, porvareille, jos saksalaisetkin nousisivat kerran kapinaan sotaista keisariaan vastaan, — ja sitä luuli Muttinen tulevaisesta Saksan kansasta ... filosofi: tiuskahtelipa hän tämän suurvaltojen sodan tekevän kansojen silmissä isänmaan ja kristinuskonkin käsitteet rikokseksi, joista niiden kannattajat, mitä lienevät, saavat maksaa verellään...

»Mutta kun Muttinen näin filosofoi ja huokaili, ja ruikutti, ja valvoi yöt, ja kulki vedet silmissä ja oli kyllästynyt ihmisen elämään, silloin tämä Bongman, niin, ennen nauramani, menetteli kuin elävä ja terve mies, kun syttyy tulipalo tai kun hän joutuu hankalaan rahapulaan: jos ei ole kolikko taskussa, millä päivänkin elää, hän hankkii ensi hätään edes jotakin, ja sitten vasta ajattelee suurempia afääreitä. Jos punaiset voittaisivat, joutuisi maa venäläisiin mullistuksiin. Se oli ensin estettävä, sisällisiä vikoja ei ollut nyt aikaa paikata. — Ja sota oli hänelle iloa, jonkinlaista Vänrikki Stoolin sankarilaulua.

»Hän oli rintamalla kuolemaansa saakka. Intendentuuriin tuli hänestä hämmästyttäviä sanomia. Hän oli haavoittunut monta kertaa, viety sairaalaan, ja rynnännyt haavat auki jälleen taisteluun. Hän oli nurisematta maannut juoksuhaudoissa hangessa vuorokaudet yhtä mittaa, saamatta muuta ruokaa kuin kuivan leivänpalan; hän yleni kapteeniksi asti; hän oli innostanut pientä pataljoonaansa, hän oli ampunut niin että sai jäädyttää kumentunutta kivääriänsä kinoksessa; hän oli lukemattomat kerrat noussut srappnellituiskussa tupruavan lumen, mullan ja rakennusten sirpaleitten alta yhä vain nauraen ja kiroten ja huutaen: 'Mainiota!' Hän oli kiskonut sotamiehiään jaloista esille samoista sirpalekasoista. Hän oli valloittanut melkein yksinään tykin, hän oli hypännyt vallille heiluttamaan lakkiaan ihan vihollisen näkyvissä, huutaen tunnuslausettaan: 'Suur-Suomi ja Saksan Vilkk!' Hän oli lepohetkillä maannut kuorsaten navetoissa, kun kanuunat jyskivät ympärillä, tuo ennen niin hermostunut mies; sota karkaisee ja kasvattaa. Hän oli veistellyt suuria räikkiä, sellaisia, joita jänisjähdissa käytetään jäniksiä liikkeelle säilytettäessä, ja pyörittänyt niistä kuuluville kuularuiskun ääntä muistuttavaa pauketta: meillä ei näet ollut paljon kuularuiskuja, nyt luuli vihollinen hänen räikkiään niiksi. Hän sepitti vihollisesta monia häpäiseviä pilkkalauluja, joita koko armeija sitten veisasi, hän otti lehmänkellon, ripusti sen puun oksaan, soitteli sitä ja kutsui punikkeja saamaan lyijyrokkia. Kun punaiset huusivat juoksuhaudoistaan meidän puolelle: 'Mitä asiaa teillä, maakansalla, on täällä, sodassa porvareita vastaan; menkää kotinne tekemään tunkioita!' niin vastasi Bongman omalta puoleltaan: 'Niin on tehtykin; on jo pantu pohja ryssistä, teidät pannaan päälle.' — 'Tulkaa tupakalle, lahtarit', huusivat punikit. — 'Ei me polteta Majakoita!' vastasi Bongman, — itämaisen tehtaan savukkeita näet. Hän teki

rankaisuretkikuntia; missä valkeain rintaman takana vielä tarvittiin seulojaa, sinne kutsuttiin Poltti, kuten häntä ennen nimitettiin, joukkoineen; hän vangitsi punikkeja ja vei tutkittavaksi kavalluksesta, eikä ollut vangilla mukisemista; jos hän sanankin virkkoi, Bongman sieppautti metsään ja annatti 'leipäkorttia', ammutti, ymmärrät, — talonpoikaisarmeijamme ei liioin kursaile, — ja sitten punikkimullikat hautaan ja kalkkia päälle. Meni siinä viattomiakin. Ja se on sotaa. Ja mitäpä hirmutöitä sosialistitkin tekivät punaisessa Suomessa: kaivoivat silmät valkeilta, keittivät, paistoivat, ristiinnaulitsivat.

»Niin hän ponnisteli, puuhasi, tulisti joukkojaan, valloitti asemia; hänen tumma muotonsa oli ollut melkein musta ruudinsavusta, hän oli ollut aivan veressä, pölyssä, tukkansa ja partansa kasvaneet sekaisin, valkea lakkinsa niin hemmetin likainen, vaakunansakin repaleiksi kuluneet. Eikä hän ajatellut muuta kuin taistella isänmaan puolesta.

»Hän kuoli kuin sankari, Ahvolassa: sai, ennenkuin näki itsenäisyystaistelumme lopun, kuulan sydämeensä.

»Ja häntäkin, — menneet heikkoudet unhoon, — me saamme kiittää vapaudestamme. Ellei häntäkin olisi ollut, jos punaiset olisivat puhkaisseet täällä valkeain rivit, miten olisi maamme käynyt? Olisinko nyt Muttisen omaisuuden ostaja, mies, jonka käsissä se varmaan on karttuva kymmenkertaiseksi, sillä vielä on jäljellä tätä suursodan aikaa? Ei, onnellinen olen vapaudesta. Nyt saa elää, tehdä jotakin. Minä lähden Vienan Karjalaan, koettamaan, ennenkuin saksalaiset sinne joutuvat. Älä ole huolissasi, armaani, minä olen voimakas mies ja urheilija. Kyllä selviän tästäkin startista.»

»Ihmeellistä tuollainen reippaus, sankaruus», sanoo Oiva Tommolan kihlattu. »Sellaiset miehet ovat kuin Runebergin kansaa. Täytyy ottaa häneltä kukkia muistoksi.»

Nainen katkaisee verenpisanan sen ristin edestä, jonka valkeassa laudassa on kirjoitus: Väinö Bongman. Tommola taputtaa häntä isällisesti ja suojelevasti hartioihin.

Sitten he jatkavat kävelyretkeään kalmiston takana kohoavalle kankaalle, jonne Saimaan ulapat näkyvät harmahtavan surumielisinä. Verenpisanat haudalla jäävät hiljaisuuteen, lempeään sateeseen.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KUOLLEET OMENAPUUT: RUNOLLISTA PROOSAA

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a

refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any

Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.